

JOEL LEHTONEN
KORPI JA
PUUTARHA

HE-jon

ARVI A. KARISTO OSAKEVHTIÖ
HÄMEENLINNA

KORPI JA PUUTARHA

SAMALTA TEKIJÄLTÄ ON ILMESTYNYT:

PUOLIKUUN ALLA
MATKA- JA MIELIKUVIA. 7 mk.

PUTKINOTKO
MAALAISSROMAANI. 2. painos. 24 mk., sid. 40 mk.

TÄHTIMANTTELI
NOVELLEJA. 12 mk.

KEVÄTTÄ JA KESÄÄ
VALIKOIMA TUOTANNOSTA. 12 mk.

RAKASTUNUT RAMPA
KÖYHÄLISTÖROMAANI. 2. painos. 20 mk., sid. 32 mk.

PAHOLAISEN VIULU. — PERM
KOOTUT TEOKSET I. 20 mk., sid. 30 mk.

JOEL LEHTONEN

KORPI JA PUUTARHA

ARVI A. KARISTO OSAKEYHTIÖ
HÄMEENLINNA 1923

TUOHTA — UUNIIN!

Totisena ja arkipäiväisenä lepäilee talvinen Krokkelby aukeittensa liepeillä. Lepäilee ja torkkuu pakkasessa ikäänkuin kesää odotellen.

Illan yksitoikkoisessa, painostavassa hämärässä saattaa nähdä tiellä väkeä kuljettamassa kelkoilla puun oksia ja risuja, vanhoja miehiä ja naisia tai nuorempiakin, pienten töllien emäntiä ja poikasia, — ukkoja kömpelöt saappaat tai huopatossut jalassa, nuoranpätkä vyöllä, eukkoja miestensä takkeihin kietoutuneina, huivi tarkoin pään ympärille käärittynä, lapsia liian väljissä, vanhoissa vaateriekaleissa. Kova on talvi, milloin niikseen tulee, — ja polttoaine on silloin kaikkein parhainta. Varsin luvatonta työtä nämä ihmiset tekevät, sen tietää jokainen: he tuovat puita kunnan tai yksityisten metsistä, keräävät risuja, kaatavat koivuja, kiskovat tuohta, kauniita, versovia koivikoita haaskatenkin; mutta harva heitä silti ahdistaa: täytyypä heidänkin pieni lämpönsä saada!

Kumarašina ja huoahdellen vetävät he täten kitiseviä kelkkojaan, joissa on hangen alta esiin kaivettuja jäisiä koivun, lepän ja haavan

runkoja. Muuta ääntä ei kylästä iltahämärän hetkellä kuulukaan kuin noiden muutamien vai-vaisten kelkkojen kitinä, — ei laulua, ei iloi-sesti narahtelevia kaivonmiekkoja, ei naurua. Vain joku viluinen koira siellä täällä ulahtelee.

Mies kuljeksii illan hämärässä, joka painaa yhä masentavampaan pimeyteen alankoa ympäröi-vät, sumun harsoilla kiedotut metsät. Lämpöä on saatava, — kerättävä oksia ja risuja, kuten muutkin keräävät, — tuota lämpöä, joka ny-kyiseen pakkasaikaan voi tuntua ainoalta iloi-selta ja tarpeelliselta! Hänen silmänsä nurk-kaan on jäätynyt vesipisara; kyynel se ei voi olla, sillä kovin harvoin vanhat itkenevät: sel-lainen on melkein unohtunut taito. Vain tuleh-dus panee silmät tihruamaan vettä, jonka viima helposti jääksi kangistaa.

Kas niin: tuollainen lämmön etsijä saattaa moni muukin olla nykyaikana, jolloin kaikki tuntuu pelkältä vilulta, itsekkyydeltä, julkealta kilvalta, kiihkeyden naurunhohotukselta.

Symboliikka on tosin kamalaa: se on soper-rusta, sellaisen änkytystä, joka ei osaa puhua asioita sellaisinaan, koska ei näe todellisuuden arvoa, koska ei jaksaa todellisuutta rakentaa. Mutta sallittakoon vertauskuvalle säälivä armo, — tuolle lämmön etsijälle vilussa!

Ovathan suuremmatkin, jopa maailman suu-

riksi sanomat, puhuneet vertauskuvilla, — enkö siis saisi minä tai joku minun laillani lämpöä etsivä sitä joskus koetella? Niinpä olkaamme olevinamme tuollaisia risunkerääjiä, lämmön etsijöitä, jotka ovat kyllin heikkoja aikaansa kammoakseen. Tuollaisia, jotka alakuloisina painuvat majoihinsa, — onnellisina, jos saavat kokoon pienen hiilistön. Näin sopii meidänlaistemme ajatella:

Lämpöä, lämpöä, — mistä sen saisimme? Suuresta maailmastako? Ohoh, — on se nähty!

Pitkät eivät matkamme nykyään ole, — pakkasella! Ainoastaan kylästä parin kilometrin päähän, — ja sitten takaisin kotiin.

Kyllä tuolta kukkulalta kaupunki näkyisi, suuri muka, — jos mäelle kapuaisimme, jos kaupunkiin haluaisimme. Muutama kullattu tornin huippukin sieltä on kiiluvinaan. Mutta miksikä katselemaan kiipeäisimme? Olemme kai osaltamme maailmaa nähneet; ja samanlaista suunnilleen on kaikkialla, — samanlaista. Mukavinta on töllissään heikon olla, — vilua kammovan. Kovin kolkoksi on käynyt vaellella paljon neljää seinää loitommalle. Vain pienen elämän lämmön paremmin tietääksemme ovea avaamme. Kylmää kokeaksemme pistäydymme kujille, — painumme lämpöä etsiäksemme metsän hiljaisiin kätköihin.

Löydäpä lämpöä! Kova työ! Usva on laskeutunut sakeana kuolleen vainion povellet. Hanki kätkee kaikki, mitä maan pinnalla ennen on elänyt. Saat etsiä puitasi tutulla seudulla niinkuin se olisi uusi: sellaiseksi on talvi maailman muuttanut: entiset näyt ovat toisiksi vaihtuneet.

Eksyä on nyt metsässä tosiaankin. Ei aina tiedä, minne mennä, ja ainoa mieleinen homma ja ajatus on lämpö, niin pakon tekemä kuin se työ onkin.

Miten talvi voikaan kaikki muuttaa! Saada entisen unohtumaan! Katoamaan! Eikä se muutos tunnu juuri tukalaltakaan, sellainen on talvi. Se ikäänkuin pyytää, neuvoa meitä etsimään sellaista, joka on tällä hetkellä meille tärkeintä, — muistamaan vain oksat ja risut, joissa todella on kuluttamista tulelle.

Miten talvi kaikki muuttaa! Tässä paikoin piilee varmaan polku, jota ennen kuljeksimme, — silloin joskus, — kesällä. Ei sitä todellakaan tunne entiseksi poluksi. Tuskin muistaa, millainen entinen olikaan. Oli sen varrella kukkia, — loisti horsmia raunioilla, punotti alakuloisen ja yksinäisen kalliomäen rinne tervakukkia, ikäänkuin iloisen mattonsa ihmisen eteen levittäen. Nyt peittää lumi rauniot, tervakukat ovat hautautuneet.

Äänetöntä, ainaiseksi kuollutta on täällä kaikki, mikä ennen ilahdutti. Ei lahorastaan kul-taista livertelyä erämaisen koivun lehvistöstä toi-selle, joka häntä kaukaa kutsui, ei metsäkyyhky-sen kuherrusta, toivottomasti nyyhkivää, — ei haukan ylpeää ja lyhyttä kirkaisua korkeudesta.

Ainoastaan kuin jokin muisto, ikäänkuin hä-märä uni johtuu mieleen: että sellaista oli täällä ennen. Jokin muu, uusi pysähdyttää kulki-jaa nyt, ja kahlauttaa jälleen häntä eteenpäin, — sellainen, joka tällä hetkellä tuntuu parem-malta kuin soreimmatkaan lintusten laulut. Sitä etsimme, risuja hangen alta. Sitä toivomme, haluamme. Niin, miltei rakastamme risuja, — arvottomia oksia. Siinä tärkeässä tehtävässä ei ainoastaan olla välinpitämättömiä menneille, — niiden viserryksille kuuroja ja ihanuuksille so-keita, vaan melkein pidetään mennyttä jonakin toden tullen turhana, huonoarvoisena.

Kajahdelkoot entiset linnunlaulut mielessäm-me: viimeistä kertaa kajahtelevat! Mitä viser-ryksistä silloin, kun kaivataan jäisten oksien katkojaa, halkojen hakkaajaa, suloisen takkatu-len sytyttäjää? Viheltäkööt haukat vuoristos-samme viimeistä kertaa; kilkuttakoot säveltään tiltaltit. Nyt tarvitsevat köyhät risuja, kuivia oksia. Löytänevätkö niitä? Äänettömässä met-sässä ei mikään muu kiinnitä mieltämme kuin

yksi vähäpätöinen seikka: hangen alle hautautuneet risut!

Minkälaisen hangen alle! Kovalta tuntuneen rikkaammasta tämä homma: kaivaa hangesta polttopuunsa. Mutta ehkäpä se on kovinta ainoastaan rikkaan katselijan mielestä, sillä eihän risujen kokoilija muuta ajattelekaan kuin löytää poltettavansa!

Mutta löytääkö hän sitä? Etsi pimeässä, — selvällä päivällä ei oikein uskallakaan. Etsi hankia syvemmältä, valitse haparoimalla. Tuossa pistää risu lumesta. Tuossa näyttää töröttävän kokonainen pötkkelö. Tuossa olisi rätisevää kuusta, jos oksan katkaiseisi.

Mahdollista, että risu olikin lahonnut ja kelvoton. Ehkä ei kuusenoksasta iloa ole — se voi olla märkä. Ehkä jäinen pötkkelö onkin mätä ja voimaton. Ehkä tuo, jota koivuksi luultiin, olikin ainoastaan leppää tai honteloa haapaa: pimeässä ei sitä näe . . . saaneeko siitä tuohtakaan uuniin? Kotonahan se nähdään.

Mutta paloipa salasisin kuorma vaikkapa pihisten, niin eipä kiellettäne, että hieman lämpöä siitä on, ellei tietysti muille, niin töllien ukoille ja akoille, jotka haluavat pistäytyä hänen majasaan lämmittelemässä, — sellaisille unohdetuille, jotka enemmän kaipaavat lämpöä ja vähäpätöistä iloaan.

Viluisia olemme, kohmettuneita talvella, me köyhät. Sanottakoon, että me hämärillä iltaretkillämme katkomme kauniitakin oksia, jotka kesällä muka saattaisivat kukoistaa ja tuoksuta, väitettäköön, että kesän kauneutta turmelemme, turhia sanoja: liian pitkä aika on talvikylmillä kesään!

MATOLAHTI

Siellä, missä ennen oli Matolahden torppa, siellä on nyt saha ja selluloosatehdas.

Kai niin on olevakin, — kai se on kehityksen välttämätön kulku. Kai sellainen tuottaa rikkautta ja voimaa isänmaalle, rakkaalle Suomellemme, ainoalle, mikä on meille kodiksi suotu ja missä voimme elää. Rikkautta ja voimaa, kehityksen siunausta.

Mutta vielä ei tuota siunausta näy muuta kuin osittain, muuta kuin pinnalla. Syvemmällä, ihmisissä, jotka ovat tehtaan koneitten karkeampina rattaina, ei sitä saata huomata. Ehkä se sinnekin syöpyy vähitellen, ehkä Matolahden seudun rahvas siunauksen kerran ymmärtää ja siitä iloitsee. Mitäpä muuta toivoisi! Mutta nyt, — miltä näyttää nyt Matolahden kulma?

Ennen se oli kaunis seutu. Ja se oli myöskin hiljaiseen ja omien peltotilkkujensa hoitoon perustuvaan elämäänsä melkoisen tyytyväinen seutu. Ja lieneehän vanha sananparsa totta, että tyytyväisyys on suurinta rikkautta?

Kaunis seutu. Maisema oli suuren sisäjärven ulapalta katsoen tosin villi ja toivoton: harmaita,

korkeita rantakallioita ja louhia, joilla ei kasvanut paljon mitään muuta kuin petäjiä, nekin kituen mullan puutteessa ja kellahdellen keskenkasvuisina maahan kovissa myrskyissä. Villi ja toivoton maisema ulkoa katsoen. Mutta — eipä se ole kaunistunut nykyäänkään.

Ennen saattoi hämmästyä ja ihastua, kun pujottausi venheellä ulapalta sisään jostakin salmesta, joka johti Matolahden vanhalle kulmalle. Salmea ei ensin huomannut, — eikä tietysti nykyäänkään: itse kalliot ja niiden maailman luomisen aikoina laaditut solat ja käytävät pysyvät aina koskemattomina, vaikkapa metsä niiden harjalta häviääkin muullakin tavoin kuin myrskyn runtelemana. Salmi oli siis samanmuotoinen kuin se meidänkin päivinämme on, näyttäen lyhyeltä, pieneltä lahdelta. Lahden perukan luulisi olevan jo tuossa aivan edessä. Mutta kun muutaman minuutin soutelemme, aukeaa ja haarautuu lahdesta toinen, pitkä lahti vasemmalle, kilometrejä pitkä, täynnä pieniä saaria ja luotoja, joiden välissä sorsat soutelevat ja kuikat sukeltavat ja joiden käpertyneissä männyissä kalalokki istahtelee ja huutelee ja joskus korppikin uskaltaa koikkua. Niin, erämaan portilla olemme. Tai oi, emme ole, vaan olimme, — sillä nyt ei näillä salmilla vesilintuja kuhise, — joskin mielenmasennuksen korppi koikkuu sille, ken ei

oikein jaksa uskoa aikamme kirkastuvaan ja kultia säteilevään aamuun, lieneepä hänen epäuskonsa aiheetonta ja lapsellista taikka ei.

Ennen siellä kyllä runolliset sorsat narahtelivat ja ponnistivat kaislikosta lentoon venheen edestä, kiitivät vaahtoa purskuttavana matalana viivana kohti toista rantaa; mustat kuikat soutelivat rauhallisina kuin ihminenkin, joka niiden hääkkulkeita katseli; allit lauloivat määrättöminä parvina kevätretkillään jäähileiden seassa. Kalaa polskahteli ja poukahteli kaikkialla. Jokaisen aironvedon narisuttaessa tullonvitsaa vireili ja hyppi siellä poukamilla. Kelpasi silloin kala- ja metsämiehen näillä main elää; uskomattomia tarinoita kerrotaan onkimiesten saaliista, sadoista hirmuisista ahvenista, jotka ongittaja veti parissa tunnissa kehnolla koukullaan syvyyksistä, merkillisiä jutellaan herkullisista lohi- viipaleista ja metsokeitoista.

Minkäpä sille voi, että kalat vesistä vähenevät ja jättävät pyydykset tyhjiksi! Ja minkäpä sille, — ettei linnunlihalla nykyään enää eletä? Mutta olipa Matolahden kulmalla ennen muutakin rikkautta paitsi veden ja metsän riista. Ja oliko tämän rikkauden pakko hävitä niinkuin suuret ahvenet ja metsät luonnon pakosta häviävät?

Soudettiin yhä eteenpäin tätä pitkää, välkkyvää lahtea, jota vehmaat koivikot ympäröivät.

Ja ken osasi, ei tästä edennytäkään äsken nähdyn lahden perukkaan saakka, vaan kääntyi ajallaan oikealle, kahden korkean vuoren välisestä ka-peasta salmesta, ikäänkuin oivallisesta veräjästä suurelle pihalle, Matolahden aukeamalle.

Ihana lahti. Alkupuoli jyrkkiä kallioita, joiden mustien pintojen kuvat tekivät ja tekevät veden vielä syvemmän näköiseksi kuin se lieneekään. Sitten alenivat rannat; tuli armaita koi-vikkoja, hiljaisia ahoja, joilla kaskia oli viljelty ja jotka sen jälkeen lepäsivät pitkiä omia aiko-jaan, kasvatellen horsmaa ja lepikkoa, sillä välin kuin toisten halmemaiden ja peltujen vuorona oli kasvatella viljaa. Peltujen: sillä peltojakin täällä oli, ja niiden kohtalosta ja niiden tuomasta onnesta ja rikkaudesta tässä oikeastaan onkin kysymys.

Pieniä peltuja tosin, kovalla työllä kivikkoon raivattuja, ainaisilla hikihelmillä iloa tuotta-maan siunattuja. Tuolla ne peltoset kuulsivat tämän takimmaisen lahden kätkeyimmästä so-pukasta. Ja rantapellon rukiin ylitse kurkisteli Matolahden vanhan torpan musta pääty.

Mutta ennenkuin torpan pihalle ennätämme, on toki mainittava nuotta-talas, joka oli raken-nettu sileälle kalliolle iki-vanhain ja koskematto-mien petäjien varjoon. Riippuipa siellä kotona kudottu nuotta joka kesäksi hyvin paikattuna.

Verkkovarppeet olivat nuottakodan vieressä, — ja lähellä niitä pata pyykkipaikalla, kotoisella ja sauhulta tuoksahtavalla.

Sitten, vetäistyämme venheemme leppoisassa rauhassa rannalle, aloimme nousta mökille, ohitse jonkin korsun, hyvin vanhan, pyöreistä hirsistä tekaistun ja koirankaulalle veistetyt; sitten pitkin piennarta, joka kasvoi korkeaa putkea ja heinää, jalanpolkemilla kohdilla ratamonlehtiä ja rapsahtelevaa saunakukkaa. Ruis taikka ohra kaarrutti kesäntulijain polun poikki kypsyesään yhä raskaammiksi tulevia tähkiään. Ruis-kukat ja leppeät aurankukat tervehtivät meitä olkisen laihon sisältä pilkistellen.

Jo tuli ensimmäinen aitta, vanha sekin, pyöreistä hirsistä veistetty, päivänpuolelta kesäisessä auringonpaisteessa tervanruskeaksi palanut, somasti vihertynyt siimessivulta. Sitten toinen aitta, äskeistä hienompi, sirompi ja ihmeellisempi: jokainen hirsi kuusikulmainen, jokainen rako siisti ja suora, — oikeaa mietiskelevän taiturin mestarityötä, taiteilijan työrakkaudella suoritettua. Ja tuossa aittojen solasta astelee vastaamme kellertävä-juovainen kissa, — naukaisee, näyttää kaloilla herkutelleen suunsa ja hieroo kuvettaan hyväilynhaluisena jalkaamme.

Nyt olemme keskellä pihaa, somien, tummu-

neiden rakennusten piirissä, suuren koivun alla. Tuossa on tupa portainen; tuossa portaiden vieressä pientä ylellisyyttäkin: kukkapenkki, jossa kasvaa minttua ja keltaista kehräkukkaa ja kauniimpana muita kurjenmiekka, joka on tänne lahden mutaisesta perukasta siirretty, kohottaen aurinkoa kohti kullanvärisiä teriään.

Jo tulee emäntä, mistä tulee, — aittojensa, saunansa ja pienen navettansa välisiltä kujilta. Jotain hän kantaa: maitohulikkaa, kerppuja, vastaksia, joista hän ryhtyy sitomaan vastoja talvi-iltain rattoa, kotoisen saunan kylpyjä varten. Hiljaisena, mutta hymyillen, arkana, mutta vilpittömänä ja kaikkia epäluuloja vailla hän vieraita tervehtää, pyytää käymään sisälle. Niin menemme pieneen eteiseen; siellä pimennoissa luulisi ystävällisten ja kotia suojelevien tonttujen talvipakkasillakin viihtyvän. Ja tulemme tupaan, missä emäntä heti alkaa asetella kahvipannua karstaisen lieden tulisijalle.

Permännolla on haavanlehtiä, hyvän tuoksun ja kesäisen näön antajina, leposijoina ja kuivumassa rehuksi maidonantajille. Tuossa punertava, puhtaaksi pyyhitty pöytä kahden peräikkunan kulmauksessa. Ikkunoilla palsameita. Kotitekoisen kaapin nurkalla rehevä Annansilmä. Tuolla sänky kirjavine, mutta silti somilla juovilla koristettuine ryijyineen. Tuossa seinäkello.

Ja tuossa punaiseksi maalattu kehto, jossa pienokainen alkaa heräellä.

Lastaan poikkeaa emäntä siinä välillä, kahvia puuhatessaan, hoitelemassa, — sille livertelemässä, tulevaa kyntömiestä vaalimassa: kyntäjän sanoo hänestä kasvattavansa, jos se nyt olisi kasvaakseen, jos sille Luoja aikaa antaisi. Ja sitten ryhtyy vähitellen kyselemään, mistä vieraat ovat, minne menossa, kuuntelemaan maailman uutisia, merkillisiä tapahtumia, kuulemaan niitä ilman kiihkoa tai vihaa, — ja omiaan kertomaan, kotinsa hyviä ja vaivaloisia puolia. Ja nämä viimeiset asiat, omat lehmät ja lampaat, omat pellavat ja liinat, omat pellot ja oma tupa ja sen asukkaat ovat hänelle kaikkein rakkaimmat. Siinä juodaan kahvit; kuulustellaan leppoisasti toisiaan, kerrotaan ja kummastellaan kahden puolen, kunnes muu väki tömähtää kotiin. Tömähtää kuka pellolta, kuka niityltä, kuka saaresta, kuka niemestä, eräillä mukana koira, uskollinen ja vieraita karsova, jollakulla kirves olalla, toisilla metsän tai veden tuomisista, marjoja tahi kaloja. Väsyneitä ovat toiset tulijoista, etenkin isäntä ja vanhimmat lapset, jotka ovat olleet ankarassa työssä, mutta kuitenkin on heillä silmissä rauhallinen hohde ja katseessa tervetulleeksi kutsuva hymy. — Aikovatpa siinä vieraat jo jatkaa kulkuaan tai kääntyä takai-

sin entisille salmilleen, sillä iltaan on ennättänyt painua päivä. Silloin ei annettaisi heidän vielä mennä, ei syömättä ainakaan; onhan matalaisen kurkihirren alla toki leipää, omassa pellossa kasvatettua, onpa voitakin ja maitoa, jos vieraille soveltuisi, onpa kalaakin ja marjoja näin kesällä, ja on vuoteita, pirtissäkö sitten levätä tahtoisivat tai aitoissa: illastettaisiin, tarinoitaisiin, kun harvoin täällä vieraitakin käy, pantaisiin sauna röyhyämään, nukuttaisiin, ja aamulla sitten lähdettäisiin: onhan sitä aikaa aina. Ja jos vieraat viipymiseen suostuvatkin, niin sitten joko istutaan portailla jutellen isännän ja vanhempien lasten kanssa kaikenlaisista maailman ihmeistä, nuorimpien vilkuessa arkoina, mutta jo veitikkamaisina eteisestä taikka aittojen tai töllin nurkan takaa, taikka kävellään pitkin peltojen pientareita katselemassa isännän kasvumaita. Ja se on aina hänelle rakkainta hommaa ja antaa hänelle enimmin puheenaihetta: minkälainen korpi, kivikko tai suo oli tuossa, jossa nyt ruista, ohraa tai kauraa kasvaa, ja kuinka hän voitti kannot, kivet ja rahkan. Ja ennen kaikkea: minkälainen paikka tästä vielä on tuleva, kun hän ennättää kaikki aikomuksensa toteuttaa: mitä tulee tuohon kummulle ja tuohon lehtoon, miten monta henkeä hänen ja hänen lastensa raivaa-mista alueista vielä saa leipänsä, ja miten hän

katsoo tehtävänsä tehneensä, kun hän on vielä sen ja sen työn täällä tehnyt. Kuulutaan laadittavan sellainen laki, että mökin voi valtion avulla lunastaa talosta irti omaksi tilaksi. Onko se totta? Kyllä se on totta. Se on hyvä laki, — ja omakseen aikoo tämäkin mökin isäntä paikkansa lunastaa. Siitä laista ja lunastamisesta nyt puhellaan, ja paljosta muusta: kaikesta, mikä koskee omaa maata, omaa, ominaista kotia. Ja kaikista maanmiehen puheista ilmenee, että joskin tuollainen omillaan tai omilleen päästäkseen ponnistaminen on huolekasta ja raskasta, niin jokainen ponnistus samalla kiihoittaa uusiin samanlaisiin ja tyydyttää ihmisen kaipuuta toteuttaa omia tuumiaan, ellei juuri lupaakaan ylenpalttisesti palkita mukavuuden haluja.

Katsellaanpa vielä karja, silitellään lampaat, joiden villoista mökin väki kutoo itse vaatteensa, kuunnellaan emännän jälleen kiittelevän lehmää ja valittavan jonkin entisen, merkilliseen tautiin kuolleen menetystä; nautitaan sitten yksinkertainen illallinen, kylvetään mehuisassa saunassa, jonka lapset ovat tuotapikaa valmistaaneet, ja painutaan lepoon, toiset pirttiin ja toiset taas aittoihin, jotka ovat tuossa korkean ja surumielisesti suhisevan kotikoivun alla.

Kun herätään ja kahvit on juotu, jopa ehkä vieraat saatu istahtamaan aamiaisellekin, alkavat

he vihdoinkin lähteä; lyödään hyvästiksi lämpöisesti kättä, toivotellaan uudestaan toisiansa nähtävän, ja pian Matolahden mökin väki katselee tanhualtaan rauhallisin silmin ja huulilla hymy, kuinka retkeilijät loittonevat venheellään lahtea pitkin — soutelevat pois, pyrkien kenties toisiin samanlaisiin mökkeihin tai pieniin taloihin kuin Matolahti: samanlaisia kauneuksia ja ihmisiä ihastelemaan kuin he siellä tapasivat. Ja ehkäpä he sellaisia tapaavatkin, — tapasivat siihen aikaan. Matolahden kulmalla, suuren sisäjärven reiteiltä salatuissa perukoissa, oli silloin kylläkin noita asumuksia.

Kuinka on nyt?

Miltä Matolahti näyttää?

Sinne on perustettu tuo saha ja selluloosatehdas. Kaukaa sen jo huomaa, — ei pelkästään rantakallioista, jotka ovat menettäneet metsäturkkinsa niin tarkkaan kuin huolellisesti keritty lammas villansa ja töröttävät kaksi vertaa surullisempina ja kolkompina kuin ennen. Sen huomaa jo savupilvestä, joka luikertaa pitkin taivaanrantaa noiden kallioiden takana, sekä joskus kuuluvasta lankkujen ja lautojen paukkeesta ja selluloosan äitelästä hajusta. No niin, sellainen metsien katoaminen lienee kova välttämättömyys, ja selluloosan hajusta ei kannata miehisen miehen puhua; metsä kasvaa toki ennal-

leen näille karuille kallioille sadassa vuodessa, jopa seitsemässäkymmenessä, kun sitä opitaan kylvämään ja hyvästi hoitamaan, kun taas selluloosa antaa rakkaalle Suomellemme, joka on ainoa, missä voimme elää, rahaa, siis voimaa ja siunausta. Paukkakoot lankut ja laudat, iloitkaamme siitä paukkeesta, liikkeestä ja työntarmosta! Suvaitkaamme yli pitäjän ulottuva haju: se on nykyisen ajan ja vaurastumisen henkäystä. Nähkäämme tukkilauttojen soluvan hinaajien vetäminä salmen suusta, josta ennen soitelimme venheellämme kauniiseen Matolahden kätköön, soluvan yhä ohuempina otettuja petäjiä, koivuja ja haapoja vieden, — riukuja, joita ei oikeastaan enää sanotakaan tukeiksi, vaan parruiksi ja pinneiksi ja seipäiksi ja jos miksi. Mitäpä siitä. Kuikkiako näkisimme mielellämme, uneksijat? Älkäämme luulko niiden uskalta- van höyryproomujen kupeille, jotka nyt näillä solukoilla komeina ja vastatervattuina köllivät. Niin, älkäämme pian odottako kuulevamme suunnattoman alliparven haikean kaunista laulua, — sillä sirkkelisahain vinkuna ja viuhina, etäälle kimeänä kirkaisuna kajahtava, sen laulun helposti vaimentaisi, jos alleja täällä liikkuisi.

Mutta, vielä kerran, mitäpä kuikista ja alleista välitellä: tämä seudun muutos on todellakin välttämätöntä.

Ja välttämätöntä lienee myöskin, että Matolahti katoaa tai on jo kadonnut. Matolahden kauneimman mökin paikalla on nyt saha ja tehdas. Itse tölly on jäänyt korkeain lankkutapulien keskelle, ikäänkuin suunnattomaan hautaan. Osa sen rakennuksista on purettu; melkeinpä ainoastaan tupa on vielä pelastunut, mökin isännän, emännän ja lasten vuokra-asunnoksi, — sillä itse maa on myöty yhtiölle.

Näin on käynyt monille Matolahden kulman muillekin torpille.

Juuri äsken niistä joku lunastausi itsenäiseksi tilaksi, — samoin se, jota olemme ihastelleet ja jossa uskoimme kenties viihtyvämme useamman kuin yhden yön. Oikein omintakeisen elämän maaemon povella piti niissä alkaa. Mutta kuinkas kävi? Sillä tavoin kuin meidänkin mökissämme.

Tuli tehdas. Tehtaan tuntipalkat, joskin välistä vaatimattomia, ovat toki aivan toista kuin minkä turpeenpuskija kaivaa itselleen maan mulasta. Ne ovat sellaista varmaa satoa, jota kevät-tulvat, kesän poudat tai liialliset sateet, ruosteet tai hallat, maakirput, niitty- tai lehtimadot eivät uhkaa. Kukapa jaksaisi vastustaa sellaista kiusausta? Kaikki ne äsken itsenäiseksi tilaksi päässeet Matolahden talon lapset, jotka kynnelle kykenivät, menivät sahaan ja selluloosatehtaa-

seen, tuohon aivan rajan taakse perustettuun. Niin tekivät kymmenet muidenkin mökkien ja talojen lapset.

Tehtaan perustamisesta oli kulunut vuoden aika. Matolahden kulman kaunistusta, tässä kuvattua pikku taloa, ei silloin vielä oltu myöty. Vanhimmat lapset kulkivat tehtaassa työssä. Isä, äiti ja pienokaiset jäivät kotiin.

Väsyä alkoivat vanhemmat omista uurastuksistaan. Monta virkkua jalkaa ja lujaa kättä vaille jäi uusi pikku tila. Tehdas vei niiden voiman omiin tarpeisiinsa. Kauniin ja jo siunattuja satoja lupaavan talosen uusi suoviljelys, joka oli hyvällä alulla, sai tyytyä olemaan kunnolleen kyntämättä, pian sitten kylvämättäkin. Kohta riensivät paatsamat ja koiranheidet valloittamaan sitä takaisin metsälle ja rämeelle. Ja jaksoiko tai välittikö isäntä jatkaa niityn ojittamista? Kesantoa karttui sinä kesänä enemmän kuin tarpeeksi.

Ja kuitenkin elettiin. Hätäkös, kun tehdas työnsi aina kahden viikon päästä rahoja taskut melkeinpä pullolleen: tällaista rahantuloa ei omillaan eläneessä ja vaatimattomassa mökissä oltu ennen koettu. Nyt oli Matolahden punaisessa pöydässä kahvia aina, ei vain juhлина, — ja oli tuota sokeria ja valkoista leipää ja riisisuurimo-puuroa. Nyt ilmestyi pojille tehtaanken-

gät jalkoihin — ja kenkäharjat ja kiilloitusmus-teet töllin nurkkaan! Kaulukset kaulaan pyhinä, ja punaiset kaulaliinatkin! Tytöille vaaleat lenin-git, — uusia joka toinen kuukausi, — ja kas vaan: jalkaan kiiltonahkaisilla remmeillä varustetut tanssikengät ja pienet, somat kalossit, joilla voi varpaitaan kastelematta kulkea luhtaniityn poikki sahalle. Eräälle salon kaunottarelle silloin tällöin paperossikin suuhun.

Hätää ei pikku tilalla ollut. Mutta masentunut oli silti isä, kun tehtaassa työskentelevät lapset alkoivat hänen kummakseen puhua, ettei hänen puurtamisensa pelloilla tosiaan lyönyt leiville. Sen hän huoaten nyt huomasikin ja myönsi: mitäpä hänen ansionsa tehtaan palkkojen rinnalla. Ja saman huomasi omasta aherruksestaan myöskin äiti.

Niin, kykenevät lapset kävivät tehtaassa ja voivat hyvin. Tosin heidän täytyi joka toinen viikko valvoa koko yö: olla siellä yötöissä. Aamuhämärässä he kompuroivat kotiin, — rupesivat nukkumaan ja nousivat jalkeille vasta kello kaksitoista päivällä. Söivät ääneti aterian, istuivat, haukottelivat; nököttivät hiljaa, pää kämmenien varassa. Heidän silmänsä olivat sameat, toisenslaiset kuin kotona juoksevien lasten, vanhintenkin näistä. Heidän suustaan ei kuulunut juuri leikinlaskuja: eivät he puhuneet töllin vanhan

koiran metsästysretkistä, eivät kissasta ja pässistä viitsineet enää rupatella, eivät juttuja kalastuksesta, marjamatkoista, heinänteosta.

Mutta he voivat hyvin. Ja perunamaakin voi jäädä kitkemättä, melkeinpä multaamatta.

Niin kului vielä aikaa. Matolahden parhaiten elävä pikku tilakin myötiin tehtaalle. Mitäpä omistaja siitä pitämään, kun hänen rakkaimmistakaan lapsistaan ei tuntunut olevan hänen ponnistustensa jatkajaa! Tehdas laajeni, tarvitsi lisää aluetta. Sinne hommattiin lisää työväkeä kaikkialta, pitkin Suomea. Entisen mökkimme isäntäkin meni vaimonsa kanssa tehtaaseen. Vuokralaisena tai jonkinlaisena loisena asuu hän nyt perheineen vanhassa, mustuneessa pirtissä, jonka piha on täynnä kaarnaa, rimoja ja lastunsälpää. Saunan paikalle on kaivettu juotti, jota myöten selluloosatehtaan kitkerät vedet valuvat Matolahteen.

Mutta voivathan Matolahden lupaavimman paikan entiset mökkiläiset ja talokkaat hyvin. Ja Suomelle karttuu tehtaasta rikkautta, se on kieltämätön totuus.

Kun vain itse nuo mökkiläiset ja pikku talojen omistajat ymmärtäisivät olla tyytyväisiä hyvinvointiinsa!

Kunpa he sen ymmärtäisivät, nämä meidän tuttavamme ja ne muut heidän kulmakuntalai-

sensa, jotka ovat nyt tehtaan työväkeä! Jospa he laulaisivat iloisesti, kun he työntävät sahan terien viilletäväksi kaiken päivää tukkia, aina samanlaista tukkia, aamusta iltaan tai sähkölamppujen säkenöivässä valossa keskellä yötä, yhtämittaa kuin yhtä ja samaa tukkia. Laulaisivat iloisesti — kuten sirkkelisahan vinkuva ja helisevä terä, kun se silmänräpäyksessä katkaisee paksuimman puun, — ja kädenkin tuhmalta ja kömpelöltä. Laulaisivat iloisesti sahajauhojen pölyssä ja tulistuneen rasvan hajun tunkeutuessa ylös alhaalta konehuoneesta. Olisivat onnellisia siitä, että hekin ovat rattaita Suomen kokonaisuudessa.

Mutta he eivät ole koskaan onnellisia ja tyytyväisiä, nuo poloiset! Ruokaa ei heiltä suinkaan puutu, se täytyy myöntää, — ja moni mökinukko ajattelee, ettei itse Salomoni-kuningas liene ollut aikoinaan paremmin vaetetettu kuin jotkut näistä rusettileuoista ja leveälahkeisista. Mutta kuitenkin he eivät ole tyytyväisiä. Työväen talon ovat he jo saaneet rakennetuksi Matolahden kulmakunnalle, rappeutuvien mökkien ja uusien työläiskasarmien välimaille, seudun korkeimmalle kukkulalle. Mutta sekään ei heille vielä riitä. Tarvitaan lisäksi jokin nuorisoseuran talo. Eikä se nuorisoseura kuulu olevan mikään sellainen, joita maalaiset

ennen muka ovat jossakin perustaneet, vaan aivan muuta. Niin, tämän uuden seuran nimi-kin on oikeastaan nuorisoliitto: kommunistinen liitto kuuluu se olevan. Sille liitolle ja sen seuratalon rakentamista varten nykyään kerätään työläisiltä Matolahden sahalla ja selluloosa-tehtaalla veroa ja kolehtia. Täytyyhän siihen yksinkertaisimmankin antaa vähäisen kolehtinsa; Matolahden töllin ukkokin antaa; eihän liitto muutoin saa omaa kattoa pänsä päälle, kun sen jäsenet ovat köyhälistöä, itse katottomia.

Kommunistinen liitto. Mutta kylläpä ovat Matolahden kulman työläiset yksinkertaisia ja typeriä! Milloinka he ymmärtävät oman etunsa? Ja joutavanpäiväisiä he ovat: tytöt tehtaalais-koreuksissaan kuljeksivat kaikenlaisten vino-suisten ja hävyttömien sällien kainalossa, naureskellen näiden seuralaistensa rivoille lauluille ja pitäen varsin luonnollisena asiana, että Matolahden kylässä kaupataan salaa pirtua ja juodaan silloin tällöin sitä julkisestikin, vihataan poliiseja ja tapellaan browningeilla.

Näin häviää vanha Matolahti, tai on jo hävinnyt, jotta rakas Suomi saisi maailmalta rahaa ja sen mukana voimaa, mahtia ja siunausta. Sillä rahalla voimme ostaa ulkoa paljon viljaa, niin ettei nälkä meitä ahdistaa, ja kaikenlaista

muuta hyvää. Matolahden pikku peltojen metsittyminen on pieni uhri asialle, joka on kieltämättä välttämättömyys, kehityksen ja edistyksen luonnollinen kulku. Mutta milloin Matolahden entiset mökkiläiset tämän ymmärtävät, — eivätkä aina ole tyytymättömiä, aina liehuta punaista lippua ja pidä itseäänkin jonkinlaisina uhreina? Milloin he ovat sellaisiksi kehittyneitä, että ojentavat porvarinnäköiselle kättä muutenkin kuin väkisin, sillä väkisin he nykyään sen tekevät? Milloin he lakkaavat uneksimasta sellaista siunausta, että isänmaa, jonka povea he eivät auralla ole tunnustelleet, olisi väännettävä nurin pommeilla? Milloinka?

**„PUTKINOTKON”
EPILOGEJA**

Useimmat kysyvät, kun romaania luetaan, miten sitten käy, mitä sitten tulee, mitä kehityksessä sitten tapahtuu. Maailmassa meille tuskin tapahtunee kovinkaan paljon muuta kuin mitä alunpitäen olemme yleensä olleet: ei siis juuri mitään sellaista, jota kannattaisi todella juoneksi sanoa. Miksipä muuten pysyisi maailma aina samanlaisena! »Ei mitään uutta auringon alla», arveli jo ammuin eräs viisaaksi kiitetty kuninkaallinen mies.

Mitä metsissä tapahtuu? Miten käy avuttomalle lapselle, jos hän eksyy metsään?

Mitä ilveksille ja susille, tarpeettomille metsän asukkaille?

Kuin outo, sekaannuttava metsä lapselle on maailma ja yhteiskunta ihmisille, jotka ovat kasvaneet omissa oloissaan, korprien humisevassa kätöksessä, kyliä ja pitäjiä toisistaan eroittavien järvien takana, melkein erillään laajasta ympäristöstä, — eläneet kaikissa taisteluissaankin kuitenkin leikitellen ja huolettomina kuin salon eläimet, jotka ruuan saatuaan paistattavat kesin päivää ja talvella kellottelevat pesissään;

niin nämä ihmisetkin, elätellen, opetusta saamatta, henkeään oman taitonsa ja vaistonsa mukaan.

Ilveksen ja suden poikasten elämä ei ole keuhuttava. Metsän villien asukkaiden loppu on aina tavallaan traagillinen, — luonnoltaan lauhkeampienkin niistä kuin oikeat, vaaralliset ja vahingolliset metsän lemmikit ovat. Vuosittuhansia on kulunut ennenkuin suden suvusta on saatu palveleva ja nöyrä, siis älykäs koira. Hidasta menoa kirjan juoneksi. Silti saattaa metsän avuton ja ahdistettu eläin voimassaan, rohkeudessaan ja rajuudessaan olla tottelevaista koiraakin mielenkiintoisempi, tuumiltaan mutkallisempi, rikkaampi, jopa yleensä sitä kauniimpi.

METSÄN POJAN UNELMA

Villi Juutas Käkriäinen makailee pellon pientarella kaukana korvessa, joka on vielä tuhannen kertaa autiampi kuin hänen kotipaikkakuntansa. Pienen ja kurjan salotöllin perunaan pientarella hän kellottelee.

Täällä syrjässä on hän oleskellut lähes kolme neljäsosaa vuotta. Piileskellyt poliiseja.

Juutas vietäisiin näet vankilaan viinan poltosta, jos hän ilmestyisi ihmisten maille. Mutta sellaista hän ei vielä suinkaan salli tapahtua; ei vielä.

Keväällä, jäiden alkaessa heikontua, hän tuli tänne. Nyt on lokakuun viimeiset päivät, harmaat ja tuimat. Perunapelto, josta perunat on kauan sitten nostettu, kuumottaa ruskealla ja mustalla mullalla. Ympärillä kaartuu kaikkialla jyrkkiä, harmaita kallioita, joiden rinteillä kasvavista koivuista ja pihlajoista lehdet ovat toista viikkoa sitten varisseet. Ainoastaan niiden kallioden juurelta kohoavissa raidoissa leppattaa enää muutamia keltaisia lehtiä, har-

voina ja kuivina . . . riippuen ikäänkuin ilmassa, tai niinkuin hyönteiset jossakin hämähäkinverkossa.

Kylmäkin on. Mutta Juutas Käkriäinen on valinnut itselleen tuulelta suojatun köllötyspaikan vieton peltomäen suvisella kupeella.

Tuolla ylempänä näkyy musta ja kolkko mökki, jonka asukkaina on ainoastaan vanha ukko ja akka, hänen ystäviään, — ja heidän pirtissään majaillen on Juutas koko piileskelyaikansa edelleen keitellet viinaa ja tislailut sitä lekkereihin. Näitä hänen keitoksiaan ovat eräät hänen lapsensa käyneet silloin tällöin salaa korvesta noutamassa, kuljettaen ne lähelle kaupunkia ja jaeskellen ne kahisevia seteleitä vastaan kaiken maailman ääriin.

Tässä hän makaa, Juutas. Yksinään, syksyn viimeisiltä päivänsäteiltä lämpöä etsien. Päivä paistaa joskus pilvien repeämistä, pilvien, jotka lepäävät yleensä tasaisena, harmaana laipiona taikka liikkuvat niin sakeana kokonaisuutena, ettei niitä huomaakaan erikoisiksi pilviksi. Mutta välistä tuo pilvilakeus kuitenkin puhkeaa joltakin kohtaa, — ohenee, ja sitten yhtäkkiä puhkeaa. Silloin aukon eli repeämän reunat tuprahtelevat kuin lakeisesta tuulella pöllähtelevä savu, päästäen näkyviin sinisen taivaan ja auringon, joka lämmittää tuokioisen . . . ja hä-

viää jälleen: pitkäksi aikaa on suuri taivas taas pilvistön hämärtämä.

Niitä tuimia, vetisiä, kylmiä pilviä katselee Juutas, ja odottaa auringon puhkeamista pilvistä, loikoen kupeellaan ja seljällään kostealla pientarella. Ja minkä näköinen hän on!

Ei, onko tämä Käkriäinen? Hän ei ole enää muinainen leveähartiainen ja punakka mies. Ohueksi hän näyttää menneen, melkein niinkuin talikynttilä, ja yhtä kelmeäksi ja keltaiseksi kuin talikynttilä. Niin, yksinpä karvatkin hänen leukapielissään ja poskissaan lähellä silmiä näyttävät miltei kutistuneen ja käpertyneen kokoon.

Ja yhä ja yhäti uudelleen hän alkaa yskiä, ja silloin purskahtaa hänen suustaan tuohon kiven juureen hirvittävä määrä verta. Hän yskii, ja on siihen tukehtua. Sitten hän heitäiksen jälleen seljälleen, pitää luomiaan ummessa ja hengittää väsyneesti ja syvästi. Vihdoin silmät taas aukeavat, ja hän katselee taivaalle . . . katselee liitäviä, tuprahtelevia pilviä ja odottelee ihanaa aurinkoa. Ja siinä saavat hänen taudin tulesta mustilta ja kammottavan isoilta näyttävät silmänsä välistä omituisen, väkevän hehkun, — lannistamattoman hehkun. Samalla hänen kutistuneiden ja pienentyneiden kasvojensa poskipäät syttyvät sisäiseen paloon.

Juutaksella on keuhkotauti; auttamattomasti kuolemaan, nopeaan kuolemaan vievä keuhkotauti, sen hän tietää hyvin itsekin. Viimeisiä päiviään hän tässä elää. Tuskin ehtivät häntä enää edes vankilaan raahata... vaikka hän omasta puolestaan alkaakin olla jo taipuvainen sinne lähtemään. Niin, hän aikoo ilmoittaa oleskelupaikkansa nimismiehelle: että nyt hänet saisi täältä noutaa... että nyt hän antautuu. Itse antautuu. Antautuu omana herranaan.

Kuinka on Juutas näin muodoltaan muuttunut? Kuinka on hän näin heikonnäköinen... ikäänkuin nukke entiseensä verraten: rääsynukke leveähartiaisen ja korkearintaisen metsänpeikon rinnalla? Miten sai hän tällaisen taudin?

Kukapa tietää, miten ja mistä taudit oikeastaan tulevat. Mutta joskin Juutas muistaa, että hän on aikoinaan ollut liikkeissään niin raju, että on hyvinkin saattanut reväistä keuhkoihinsa kauhean haavan, kun on milloin nostanut hevosensa yksin avannosta taikka kiskaltanut kokonaisen viisin miehin väännettävän kiven pellolla syliinsä ja kantanut sen yksinään raunioon, niin tämä viimeinen piileskely- ja pakomatka sen taudin on purkanut salasta esille ja päästänyt raivoamaan kaikella voimallaan.

Ymmärtäähän sen: melkein lukemattomat yöt on hän näiden kolmen vuosineljänneksen aikana maannut metsissä, kinoksissa, lumisohjussa, maan märkytydessä taikka suojattomassa venheessä, väistäessään häntä haeskelevia poliiseja. Sellainen elämä se manasi taudin hänessä purkautumaan, taudin, jonka hän oli tartuttanut kylillä kierrellessään jo kauan ennen sitäkin keuhkoihinsa revenneeseen haavaan.

Siis poliisit ja vallesmanni ja koko maailma ovat syylliset siihen, että hänen tautinsa lopulta pääsi voimaan; siihen, että hän joutui elämään tällä tavalla äärimmäisessä korvessa, kiertelemään kuin oikea, suojaton peto.

Kahdesti aikaisemmin oli Juutasta sakoitettu viinaksien myömisestä ja polttamisesta. Nyt olisi viety linnaan samojen tekojen jatkamisesta. Hän ei mennyt. Hän pakeni kotoaan perimmäiseen korpeen. Miksi hän pakeni? Luuliko hän lopultakin välttävänsä kruunun kouran?

Ehei, niin heikkoluuloinen hän ei ollut! Ei kruunua vältä, sen hän melkein uskoi. Kyllä hän jo tiesi, kahdesti sakoitettuna, mikä on kruunu: se osaa aina armotta periä, minkä on osuudekseen määrännyt. Tarkoin hän tunsi jo kruunun mahdin ja ymmärsi, että hänen olisi lopulta kumminkin mentävä vankilaan, koska kruunu oli siihen hänet kerran tuominut.

Mutta vielä ei hän antautunut!

Ei ennen omaa aikaansa!

Vielä tahtoi hän . . . pullikoida vastaan, huvikseen!

Kun poliisit viime keväänä tulivat Juutaksen mökille häntä vangitsemaan ja hän pääsi luiskahtamaan heidän käsistään metsään ja lähti sitä tietä sitten tänne korpeen, seisattui hän korkealla kalliolla riihensä takana, huiatoi vangitsijoille kättään ja huusi:

»Mitä? Minäkö linnaan . . . noin tuostaan! Tietäkää se, että minä lähden sinne silloin kun itse tahdon. Nyt en lähde . . . tietäkää se. Mutta aikamani kyllä tulen omasta tahdostani . . . en vielä. Odottakaa: tulen kun tahdon!»

Sitten hän lönkytti metsään ja katosi.

Siitä asti Juutas piileskeli poissa mökiltään. Ja piileskellessään, kurjissa oloissa ja huonoissa pukimissa, hän sai lentävän keuhkotaudin.

Mutta nyt hän on miltei valmis antautumaan. Nyt on tarpeeksi uhiteltu. Tarpeeksi pullikoitu.

Niin: kuolemansa hinnalla uskoo hän saaneensa poliisit ja vallesmannit ja koko maailman vakuutetuiksi siitä, että hän tottelee ainoastaan omasta tahdostaan.

Nyt ei hän liiku missään enää täältä piilopirtin pihoilta. Hän lähettää vallesmannille sa-

nan . . . odottaa vangitsijoita . . . ja odottaa hiljalleen kuolemaakin.

Voittajana odottaa hän kimppuunsa maailmaa, joka hänet nyt masentaa. Voittajana kuolemaa, joka tekee hänet mullaksi . . . ja vähemmäksi kuin multa: lahonneeksi tomuksi, tyhjäksi. Voittajana, joka on pöyhkeä ja ilkkuu . . . niin surkea kuin hän onkin muodoltaan: laihtunut, kasaan kutistunut ja litistynyt.

Kas hänen silmiään! Nyt ne loimuavat jälleen kummallisesti, nuo suuret, mustat silmät — pienissä, keltaisissa kasvoissa. Ne loimuavat riemua: hän on voittaja!

Juutas Käkriäinen ei ajattele, kuinka hänelle sitten käy, kun hän kuolee. Sellaista hän ei ajattele, metsän poika . . . vaan elämää: miten hän on lopultakin voittanut katkeran ja vihatun elämän . . . niin katkera kuin se saattaa olla köyhälle ja kovan onnen lapselle.

Sen tietää jokainen, joka hänen nimensä on milloin kuullut, että hänellä on suuri perhe, lapsi toisensa vieressä, yksi uuden huolen tuoja ilmestynyt toisensa jälkeen; eikä hän sitä huolta ole valittanutkaan muuta kuin hyvin harvoin: hän rakastaa lapsiaan ja on ylpeä niiden paljoudesta.

Ei hänellä ole ollut minkäänlaista isänperintöä elättääkseen perhettään, vaan se on ollut tosiaan hänen itsensä elätettävä.

Jotkut sanovat häntä saamattomaksi ja laiskaksi. Jos lieneekin niin . . . että hän on aina lisääntyvissä elatushuolissaan tuskastunut . . . ja menettänyt lopulta sisunsa.

Mutta yksi seikka on, josta häntä ei ole voitu koskaan moittia: hän ei ole milloinkaan anellut eikä kerjännyt omilleen ja itselleen ei rikkaiden eikä kunnan apua! Sillä tavalla monet kyllä menettelevät: kun perhe kasvaa, heti ollaan kul-kemassa tyhjä säkki kourassa pitäjän pomojen puheilla.

Niin ei ole menetellyt Juutas Käkriäinen. Ei koskaan madellut rikkaiden talollisten edessä . . . muuta kuin kenties pikku asioissa . . . ja pilkallaan, ehkä lainatakseen jonkin kapan jyviä tai setelin, jonka on maksanut takaisin . . . maksanut niin nopeasti kuin lapsiensa ja omalta nälältään on suinkin voinut. Miksi on hän ollut sellainen? Kysypä sitä: sellainen hän on.

Ja kunnaltako hän olisi vaivaisapua anellut? Kuntaa ja maailmaa halveksii hän melkein vielä syvemmin kuin tilallisia, halveksii niin, että sylkäisee nytkin sitä ajatellessaan . . . sylkäisee verta. Miksi hän halveksii näin tuota kuntaa, hänelle koko maailmaa? Siksi, että se maailma on hänestä, oikein ajateltu kyllä, vielä paljon voimakkaampi kuin yksityiset. Ja voimakasta tekee mieli vastustaa. Sellainen on hänen sielunsa.

Ei hän siis ole kerjännyt, vaan ennen ryysyissä kulkenut ja nähnyt puutetta, hän ja hänen perheensä . . . eikä hävennyt ryysyjään ja leivättömyyttään, koska on selvinnyt niistä apua keneltäkään anomatta.

Ja niinkin hän olisi tyytynyt elämään, elinikänsä ryysyissä ja leivättä, kun ei parempaa jaksanut tavallisella työllä hankkia. Mutta tulipa tehdyksi yksi keksintö, joka hankki parempaa elantoa. Tuli ruvetuksi kerran myömään ja keittämään viinaa; ja se juuri tekee tälläkin tuokiolla Juutaksen vasta oikeaksi voittajaksi.

Hän siunaa viinaa, jota hän ei itse juo eikä kaipaa. Jota hän ei ole myönyt eikä polttanut niin paljon auttamattoman hädän tähden kuin jonkinlaisesta ilosta, sillä kaiken puutteen ja hädän hän olisi lopultakin kestänyt sellaisenaankin ja vaatinut perheensäkin apua anomatta keittämään; ilosta, että hän viinan voimalla ja tenholla on voittanut maailman.

Kuinka? Tämä kurja, köyhä, sairas raukka voittanut suuren maailman?

Niin, sellaista saattaa tapahtua. Juutakselle on tämän kuoleman tuottama voitto valtava voitto.

Ennen hänellä ei ollut omaa karjaa; oli vain pari ruokolle otettua lehmää. Ja hevonen oli huono, miltei halvin, mitä markkinoilta löytyi.

Ei lampaista, ei aina sikaa. Niin oli ennen, silloin, kun hän ei käsitellyt viinoja.

Nyt on hänellä, tai hänen omillaan, monta oivallista omaa lehmää. Hyvä hevonen... Kaksi lihavaa sikaa on ollut tappaa aina jouluksi... Ja seitsemäntoista on lammasta, joista lähtee lihaa ja vuotia ja villoja hänen omiensa vaatteiksi. Hänen omiensa: kuten Juutaksen kehnosti hoidetusta puvusta huomaa, ei hän, merkkillistä, välitä paljon omasta asustaan. Ei asustaan eikä terveydestään: riekaleissa vuntturoiden on hän pilannut rintansakin. Mutta perheestään ja sen ruuasta ja asusta hän kyllä välittää.

No niin, nyt on Käkriäisillä omaisuutta ja varoja. Ja Juutas tietää, että niitä varoja on salaa karttunut niinkin paljon, että hänen perillisensä saattavat ostaa hänen kuoltuaan itselleen talon.

Se rikkaus, se voitto, sellaisen voiton ajattelu on Käkriäisen ikuisuus. Muuta ei hänen sielunsa tule edes ajatelleeksikaan.

Voittipas hän. Ei pyytänyt liioin rikkailta... muuta kuin pilkallaan. Voitti itse!

Lienee pienenä, kerjäläisenä joskus vakavissaan pyytänyt... ja lienee saanut niellä pyyntönsä tähden monta julkeaa, pöyhkeää sanaa rikkaan suusta!

Sen jälkeen alkoi maailma hänelle olla nuo rikkaat, joilla on valta maailmassa: kunnassa.

Ja eikö hänen veressään salaa kuiski ilkeästi maailmaa vastaan? Maailma on maailma . . . Ja Juutas on Juutas.

Eikä kysymyksessä sittenkään liene ollut pelkästään se, että tuon maailman ja Juutaksen oli nyt kerta kaikkiaan oltava erossa . . . hänen oltava sitä vastaan!

Kyllä Juutas tosiaan tahtoi olla erossa . . . niin kauan kuin hän ei ollut sitä voittanut! Erossa . . . vaieten, tyytyen ryysyihinsä, nälkäänsä. Mutta kun siunattu viina oli poistanut ryysyt ja nälän niiltä, joita hän rakasti, koska ne olivat hänen omiansa, eroako hän silloinkin halusi?

Voi kirkastus, mitä Juutas kuvittelee! Miksi hänen silmissään on kummallinen loiste, kun hän katselee syksyn sauhuna tuprahtelevia pilviä, jotka paljastavat hänelle kenties hänen aurinkonsa viimeisiä säteitä?

Hän kuvittelee seuraavaa:

Nyt on hänen perillisillään varoja.

Ja Juutasta he niistä varoista aikoinaan salaa kiittävät.

Ehkä sepittävät hänestä kerran merkillisen kaskun: kuinka hän oli pystyvä, ahkera, tuo heidän sukunsa kantaisä. Julistavat maailmalle hänen kunniaansa . . . viinanpolttajan, hehe! Sellaiset ovat muidenkin rikkaiden mahtavuuden juuret: yksi kantaisä on saanut omaisuutensa

vaihtamalla nälkävuosina hätään joutuneilta tilat jauhopussiin, toinen jollakin muulla sellaisella kujeella. Nyt heidän sukunsa, mahtavat ja komeat, heitä kehuvat erittäin hyviksi ja viisaiksi. Juutaksen pikku keinottelu on tosiaan varsin vähäistä.

Ja kuitenkin sen sisältö on hänelle tärkeämpi tärkeää, sitäkin, että hän on sillä taannut perillisilleen hyvän alun, jolla he voivat päästä varoihin . . . jopa ponsarien paikoille, jos tahtovat. Tärkeää ennen kaikkea sen vuoksi, että Juutas on tällä keinottelullaan todistanut itselleen, että varoihin päästään ainoastaan joillakin sellaisilla kolttosilla . . . mitä muuta maailman rikkaat ja rehentelijät kerskunevatkin!

Ja siksi hän voikin vasta nyt sielussaan oikein pilkata noita rehentelijöitä, noita rikkaita . . . koko maailmaa. Itse samanlaisena kuin hekin . . . sukunsa melkein jo heidän rinnalleen nostaneena.

Viinaa on tehty ja myöty paljon . . . Viina on rahaa . . . ja muuttuu tulevien polvien hoidossa — kunniaksi.

Köyhä Juutas on mielestään voittanut: ilkkunut valehtelevalle maailmalle.

Ja siihen hän tyytyy.

Hän ajattelee, miten hänen jälkeläisensä ovat suruissaan . . . miten heitä kunnioitetaan kunnon ihmisinä.

Niin, nyt saattaa Juutaksen puolesta hänen sukunsa astua metsäläisyydestä ihmisten ilmoille. Hän on voittanut.

Mutta voittaja makaa maassa, multana . . . ja joutavampana multaa, tyhjänä, olemattomana. Pian, hyvin pian. Nyt on hän valmis menemään vankilaankin . . . kun on tullut aika, jolloin hän tahtoo itse sinne mennä. Mutta ennättänevätkö enää vankilaan viedä? Nopeasti tuppautuvat pilvet taivaan repeämän eteen ja peittävät aurin gon kuin savu; niin kiitämällä kuluvat nyt hänen tuokionsakin . . . elämä syöksyy verivirtoina ja -lammikkoina pois hänen väkevistä keuhkoistaan. Mutta voittanut hän on . . . suvulleen . . . samoin kuin maan mahtavatkin.

KORVEN HENKI

Niin, sudet ja ilvekset, jopa rauhallisemmatkin korven asukkaat, majavat, näädat, saukot ja peurat hävitetään sukupuuttoon, tai hävittävät ominaisuuksillaan itse itsensä, koskettaessaan kylään ja karjaan ja peltoon. Samoin ihmisolennot, jotka eivät kosketusta monimutkaiseen yhteiskuntaan siedä, vaan melkein vihaavat sitä, kuten metsäneläimet epäluuloisesti irvistelevät kylään päin.

Onhan yhteiskunta kuin mahtava koski, joka kallioisessa putouksessaan jauhaa kaikista paasista ja kivistä kulmat ja särvät pois, — vain aikaa kuluu ennenkuin kaikki vastahakoiset on pyöristetty ja silitetty.

Koskaan ei Rosina Kypenäinen ole ollut kauniimpi kuin näinä aikoina, miehensä kuoleman jälkeen, joskin hän on jo syntymästään kaunis. Hänen tukkansa on vielä sysimusta, vaikka hänellä onkin jo ikää: hän on suuren lapsiparven äiti; mutta niin terve on tuon melkein muinaissuomalaista muistuttavan maalaisnaisen veri,

jota lisäksi ponnistukset ovat karaisseet ja puhdistaneet, ettei vanhuus saane hänen hapsiaan huurteeseen milloinkaan. Hänen vartalonsa on yhä notkea ja näyttää niin sitkeältä ja solavuudessaan niin jäntevältä ja väkevältä, ettei uskoisi minkään taudin jaksavan sitä murtaa. Mutta lakastumatonta ruumiillista kauneutta, joka on kuin metsän kohdussa vapaana eläneen ja kaikki kotoisen majan rasitukset yksinään kestäneen intiaanivaimon, lisää tällä kertaa vielä henkinen kauneus . . . jos karuutta, yksinäisyyttä ja uppimaisista ylpeyttä voi kauneutena pitää. Rosinan silmät näyttävät vieraasta tyyniltä . . . ja kuitenkin niissä salaisesti säkenöi. Hänen ohuilla huulillaan liikkuu ylimielinen hymy. Hän on vaitelias, ja jos hän välistä vastaa uteleville muutaman sanan, on kyllä vastaus myöntelevä, aivan kyselijän mielen mukainen, mutta hänen hiljainen, lyhyt myhähtelynsä, jota toinen tuskin huomaa, hänen silmiensä naurava välke ja asentonsa pystypäisyys osoittavat, ettei hän pohjaltaan muiden mielipiteistä välitä, vaan pysyy omissaan, olkoot ne sitten hyväksi tai pahaksi: ainakaan hän ei tiedä, kuinka hän asioita auttaakaan voisi; täytyy siis alistua, ja antaa kaiken käydä sellaista kulkua kuin — salima on säätänyt.

Asia on nimittäin niin, että Rosinan lemmikki-

poika Ananias, ainoa hänen miehisistä perillistään, joka on nuorukaisen kauneimmissa, melkeinpä miehen parhaissa voimissa, on pitkät ajat oleskellut poissa Käkriäisten pieneltä tilalta. Äskettäin hän vasta pääsi sotaväestä... notkeana, nopeuteen ja ponnistuksiin kasvatettuna, tukka sieväksi jakaukselle taivutettuna, jalka ketteränä ja tarmokkaana, suussaankin sukkeluudet ja hulivilin laulut sekä tarinat seikkailuista rajavartiorykmentissä. Sievoinen aika meni häneltä sotaväessä. Sillä välin oli hänen isänsä kuollut vankilassa. Ja nyt täytyisi ennen kaikkea hänen, perheestä parhaimman, ryhtyä hoitamaan tilaa, joka oli miesväen puutteessa pääsyt luisumaan takapajulle. Mutta hän ei oleksikaan usein kotona: missä kuljeskellee.

Missä on Ananias? Isänsäkö jäljillä? Kuka sen tietää. Ei tiedä äitikään. Viinahommissa luulevat uteliaat ihmiset hänen olevan, tehden Rosinalle kysymyksiä, joihin Rosina vastaa enimmäkseen vain, että lieneväthän ne nuorukaisilla juoksunsa: tyttölapset hänen Ananiaksensa sydäntä jo alkanevat viehätellä.

Ei, Rosina ei Ananiaksen retkistä tiedä. Sillä hän ei tahdo tietää. Hän kyllä aavistaa, hän miltei tietää jotain, mutta ei halua asiaan parempaa selvyyttä.

Levoton hän on salaisesti, levottomampi kuin

milloinkaan ennen, näistä Ananiaksen salaperäisistä retkistä. Mutta samalla, kun hän aavis-
telee, odottaa jotain onnetonta, joka kohtaa
Ananiasta ja hänen tähtensä koko perhettä, jul-
minta nuijaniskua kohtalon kädestä, samalla
hän tuntee, ajattelee:

— Se on sallittua, sille ei mitään mahda. Näin
on käyvä.

Kuten jonkin uhrin, kuin suuren määrän omaa
lihaansa on hän valmis antamaan kohtalolle:
omille käsityksilleen, kokemuksilleen elämästä,
omalle yksinkertaisuudelleen, kai ammoisista
ajoista periytyneelle ja vielä kerran hänessä ilmi-
leimahtavalle vaistolle.

Ananias on siis poissa mökiltä tai pikku talosta,
jotain salaista ja uhkarohkeaa suunnittelemassa.
Kotiväki tekee peltotöitä niinkuin tekee, ja
kauppailee pieniä lisärahoja hankkiakseen vii-
nantilkkoja, joita joku kuljeksiva ystävä, pirtu-
rokari, sille tuo; ja kuljeksiihan niitä sellaisia
ystäviä nykyään melkoisen usein, näin kielto-
lain aikaan, jolloin viinat tulevat itsestään kyliin.

Äiti ajattelee kotona Ananiaksen retkiä.

Kuollessaan jätti Juutas Käkriäinen perheel-
leen varallisuutta, jopa rikkauttakin, säilyen
ainakin sitkeänä oman pesänsä miehenä lesken
kunnioittavassa muistossa. Kaiken pitikin hänen
kuoltuaan onnistua perheelle kutakuinkin.

Mutta kuinkas kävi? Yhteiskunta on kirottu: ei anna ihmisille rauhaa! Vaikka kuollut oli kuollut, jatkettiin viina-asioista vainajaa vastaan alettua rettelöimistä hänen jälkeenjääneitensäkin vastaan. Ja sitten vietiin leskeltä ja hänen lapsiltaan, joillakin syillä, lehmät ja lampaat, vietiin uudet, lämpöiset pukukankaat ja melkein kaikki rahoista. Hyvä, että omaksi lunastettu maatilku edes jätettiin.

Alota kaikki alusta, jälleen!

Silloin sattui Ananias, joka viime viikkoina oli ollut vaitelias ja mietiskeleväinen ja näyttänyt tuskastuneelta tällaiseen uudestaan alkamiseen, peltujen hoitamiseen ilman karjaa ja vailla melkeinpä ensikevään siemenjyviäkin, silloin sattui Ananias kerran kylältä tullessaan ja hienossa höyryssä ollessaan, — oli näet sotaväessä oppinut hiukan ryyppyihinkin, — ilmaisemaan äidilleen, että hän aikoi tehdä jotain sellaista, josta lähtisi rahaa. Ja lähtisi yhdellä kertaa runsaasti! Niin puheli Ananias uhaten, innoissaan ja hilpeästi, — vihjaili kautta rantain kodassa, äidin valmistellessa siellä syksy-illan hämärässä suurusvettä heidän ainoalle ryöstöstä säilyneelle lehmälleen. Ananias tuntui levottomalta; hänen poskensa hehkuivat muustakin kuin ryyppyistä, jotka hän oli saanut jossakin kylillä. Pojan kaunis ja kirkas otsa oli ry-

pyissä; pehmoista tukkaansa pyyhkäisi hän sivulle... sellaisena tupsuna riippumaan kuin on sällismiehillä. Ja Ananiaksen huulet värähtelivät. Hän sanoi:

»Ei tässä muuta konstia ole... eikä tarvita. Kunhan vain sapuskaa saadaan!»

Sitten Ananias naurahti, ja oli jälleen vaiti, ikäänkuin odottaen... katseli Rosinaan kuten neuvoa kysyen ja apua pyytäen. Mutta Rosinkin — oli vaiti.

Tämä asia kalvaa kyllä yhäkin äidin sydäntä. Olisi silloin ollut tiedusteltava, mitä Ananias tarkoitti. Olisi ollut neuvoteltava; mutta miten? Hillittäväkö poikaa, joka tuntui pyrkivän kodin vaikeista ponnistuksista jollakin tavalla hiukan helpommalle? Rosina ei tiedustellut, ei neuvonut. Hän vastasi pelkästään naurahdellen:

»Katsohan vain, katsohan vain!»

Ja meni kodasta pois... heitti Ananiaksen omiin tuumiinsa.

Ja niissä tuumissa Ananias yhä on: ei ole käynyt täällä kotona viikkoihin.

On jo syyskuun loppu. Myöhään, miltei pilkkopimeään asti liikkuu leski yksinään kaalimaalaa, muun perheen jo nukkuessa kuumaksi lämmitetyssä pirtissä. Hän nyppii muka lantuista ja kaaleista pois madonsyömiä lehtiä, minkä näkee: hänenkään silmänsä eivät mahdottomia

nähne... ja mitä se homma oikein hyödyttäisi enää? Ei, muuta hänellä on mielessä. Välistä ojentautuu hän tuolla Saimaan ulapan kohisevalla rannalla pystyyn... seisoo siinä ja mietiskelee. Katselee järvelle... ja odottaa. Ei tule Ananiasta sieltä.

Ei kuulu soudetun venheen airojen vinguntaa...

Mitähän se Ananias oikein tekee? Mitä aikoo?

Miksi ei Rosina silloin kysynyt!

Jotain erikoista Ananias aikoo... jotain selaista, mitä sanotaan hurjaksi teoksi. Ja rikolliseksi. Rosina hymähtää pilkallisesti. Mikä on rikos?

Rikoksilla ovat rikkaat suvut täällä rikkautensa perustaneet: puijanneet ennen huonompia. Niin ovat noiden sukujen kantaisät tehneet; nyt ovat suvut vakavaraisia ja rikkaita.

Juutas vähän yritti ja sai viinoilla, ja siitä asiasta vietiin Rosinan karja, jopa hänen lastensa vaivalla saadut pukimetkin. Minkäpä sille voi! Niin on Rosinalle aina käynyt.

Eikö Rosina ole aina tehnyt työtä, ollut ahkera? Sitä ei kenelläkään ole oikeutta kieltää. Ei ole kahteenkymmeneen vuoteen ollut aamua, jolloin hän ei olisi noussut kello neljältä jalkeille, eikä kesäistä iltaa, jona hän olisi laskenut väsyneet

luunsa vuoteelle ennen yhtätoista . . . muun perheen nukkuessa makeaa untansa.

Ihmiset sanovat, että miksi hän yksinään raataa! Miksi ei vaadi tosissaan lapsiaankin työhön, eikä ainoastaan toru ja säti heitä. Kuinka lienee nyt? On, onpa taitanut niistä tällaisella hellyydellä tulla vetelehtijöitä; eikä talo edisty vetelehtimällä! Mutta: Rosina on nuorena tyttönä palvellut kovaa isäntää ja emäntää, sitä aikaa ei hän koskaan unohda, ei unohda silloista liian vähää untaan ja aikuisen töitten teettämistä keskenkasvuisella. Sellaista ilotonta lapsuutta ei hän saata lapsilleen antaa. Nukkukoot makeasti . . . leikkikööt halunsa mukaan. Ehkä heistä vielä varttuu pystyviä . . .

Ja jos ei vartu . . . kun tuo Ananiaskin nyt . . . niin minkä ihminen mahtaa kohtalolleen! Koh-talo lyö . . . ja . . .

Rosina ponnisteli ja pinnisteli työssä, mies makasi ja lapset leikkivät. Ja olipa Rosinalle kunnianasia, että hän piti ponnistuksellaan toisten levosta ja ilosta huolta.

Eihän se elanto sillä tavalla edistynyt . . . yhden ainoan pinnistelyllä. Silloin odotti hän lasten kasvamista, aikuisiksi pääsevien aikuisten tavoillekin muuttumista. Nyt on aikuisia Ananias . . . ja mitä hän nyt tekeekään?

Joku naapurinemäntä, joka on sattunut tässä

käymään, on sääliteltyt, etteivät Rosinan lapset ole saaneet mitään oppia: olisi heitä pitänyt jotenkin hommata kouluun! Koulu: mikä se on? Rosinan kotikylässä ennen elettiin koulua käymättäkin: touot kylvettiin, heinät tehtiin ilman muita opettajia kuin muut ihmiset. Mitä kouluista? Ananiasta Rosina tosiaan käytti kansakoulussa pari kuukautta. Lorulukuja luettivat sen aikaa. Miksi kuluttaa niiden tähden rahoja kenkiin, vaatteisiin ja eväihin? Kotona oli kyllä tarvis pystyvintä lasta. Toisia lapsiaan ei hän enää kouluun yritellytkään; kunhan olisivat vain oppineet työhön täällä kotona... vanhaan tapaan... maailman hyörinästä välittämättä.

Rosina osasi olla siitä välittämättä: tehdä työtä aamusta iltaan, hoitaa asiansa, käymättä milloinkaan missään. Niin, saattoi kulua neljä vuotta ettei hän nähnyt kaupunkia, vaikka se on peninkulman päässä täältä. Ei joutanut näkemään: ei ennättänyt töiltä ja lapsilta. Kunhan ensin lapsensa saisi aikuisiksi, niin tulisi hänelle kerran aikaa kuljeskella, jos haluaisi. Ja nyt olisi Ananias jo mies. Mutta ei kotona. Mitä hän hommailee?

Olisiko sittenkin pitänyt tiedustella hänen aikeitaan?

Varautuuko kohtalo tosiaan jälleen iskemään?

Niitä iskuja on Rosina kyllä saanut kestää.

On ollut milloin mitäkin vastuksia. Halloja; lammien suo on niitä välistä höyrynnyt korkeimmillekin pelloille asti. Ihmiset sanovat, että se suo olisi pitänyt kuivata, avata lammista oja järveen asti. Millä varoilla sen suon olisi kuivannut? Ei sitä voinut teettää . . . eikä tullut yrittetyksikään. — Karjaa ovat taudit vihanneet. Melkein joka vuosi on kuollut jokin elukka: nyt lampaista, nyt lehmä, sitten toinen . . . mihin lienevät kuolleet. Sorkkatautiin eräänä kesänä kahdestatoista lampaasta kahdeksan: lihat suohautaan vain. Mitkään kotiruohoista keitetyt voiteet eivät niihin tauteihin olleet pystyneet . . . eivätkä edes ne vanhat, voimalliset luvut, joita Juutas-vainaja osasi. Eräänäkin vuonna heinäkuulla meni käärme lehmistä kaikkein parhaimpaan; turhaan Juutas lehmän kuonon edessä räjäytteli kokonaisen puntin tulitikkuja yhtä aikaa, lukien lukujaan: ei kuin tapa lehmä ja kaiva lihat suokuoppaan, kuten edellistenkin kuolleitten! Mutta tällaisen pahan olivatkin jotkut väkevät kadehtijat saaneet aikaan silmäyksillään . . . taikka sitten itse kohtalo. Erät ihmiset jankkasivat sitä yhtä ja samaa: että eläimille olisi pitänyt tuottaa tohtori tai ainakin rohtoja kaupungista; mutta eikö Rosina tuottanutkin Juutaksen avuksi, ja kaksi kertaa, vielä erään vanhan tohtoriukonkin sieltä salo-

mailta synnyinkylästään? Ei hänkään pystynyt eläimiä parantamaan.

Eikä voida sanoa, ettei Rosina olisi sallimaa vastaan taistellut! Kun hän ei muuten enää jaksanut... kun lapsia tuli yhä lisää eikä leipää tarpeeksi kasvanut, niin hän antautui pahansuopain ihmisten ilkeydellekin, hommaten miehensä kauppaamaan ja keittämään tuottoisaa viinaa. Sillä helpompi on kuitenkin kestää kateellisten ja julkeain pilkka kuin syöstä omat lapsensa köyhäinhoitoon, missä samainen pilkka on vielä suurempi. Jollakin tavoin kunniansakin hän on puraissut poikki etupäässä rakkaistensa vuoksi... kuten sanotaan rautoihin joutuneen ketun purevan poikki vaikka jalkansa.

Mutta minkä sallimalle voi? Nyt on mennyt sitä tietään melkein kaikki, mitä Juutasvainaja sai haalituksi.

Juuri sallimaa välttääkseen hän ei Ananiasta varoittanutkaan. Köyhyys jälleen ahdisti ja ahdistaa. Kun siis Ananias tuli hänen luokseen ja ilmaisi, että hänellä oli jotain tekeillä, niin ei äiti asettunut vastarintaan... vaikka hän aavisti, että sellainen rahanhankinta on varmaan vaarallista. Mitä se homma on, ei hän tiedä; mutta vaarallista se on.

Hänen sokea, nopeasti mieheksi kasvanut Ananiaksensa, kultatukkainen! Hänen ainoansa!

Kuka tietää, kuinka Ananiakselle käy. Hultusti kävi Juutaksellekin . . . lopulta.

Niin . . . mutta: Ananias on toki paljon älykkäämpi, virkumpi . . . Ehkä hän osaa vaarat karttaa!

Ja jotain sellaista Ananiaksen homma on, jota vihainen maailma vainoaa. Ja kun Rosina ajattelee, että maailma siitä vainoaa, niin on hän ylpeä Ananiaksesta: se poika ei pelkää . . . se uskaltaa käydä kimppuun, lyödä kortit peliin; tohtii ja osaa ällistyttää maailman notkeudellaan.

Rosinan sydäntä sykehdyttää ilo, kun hänen mieleensä sattuu johtumaan, miten rohkeana ja notkeana Ananias pari vuotta sitten ratsasti naapurin vihaisella sonnilla. Härkä oli maannut aholla; Ananias lähenee sitä . . . vitsa kädessä . . . ja hyppää kujeillaan sen selkään. Äiti seisoi ahon laidassa, kerppuja tekemässä. Härkäsömähtää jaloilleen, puskee maata, teutaro, möyryää, ja alkaa juosta raivon vallassa. Rosinan sydäntä ahdisti: Ananias vihaisen härrän seljässä! Mutta poika vain nauroi ja . . . huiskutteli iloisesti vitsaansa. Härkä täytti laukkaa sakeaan viidakoon; äiti ajatteli, että nyt se ruhjoo Ananiaksen puitten kupeisiin kapaleiksi. Mutta Ananiaspa kapsahti kuin lento-orava kiinni petäjän oksaan, joka vilahti hänen

päänsä päällä, keikahti oksalle . . . ja sitten sai härkä mielin määrin vihoitella puun juurella.

Sellainen sonni jos olisi maailma! Ei mahtaisi mitään sorealle pojalle!

Mutta jos se mahtaisikin! Jos pojalle tulisivat kruunun kihlat käteen . . . ja viimeisetkin tavarat, ehkä talokin, vietäisiin kostoksi ja vahinkojen maksuksi!

Niin saattoi kyllä käydä.

Mutta vaikka kävisikin niin . . . sitä ylpeämpi Rosina olisi kultaisesta pojastaan. Kuta synkemmin kävisi, sitä hellemmin hän Ananiasta rakastaisi . . . ja sitä oikeampana pitäisi, että Ananias oli koettanut näyttää ihmisille samanlaista kyytiä kuin tuolle sonnille. Ellei Ananiaksen onnistaisi, olisi syynä Rosinalle jo ennestään tuttu asia: kohtalo. Se oli päättänyt heikäläiset tuhota. Mutta siinä tuhossa oli Rosinasta nautintonsa . . . tässä nöyryydessä ja alistumisessa lopultakin salliman edessä niin kuin uskollinen koira armottomalle isännälleen.

Kun taas, jos Ananias selviäisi hyvin kaikesta . . . ! Rahat saisi yhdellä kertaa sellaiset että . . . ei kenties enää hädän päivää . . . ei jäsenet murtavaa aherrusta, johon Rosina alkaa jo väsyä . . . Vähää ei Ananias aikonekaan, se hänen puheistaan tuntui.

Niinpä vastaa Rosina vältellen tai kylmästi

torjuen, kun naapurit, jotka sattuvat talossa käymään, kyselevät, missä Ananias nykyään oleskelee.

»Savottatöissä» sanoo Rosina. »Niihin sanoi lähtevänsä . . . vai minne lienee mennyt, työnhakuun . . . tietääkseni.» Jossakin siellä tai siellä on Ananias muka.

Ihmiset pudistelevat päätänsä ja mutisevat jotain siihen suuntaan, että tuossa Ananiaksen pitkässä viivytelyssä kylillä nyt, kun tarvittaisiin miestä syystöissä, saattaa olla jotain omituista, arveluttavaa.

»Hm . . . jospa lienee, jospa lienee!» myhähtää Rosina Kypenäinen silloin teeskennellyn vakavana, sallien kumminkin sanoistaan tuntua pilkallisen välinpitämättömyyden. Sitten hän naurahtaa, katsoo naapuria iloisesti silmiin . . . ja alkaa leppoïsella ja makealla äänellä jutella, että onhan ne nuorilla pojilla tyttöreissunsakin: morsiamet katseltavina. Mutta jos vieläkin udelaan, keikauttaa hän ylpeästi päätänsä, ja silmät leimahtavat salaisesti.

Sillä välin on Ananias istunut monta kertaa neuvotteluissa pienessä, miltei maan sisään lahouttaan uponneessa mökissä, joka on kaukana täältä, sisäsaariston korpisimmissa perukoissa. Istunut neuvotteluissa kaikenlaisten renttujen

kanssa, joukossa pari ehdolliseen vapauteen päästettyä ja pian vapautensa menettävää punakaartilaisista. Mökin tyttö on koko sievä... ja innostaa nuorta sotapoikaa parhaansa mukaan rohkeisiin töihin; mutta taloushommissa ei hän puuhaile, vaan eräs isopäinen ja keltanaa-mainen kiertolaisakka nimeltä Pötty-Iita se keittää sakille ruuat ja kahvit. Miehet pohtivat tuumaansa; monta lenkkiä siinä ei olekaan enää selvittämättä... pian voidaan sitä ryhtyä toteuttamaan, sillä illat alkavat olla nykyään pilkkoisimman pimeät.

»Kuka sen moottorin ottaa ja sitä käyttää?» kysyy joku.

Ukko, jonka nenä kääntyy kiveränä koukuna ilkeitä ja salaperäisesti hymyileviä huulia kohti, rypistelee kovin otsaansa ja pirisee jotain epäselvää. Häntä kutsutaan kunnia- ja haukku-manimellä Kulassi. Hän raaviskelee poskiaan, ja kurisee, narisee:

»Se on paha manifesti... persoonallinen manifesti... Sitä eivät ihmiset saa sanoa, että moottori on varastettu. Varastettuja rukiita ja ohria en minä osta, en. Minä olen... se oikea manifesti. Mutta jos teillä on omilta pelloiltanne viljaa myöä, niin kyllä minä... sopuisilla hinnoilla. Paljonkos te nyt niistä tahtoisitte? Se on... persoonallinen manifesti...»

»Tämä Ananiashan se on näppärä mies... käyttänyt meriväessä sotalaivoja», sanoo Kierosilmä-Esa, iskien reilukatseisen Ananiaksen takaa silmää toisille miehille.

»Kyllä Ananias osaa», kehaisee mökin nuori tyttö, laivaneitinä ollut, paperossia polttava.

Ananiaksen poskille syttyy tulinen hohde; hän kohottaa pystyyn päätänsä, hänen sinertävissä silmissään samenee.

»Tämäkin on yksi keino porvarillista yhteiskuntaa vastaan: varastaa ja hävittää työläisten tekemää rikkautta!» jatkaa eräs entisistä punakaartilaisista, joka on käynyt salaa Venäjällä. »Niin on tehty neuvostovallassa, ja annettu tavarat köyhille. Se on opittava täälläkin. Ja sen minä sanon, että mies, joka Venäjällä on palvellut meriväessä, saa pitää univormunsa palvelusajan jälkeen itse. Takki on punainen... napit paistavat... lakissa tuollainen töyhtö! Hm, mitä näistä Suomen, vaivaisen, köyhän maan sotamiehistä.»

»Ja siellä pääsee tavallinen työmies vaikka kenraaliksi!» huudahtaa tyttö; tosiaan hän kuvittelee Ananiasta sellaisessa asussa.

»Pääsee, jos pystyy remmiin», vahvistaa Venäjällä ollut. »Ja se aika koittaa pian, jolloin tänne tulee neuvostovalta... Ja silloin muistetaan, kuka on ollut mies.»

Kiveränokkainen ukko kurisee ja kitisee:

»Varkainko, häh? En... en minä... Minä karkaan pois... en osta rukiita enkä ohria ol-
lenkaan teiltä. Se on paha manifesti...»

Kuitenkaan ei hän mene enemmän kuin muutkaan pois tuosta neuvottelusta, jossa lopulta päätetään, että asian kunniakkain tehtävä, erään moottorivenheen ryöstäminen ja kuljettaminen kaupungista tänne toiseen kuntaan, jää sakin rohkeimman ja näppärimmän, taitavimman ja väkevimmän miehen, Ananiaksen toimitettavaksi. Ukko, jolla on lisänimenä Kulassi, sopii toisten kanssa, mistä hinnasta hän saa niin ja niin monta kymmentä hehtoa viljasta, joka aiotaan ottaa tämän pitäjän kunnanmakasiinista.

Joulummallalla tulee ilmi, että kunnanmakasiini, jossa oli suunnattomasti jyviä, hätäaikojen varalta ja etenkin köyhien auttamiseksi kootua, on ryöstetty tyhjäksi, aivan puti-puhtaaksi: jopa on makasiinin alla oleva kalliokin tarkoin luudilla lakaistu, niiden permantoon kaivetujen reikien kohdalta, joiden kautta vilja oli säkkeihin valutettu.

Rosvojen jäljille päästään vähitellen; kaupungista varastettu moottorikin, jolla vilja on kuljetettu korpeen, löytyy; kaikki lurjukset joutuvat kiinni, paitsi Kulassi ja Venäjällä ollut

punakaartilainen eivät. Punakaartilainen pakeni, ja Kulassi osasi oikeudessa pestä itsensä puhtaaksi: hän ei muka tiennyt, mitä viljoja hänelle kaupattiin, roistot sanoivat hänelle niiden olleen heidän omilla pelloillaan kasva-neita.

Ananias istuu käräjätuvan penkillä kilistellen käsissään kruununkihloja... nuori ja kaunis Ananias. Istuu ja naurahtelee muka iloisesti... mutta katselee välistä mietteissään maahan. Kaksi vuotta hän saa linnaa.

»Ainoastaan kaksi vuotta», huudahtaisi nyt joku, jonka mielestä Tanskan suosima raippa-rangaistus olisi pystyvämpi suomalaiseseen kuin linnassa istuminen. »Kaksi vuotta meikäläisessä vankilassa: hyvä ruoka, hyvä juoma; eivätkö vorot sinne mielellään pyrkisi... töllien köyhyydestä!»

Toinen vastaa:

»No, ei sillä hyvä; ainakin saavat he maksaa omaisuudellaan tekemänsä vahingon... mikäli siihen pystyvät. Mökit ja tavarat kurikan alle.»

»Kuri olisi mielestäni parempi», väittää edellinen, »niin ei heidän vaivaisia töllejään tarvitsisi myöä: nekö muka heidän tihutyönsä korvaisivatkaan...!»

Mutta, kaiken kaikkiaan: kun Ananias, joka on edistynyt rosvoksi, pääsee linnasta, tapaa

hän äitinsä ja sisaruksensa kodittomina; heidän pikku talonsa on myöty.

»Minkäpä sallimalle voi?» huokaa Rosina Ky-penäinen . . . alistuen kuin koira, jota sen isäntä armottomasti pieksää.

ANANIAKSEN KOLME LÄHTÖÄ KOTOA

Ananias Käkriäinen on tullut vankilasta.

Kauan ei hän nyt kuitenkaan pysy kotonaan, joka ei koti enää olekaan: talo on myöty, perhe asuu siinä loisina.

Ananias aikoo Venäjälle, — tiukan tullen mennä vaikkapa neuvostoarmeijaan. Ja hän toteuttaa aikomuksensa, hän lähtee!

Kuinka toisenlainen on hänen lähtönsä nyt kuin ennen omiensa luota! Pari kertaa ennenkin on hän sieltä lähtenyt.

Nyt ei hän ilmoita siellä kenellekään, mikä hänellä on mielessä. Hän katoaa sieltä kuin karkaamalla.

Toista oli tosiaan ennen. Silloin, kun hän joutui sotaväkeen. Putkinotkossa oli hän ollut yhdenkolmatta ikäiseksi, metsien helmassa, paljon missään sieltä käymättä... ei ainakaan kaupunkia pitemmällä. Sitten tuli asevelvollisuus kutsunta. Hänet, terve, notkea ja komea poika, hyväksyttiin.

Suuri ja outo oli hänelle silloin maailma, jonne hänen täytyi. Silloin Ananias itki . . . painaen päänsä emonsa laihalle povelle, kotitöllin hämärässä eteisessä, kun sisarukset jo kantoivat venheelle hänen vähäisiä matkakapineitaan: pientä vaatekoria ja eväsnyyttiä, joita varustellessa Ananias sitä ennen oli saanut surunsa sotkeutumaan muihin asioihin. Hän itki miltei ääneen, mitään sanomatta. Äitikään ei puhunut mitään; taputteli vain häntä olalle ja pyyhki kädellään kyyneleitä silmistään. Sotaväkeen meno olikin perheessä jo juteltu selväksi: että sellainen on maailman laki, ei auttane vastustella väkivaltaa, jota kruunu harjoittaa . . . mikä lienee, herrat; poliisilla haettaisivat karkurin kuitenkin kynsiinsä, niinkuin olivat kerran kaapanneet eräänkin pojan, joka oli Putkinotkossa piileskellyt sotamieheksi joutumista. — Tässä oli nyt kodin eteinen, tuossa tupa, josta Ananias lähtisi kenties viimeistä kertaa: siltä hänestä silloin tuntui. Mikä tulisi maailmassa häntä kohtaamaan? Mikä olisi maailma? Nyt se alkoi se olo maailmalla.

Ananias sanoi äidilleen hiljaa kiitokset, pyyhki silmänsä, ja sitten hän päättävästi aleni jyrkkää pihatöyryä rantaan ja asettui venheen perään; muut sisarukset soutivat hänet kaupunkiin.

Sellaista oli silloin hänen eronsa kotoa: lapsel-

lisen liikuttavaa, pelokasta ja avutonta. Kuinka toisenlainen nyt!

Sotaväestä hän palasi reippaana ja iloisena. Oli punakka ja syötetty; ryhtinsä aivan kuin toiseksi muuttunut: milloin hänen oli lähdettävä työhön, kapsahti hän pystyyn siinä paikassa... ei ojennellut selkäänsä niinkuin ennen. Kirveensä ja viikatteensa piti hän terävinä; vaatteensa kunnossa... ja kasvonsa hän pesi joka aamu. Kummastellen katseli äiti häntä: sellaista sota-väessä oli ollutkin? Ja lukea Ananias nyt osasi, jopa kirjoittaakin, milloin tarvitsi: usein se sieltä Laatokanmeren saarilta oli kotiin kirjoittanut... Ensin surukirjeitä: huonoksi moitti kruunun ruokaa, vielä kurjemmiksi vaatteita. Ja vapautta, sitä ei siellä annettu! Oli pidetty ihmistä kuin mitäkin vankia. — Mutta sitten ilmestyi kirjeisiin iloisia juttuja sotapoikien kujeista, ja rallatuksen pätkiä... sanoja, joita hän kotimaille palattuaankin pian lauleli tanssipaikoissa... ja kertoili näkemiään ihmeitä kylän pojille tai korvat hörössä kuunteleville sisaruksilleen. Oli se vasta veitikka, se Ananias! Kyllä nousi jalka ketterästi tanssissa, ja hullutukset juoksivat hänen suustansa kuin kevät puro, joka tulvii äsken sulaneitten lumien antamaa runsautta.

Yksi vain oli Rosinasta ikävää: Ananias oli oppinut sotaväessä ryyppimään.

Vai olisikohan jo jossakin täällä sitä oppinut... ennen maailmalle menoa? Ei Rosina sitä usko. Isä-vainaja ei ryypännyt: malttoi se niitä aineksia valmistaakin melkeinpä maistamatta, ja ryyppäämisestä poikiaan varoitti. Pari kertaa lienee äidin veli antanut Ananiaksen täällä maistaa. Mutta... sotaväessä ne tietysti varsinaisesti hänet juomaan opettivat.

Silti ei Ananiaksella koskaan kestänyt kauan ryypmistä: ainoastaan tanssi-illan kerrallaan; kotona teki seuraavana päivänä hyvin työtä.

Näin oli silloin. Mutta sitten tuli se Ananiaksen toinen lähtö kotoa.

Hän meni kerran käymään erään asevelvollistuttavansa luona tuolla Saimaan takalistolla, metsäkulmilla.

Ja siellä se onnettomuus Ananiakselle alkoi. Nähtävästi hän siellä joutui tyttöpuuhiin, tuonikäisten poikain tapaan. Sillä sotamiestoverilla oli sisaria... ja muitakin tyttäriä oli sikäläisissä taloissa, sen tiesi äiti. Itse ei Ananias hänelle mitään kertonut. Mutta kun hän siltä kyläilyltä palasi, niin muuttunut hän oli.

Ei ollut hänestä enää työhön. Oli heinänteon aika; poika jäi usein istumaan niityn reunaan, mitään virkkamatta, suoraan eteensä katsellen. Ja pian hän lähti sitten taas kyläilylle, sanoen menevänsä tuonne äskeiseen paikkaan. Ei tul-

lut kotiin pariin viikkoon, vaikka oli kiire ja huoli heinästä. Syytä pojan muutokseen ei äiti tarkoin tiennyt, joskin aavisteli jonkinlaisia rakkausasioita. Äiti muisti, millainen Ananias oli ollut sotaväkeen lähtiessään. Eipäs nyt itkenyt: oli jo vähän muuallakin liikkunut!

Niin, Ananiaksesta ei maailma ollut enää peloittava. Se oli houkutteleva, se oli hauska. Kuka muisti nyt kotia, kuka oli haikea, kun sen jätti? Koti tuntui nyt tukehdukselta, ahalta. Äitiään ja sisaruksiaan hän ei ajatellut. Maailma säteili kuin heinäkuinen aurinko: se häikäisi silmät, huumasi päätä . . . se kutsui niin että sisua poltti. Ananiaksella oli tiedossa tyttö siellä syrjäkulmilla.

Välillä käväisi Ananias kotona ja ilmaisi äidilleen, että hänellä on nainen tiedossa. Se olikin äidistä hyvä asia. Ja sitten poika jälleen lähti . . . jätti kotinsa. Sekin oli äidistä tavallaan hyvä: kulkekoon nyt aikansa.

Mutta olipa siellä salolla muitakin hurmaajia. Oli kokonainen saki rohkeita ja iloisia miehiä: pikku rosvoja ja salantajia, jotka häntä kilvalla imartelivat. Ikäänkuin odottivat häneltä jotain mainetekoja. Vaativat pian sitä. Ivailivat häntä, jos hän tuntui arastelevan. Ja tyttö oli joukossa parhain arastelun pilkkaaja, pantti, joka oli sellaisilla teoilla lunastettava.

Ananiaksen päättä pyöräytti muukin kuin salaneuvotteluissa juotu kotiviina. Hän ei tietänyt, mitä hän siihen aikaan teki, mitä ajatteli. Viinankeittohommissa hän yhtä mittaa ajatteli ja tavoitteli vain tuota tyttöä. Elämä oli hänelle sielun juopumusta: milloin huikaisevan kirkasta, kun hän sai työltä suosiota, milloin synkkää, tuskallista, kun tyttö uskalsi kiusoitella häntä.

Niin meni viikkoja.

Sitten loppui vilja, josta saki keitti viinaa. Mutta joku ehdotti, että otettaisiin tarvittavat jyvät pitäjän makasiinista. Se oli työstäkin rohkea ja ovela teko.

Ananias kävi kotona . . . ja hiiskui tuosta aikomuksesta äidilleen hämärästi jotain . . . Äitikin näytti suostuvan . . .

Niin joutui Ananias rosvoksi. Ja esivalta rankaisi häntä.

Vankilassa hän vasta heräsi. Mutta minkälaiseksi? Muuttuiko hän? Vain uudet, salatut puolet hänen luonteestaan nousivat näkyville, niinkuin idut, taimet ja vesat puhkeilevat näkyviimme mullasta, johon outo kylväjä on sirotellut monenmoista.

Ananias pääsi linnasta. Hän istui nyt usein alakuloisena, maahan katsellen. Tai naurahteli kuivasti, tylästi. Ennen oli ollut toisin: silloin oli hän enimmäkseen katsellut ylös . . . silmissään

kaunis, ylpeä, hieman yksinkertainen ilme. Vain harvoin hän oli tuijottanut eteensä, matalahko otsa rypyssä. Mutta nykyään näytti hän istuessaan jännittävän leukapieliään ikäänkuin hän olisi purrut hiljaa hampaitaan. Ja hänen suunsaakin oli tullut ihan kuin hieman vinoksi.

Millaisella ilolla hän olisikaan mennyt vankeuteen, jos . . . hänen toverinsa eivät olisi häntä pettäneet!

Aidiltä ja isältäkin oli hän täällä kuullut lapsena muutamia tarinoita jostakin vallesmannista tai jostakin rovastista, joka ärhenteli rahvaalle ja kyni, kiskoi ja petkutti sitä itse pulskia päiviä viettäen; kuullut kaupunginherroista, jotka joivat aamusta iltaan vuodet päästänsä ja elivät hyvin viroillaan, puodeillaan, metsäkaupoilla taikka viinan ja oluen valmistuksella. Sotaväessä ollessaan oli hän sitten nähnyt hiukan lisää maailman menoa, jopa huipun siitä: oli nähnyt parissa rajakahakassa ammuttavan ihmisiä kuin rottia. Yöllä sen päivän jälkeen, jolloin hän oli saanut katsella taistelukenttää, jolla makasi ryssiä, kiinalaisia ja kirgiisejä, keneltä rinta pistimellä raadeltuna, kenellä päässä mustanpuhuva ja ammottava haava, ei hän ollut tosiaan paljon nukkunut, vaikka oli marssista väsynyt. Hänen sydäntään vavisti ja äitelöi: suu maistui kuin pilaantuneelta lihalta ja ve-

reltä, ja milloin hän nukahti, näki hän unta tape-
tuista sioista. — Mutta pian hän siihen tottui;
niin, sellainen tuntui hänestä sitten hyvältäkin, —
mutta samalla oli hänessä tapahtunut jokin
muutos; jokin uusi voima kimposi hänen sielus-
taan esille.

Mitä haittaisi sota ja kapina, mitä tuhannet-
kaan ruumiit, jos ihmisten elämä saataisiin sel-
laisilla keinoilla paremmaksi?

Ja nyt oli hän osaltaan koettanut parantaa
tuota elämää: ryhtymällä kunnan elomakasiinin
ryöstöön!

Mikä oli hänestä tuollainen makasiini? Varak-
kaiden rakennuttama laitos, josta he jakoivat
apua kapoittain, jos köyhemmälle väelle oikein
kova hätä tuli . . . sellainen hätä, että he olisivat
ottaneet omalla kädellään, elleivät olisi muuten
hengenpitimiksi saaneet. Mutta kun porvari
antoi heille vähänkin, niin tyytyivät siihen
vähään . . . kuin nälkäiset koirat luuhun.

Se makasiini oli ovela keksintö, jolla porvarit
estivät köyhiä tahtomasta enemmän: jakamasta
keskenään suuria maatiloja, lopettamasta veron-
maksua vallesmannien ja pappien hyväksi. Se
oli jyviä . . . avun muruja . . . eikä oikeaa lei-
pää. Lupauksia . . . petkutusta.

Niin puhui sekin Venäjällä upseerikoulussa
ollut mies, joka puuhasi samassa ryöstösakissa

kuin Ananias ja sitten ajoissa ymmärsi paeta Venäjälle. Puhui, että varastaminen oli tepsivä keino uudenlaisen järjestyksen valmistamiseksi: se oli vanhan mädättämistä.

Sellaisen asian hyväksi olisi Ananias istunut ilolla linnassa. Mutta muut hänen toverinsa: tahtoivatko he asian niin menevän?

Hän ei tosiaan yhtynyt puuhaan pelkästään saadakseen hyötyä omaisilleen, saati sitten itselleen. Ei ihastellakseen ryöstetyistä jyvistä paisunutta kukkaroaan . . . kuten tuo Kulassi, jolle saki oli myönyt osan jyviä ja joka pelasti nahkansa. Penniäkään ei Ananias ollut ajatellut itselleen vaivojensa palkaksi.

Eikä hän olisi riidellyt osuuksien suuruudesta silloin, kun karhu tuskin oli kaadettu: toiset jo riitelivät! Hän ei ollut kieltäytynyt rupeamasta yrityksessä melkeinpä vaarallisimpaan hommaan: sieppaamaan tuon kaupunkilaisherran moottoria. Mutta miksi toiset niin kovalla halulla juuri häntä siihen tahtoivat? Miksei kukaan pyrkinyt edes toveriksi? Miksi hänen yksin se piti tehdä? Senkö vuoksi, että hän osasi käyttää konetta? Olisi joku edes tullut mukaan! Mutta ei: yksinään hänen oli anastettava moottori.

Entä oikeudessa sitten. Koko saki koetti vieroittaa kaiken syyn hänen ja yhden ainoan toisen niskoille. Työssä olivat muut vetelehtineet minkä

olivat voineet; jaossa olivat kaapanneet itselleen niinkuin kerkisivät . . . ja kovan tullen livistivät! Eräät, jotka juuri Ananias olisi voinut antaa ilmi, pääsivät rangaistuksettakin, — Kulassikin. Ananias tuomittiin kovimmalla mitalla, vaikkei hän vielä ollut ottanut ainoakaan jyvää, paitsi nyt yhtä humalaa viinasta, jota oli ryöstetyistä jyvistä keitetty.

Ja se tyttökin, jonka kunniaksi enemmän kuin mistään muusta syystä Ananias rupesi rosvoksi, — hän ei odottanut Ananiakse vankilasta pääsemistä: muille maille oli lähtenyt . . . eronnut koko sakin miehistä; jopa kuului pilkanneenkin heitä, etenkin Ananiasta, joka oli muka typerä: antaapa itsensä ilmi sillä tavalla. Sellaisten haljujen kanssa ei se tyttö tahtonut olla yksissä.

Tällaista ajatteli Ananias, kun palasi pää keritynä kotiin. Ajatteli monet hetket, maahan katsellen, hammasta purren.

Ei ollutkaan se sakki miehiä; ei kenessäkään heistä oikeaa rohkeutta, ei älyä, joka olisi saanut heidät kaikki toisiaan puolustamaan, olemaan tunnustamatta.

Eivät ymmärtäneet tärkeintä — paitsi ehkä se yksi, joka oli ajoissa paennut Venäjälle.

Nuorukainen halveksi tovereitaan, joista toiset olivat suorastaan koettaneet toimittaa häntä kiinni.

Hän häpesi itseänsä, kun tuota tyttöä muisteli, — häpesi.

Ja hänen teki mieli kostaa petturitovereilleenkin!

Miten kostaa?

Kukapa tietää, mitä vielä olisi tulossa!

Kuka tietää, missä he vielä toisensa tapaisivat!

Vain hetken oli Ananias hieman katunut tekoaan. Pian se tunne haihtui. Kostaa hänen teki mielensä.

Kotikin oli hävitetty. Nyt olisi Ananiaksen täytynyt lähteä palvelemaan vieraita . . . paikkakunnan talollisia, sahanomistajia . . . Sietää heidän katseitaan. Taipua heidän käskyihinsä! Ehkä kärsiä heidän pilkkaansa!

Oli niitä, jotka sellaiseen tyytyivät: viinanpolttajia tai verkonvarkaita, jotka tulivat vankilassa istuttuaan takaisin kotiin ja elivät niinkuin ei olisi mitään tapahtunut: sietivät ihmisten pistelyt ja naureskelut. No niin: he olivat menneet vankilaan mielellään, — kun siellä hyvin syötettiin! Vankila oli heidän vaivaishoitolansa.

Pois Ananias tahtoi täältä. Eikä vain toisille seuduille Suomessa, työnhakuun, vaan kauemmaksi: vapaaseen seikkailuun, — ja koston haaveellinen halukin häntä kauas yllytti.

Sanoivat ihmiset, — porvarit, — että Venä-

jällä oli nälkä ja kurjuus, että siellä odotti tulijoita sorto, orjuus ja piiska, — sielläkin! Ananias ei voinut sellaista uskoa. Paitsi työläisten lehti oli tuo Pietarissa upseerikoulussa ollutkin kuvaillut ihan toista. Ainakin oli hän kertonut, että jos vain Venäjällä osaa pitää puolensa, ei hänellä ole nälkää, ei huolta; päinvastoin: rahaa ja komeutta... ja iloinen elämä ettei vertaa. Siellä on maailmaa, siellä!

Niinpä Ananias lähti. Sanoi vähän kaupungissa joillakin asioilla käyvänsä, ja sille tielle jäi. Oli varannut jo ennen pienen eväskäärön töllistä vähän matkan päähän tiepuoleen, josta sen mennessään ottaisi. Lähti hätäisesti, sisaruksilleen kättä antamatta. Tuskin äitiinsä katsahtaen. Mieltä niin järkytti: ei voinut katsoa. Mitäpä hänellä olisi ollut äidille lupamista... mitä varmaa, vaikka hän jotain Venäjällä tehdä aikoikin? Sitten, kun hän palaisi, ehkä pian, olisi hänellä äidille puhumista. Mutta nyt täytyi hänen täältä päästä... häväistyn, vankilassa istuneen, petetyn. Hän ei voinut täällä elää. Ihmemaille hän tahtoi. Matka vei junalla lähemmäksi Venäjän rajaa, ja sieltä punaisten etappimiesten opastuksella rajan poikki.

Junassa tulee hänen mielensä haikeaksi; hän ajattelee, että kenties ei hän sittenkään koti-

seuduilleen enää koskaan palaa, — seuduille, jossa hän lapsena hiettaisten lahtien perukoissa leikki ja uiskenteli; ei näe enää noita kaislikoita, joissa hän onki, kallioisia mäkiä, joiden notkoissa hän paimensi tai kulki pyssy kädessä; ei näitä hiiskumattomia korpia, jossa oli saanut olla niin rauhassa maailmalta, suuria ulapoita, joita oli soudellut kesäisinä iltoina tai syksyn pauhaavissa myrskyissä taikka hiihdellyt kevättalven lumilla illan uinuttavassa hämärässä. Mutta samalla ovatkin nuo seudut tulleet hänelle vihattaviksi; hän vihaa nyt täkäläisiä ihmisiä . . . vihaa alempiakin heistä . . . ja kallioiset kotirannat tuntuvat silloin tyhjiltä, autioilta, kolkoilta, joita hullu ajatelkoon, mieletön viljelemään pyrkiköön, louhia ja kiviä.

On parempia maita, — on rukiin ja vehnän Venäjä.

Ja sieltä kun hän kerran tulee takaisin! Tulee Suomeen laumojen mukana, jotka ovat kuin meri: työntävät kaarnat ja lastut tieltään, entisen yhteiskunnan! Silloin ei hänelle mitään voida! Silloin on hänellä vihollisilta temmattuja rikkauksia, jotka hän tahtoo jakaa köyhille, ennen muita omaisilleen, ketä heistä silloin elää. Elleivät elä . . . niin — koston pisara ovat hänenkin tekonsa heidän puolestaan.

Kuinka? Jakaako köyhille? Kenelle? Ana-

nias myhähtää itsekseen pilkallisesti: köyhiäpä olivat nuo toveritkin, jotka hänet pettivät! Mutta loimutkoot kartanot tulessa, paukkukoot kiväärit, — kävi miten kävi: äitiään ja sisaruksiaan hän ainakin on muistava hyvällä.

Sellainen oli Ananiaksen viimeinen lähtö kotoa.

ISÄNMAAN JUHLAT

»Gyysaa gääsää!» kimahtaa talvi-ilmassa viluinen pojan ääni, suuren tehdasrakennuksen portilla pääkaupungin reunassa. »Mist' sää hiivit?»

Poika, joka puhuu, on pieni, laiha ja vaivaisen näköinen; jalassa on hänellä puukengät; takki on liian iso ja repaleinen; korville vedettynä on hänellä jonkinlainen karvalakki, josta karvat näkyvät kuluneen paikoitellen pois tai riippuvat siitä irralleen tippumaisillaan kuin karvaansa luovan koiran pinnasta. Nykeröiset nyrkit, joilla hän hierustelee nenäänsä, ovat kylmästä pöhöttyneet ja haavoille halkeilleet. Hän jatkaa:

»Baasaatko, sääkin, tshiikaamaan, kun lah-tarit juhlii?»

»Hei, tshali!» vastaa se poika, karkeaääninen ja pitkä, jolle pieni huudahti kysymyksensä. »Baasaan varttomaan gimmaani täältä. Mut-shiako tekin vartotte?»

Pikku pojan vieressä seisoo näet tyttönen suunnilleen samanlaisissa tamineissa kuin hänkin, puukengät jalassa, vanha saali hartioilla,

huivi pään ympärille käärittynä, villalapaset toki kädessä; pojan sisko, häntä nuorempi, aran näköinen.

»Mutshiamme . . . ja tshiikaamme lahtareita» vastaa pikku poika. »Kohta ne tänne baasaa.»

»Niin määkin», myöntää iso poika, melkein aikamies.

Siinä sitten lapset seisovat vastatusten, katselevat toisiinsa, ja alkavat jutella edelleen asioitaan . . . Iso muistaa toivottaa iloista uutta vuotta: sillä nyt onkin juuri tammikuu alullaan, eivätkä nämä tuttavat ole sattuneet näkemään toisiaan joulusta saakka. Ja kysyypä hän siinä pikku pojalta ja tytöltä, ovatko he saaneet joululahjoja. Nämä ovat hetken vaiti. Tyttö ei yritäkään koko aikaan puhua mitään; värisee vain viluissaan . . . ja yskii.

Iso poika kehuu lahjoillaan: hänen äitinsä oli ostanut hänelle uuden paidan ja villasukat.

Silloin vetää pieni poika, joka on vilkuillut hetken neuvottoman nolona ympärilleen, taskustaan harmaat lapaset, kuten yhtäkkiä jotain iloista muistaen. Hän sanoo vilkkaasti, että eivät he oikeastaan olleet lahjoja saaneet; mutta sanomalehdestä oli kaikille lehdenjakajille, joita hänkin siskoineen on, annettu lapaset kullekin, — ja kun hänen ja hänen sisarensa lapaset satuivat olemaan yhtä suuret, niin jouluaattona

siellä patterin kolossa olivat he vaihtaneet lapasia keskenään, veli ja sisar . . . — ja niin olivat he sittenkin saaneet kumpikin joululahjan. Näitä omia lapasiaan täytyi pojan säästää; niin oli käsenyt äiti . . . jonka piti nyt aivan juuri tulla ulos tehtaasta, sillä kello oli kohta neljä.

»Onpa teillä kova gimma!» sanoo iso poika.

Pienemmät eivät siihen virka mitään.

Muutakin väkeä on kuljeskellut katukäytävällä pitkin tehdasrakennuksen seinustaa, ken korviaan pidellen, ken jalkojaan kopistellen. Nyt sitä tulee siihen yhä enemmän. Ja sitten alkaa kuulua tontin kulmauksen takaa epäselvää musiikkia . . . torvisoittoa. Pojat, pikku tyttö kintereillään, lähtevät juoksemaan sinne päin, mistä sävelet yhä selvempinä kylmään ja harmaaseen ilmaan purkautuvat, rämähdellen tehtaan huurteisissa tiiliseinissä ja herättäen kaikuja etäällä, tuolla kaljuilla kallioilla, jotka kohoavat tehtaan edustalla olevan laakson toisella puolella mustina ja viluisina, rinteillään muutama vääristynyt mänty tai joku tölö.

Päättäväisenä kaikuu marssi, ikäänkuin tarkoituksestaan ja kovan kohtalon vaatimuksista tietoisena. Jo pullahtaa juokseva lapsiliuta näkyville kadunkulmauksesta, ja sitten marssii näkyviin soittokunta, rumpupojat kankeissa sinelleissään, torvensoittajat kasvot kylmästä

jäykkinä, sotilaita tuimissa riveissä, kiväärit ankarasti olalla, — ja paljon muuta kansaa; ja nyt kiiltävät vaunut, kaksi mustaa hevosta edessä, vaunut, jotka keveine pyörineen nytkähtelevät hankalasti lumessa. Ja jälleen väkeä: kirjavia upseeripukuja, pitkä jono ajurinrat-taita, silkkihattuja, osakuntien lippuja, — huminaa, kohinaa.

Tuskin on hälinässä kuulunut tehtaan torven ääntä; työläiset alkavat vierä tehtaan portista.

Patrunessa, tämän mekaanisen tehtaan omistajatar, viettää näet kuusikymmenvuotiaan juhlaansa, ja sen kunniaksi hän on lahjoittanut vapaudenpatsaan tässä lähellä olevalle huvilayhdyskunnalle... tai ainakin suurimman osan tuon patsaan pystyttämiskustannuksista. Nyt on hän kiitollisine saattojoukkoineen tulossa patsasta paljastamasta. Tehtaan työläiset tietävät asian, jopa eräät heistä senkin, että patrulessaa aiotaan tänään hänen talossaan juhlia vielä siitä, että hän on ilmoittanut määräävänsä testamentissaan melkoisen osan omaisuuttaan ja varsinkin jotkin kalleudet, joita on hänen huoneissaan, yhteiskunnalle. Yhteiskunnalle? Millä tavoin? Sitä joku heistä mielessään mietiskelee, koko juttua liioin ymmärtämättä.

Lähenevään kulkueeseen katsahtamatta, kankein kasvoin, mutta tuikein silmin ja eräillä

ivallinen hymykin huulillaan työläisparvi vyöryy tahraisena ja konehallin käryiltä löyhkävänä portista kadulle ja hajoaa kiirehtien eri tahoille.

Virkkaapa joku juhlamarsalkoista hiljaa herralle, jonka kanssa ajaa samoilla rattaila, että tuntuu ikävältä, kun satuttiinkin tänne parhaiksi työväen päästessä tehtaasta; menot sankaripatsaalla olivat sujuneet odottamattoman pian.

Niin, työläiset hajoavat paikalta välinpitämättöminä ja vaiti. Mutta eivät kuitenkaan kaikki. Muutama pysähtyy katselemaan puuhaa syrjästä... tai huutamaan pois lapsiaan, jotka ovat tulleet odottamaan vanhempiaan kotiin työstä ja innostuneet juoksemaan juhla-aaton sivulla. Joku murahtaakin jotain... jopa uskaltaa hampaattensa välistä hiukan viheltääkin. Ja kun sitten saattue tulee portille, alkaa kuulua kimeää, vimmastunutta naisen säkätystä:

»Juhli, juhli, ponsari! Onnellista uutta vuotta... valehtelemaan ihmisille ja sillä keräämään itsellesi kunniaa! Onnea tykö. Minä sanon niin: hänen pitää se kerran saaman kuulla! Mitä rahoja lahjoitit patsaisiisi, Rummin-Jusseihin? Kenenkä työllä olet ne koonnut, — kenen vaivalla? Kyllä sinulla on kellotuspaikkoja kamarissasi, — mutta eipä kelpaa sinun meille

mörskiä rakentaa! Teettäisit työläisillesi edes asunnot! Ei pennin-hyrrää meille juhliin; ei kuin paina kaiken päivää työtä, kun rahoja muille lahjoittelet. Minä huudan... huudan kerran niin että taivas repeää! Onnea tykö! Juhli nyt, peilaile itseäsi — kun olet kermää... nälkäpalkoilla kiusaaja, valehtelija, pöykkäri...»

Akan sanat haipuvat ja vaikenevat yleiseen äänten huminaan, torvien soittoon ja rumpujen pärrytykseen, kun kulkue marssii sisään portista. Poliisejakin näkyy tuolla häärivän akan kimpussa. Hän huitoo käsiään, näyttää yhä huutavan. Ja sitten hän saakin mennä.

Hänen perästään tallustelevat säikähtyneinä ja avuttomina nuo kaksi pikku lasta, jotka olivat äsken seisonet portilla ja sitten juosset juhla kulkuetta katsomaan. Kun eukko kuulee heidän jotain hänelle sanovan, huudahtaa hän heille, takaisin pyörähtäen:

»Tulkaa, penikat! Ei kannata häneen katsoa... vaikkapa sitten työstä pois potkisi. Mutta kunniansapa sai kuulla... ja jos potkii pois, ei meikäläisen olo täälläkään parane. Mennään koloomme vaan!»

Akka on laiha, solakkavartaloineen, mutta kumara; hänen hikisistä kasvoistaan kiiluvat synkät silmät, ja hän puree hampaitaan. Hetken hän kulkee kumarassa, sanattomana. Ja

sitten hän alkaa kiukkuisesti nyyhkiä. Poliisit ovat jääneet kauemmaksi . . . katselevat sieltä häneen, joku hymyillen ja huomauttaen jotain tuosta hullusta ja riivatusta. Kadun kulmassa hän pysähtyy hiljaa itkeskelemään, ja odottamaan jotain tuttavaansa, sillä nyt hän yhtyykin erään toisen tehtaannaisen seuraan, joka siitä kulkee ohitse. Toinen ei ole ensin häntä näkevinäänkään: supisee vain sille isolle lehtipojalle, joka taannoin jutteli noiden pikku sisarusten kanssa:

»Tule pois, Jali . . . hävyttömän seurasta . . .»

Tällä naisella on punainen, pöhöinen naama, vetiset silmät ja väsyneinä roikkuvat käsi-varret. Toinen työntyy torjumisesta välittämättä kuitenkin hänen rinnalleen, harppaa siinä hetken sanattomana, mutta aukoillen jo puuskuttavasti suutansa, ikäänkuin tahtoen selittää, pyytää toiselta oikeutusta . . . vaatia itselleen tunnustusta rohkeasta teosta. Ja sitten hän alkaakin uudestaan saarnata, kulkien yhä tuon lihavamman naisen rinnalla, joka ei suvaitse häneen silmäänsäkään luoda. Hän tiuskii:

»Sanokoot mitä sanovat! Potkikoot pois tehtaasta, jos tahtovat: siitä ei elämä parane. Mutta niin se vaan on kuin sanoin: se on tosi! Jos tietäisit . . . ja olet sen nähnyt: ei ole herkkua asua siellä patterinkolossa! Ihmisten kuolemaksiko

ryssät lienevät niitä pattereita rakentaneet! Menihän tykkivajassa vielä kesällä, meni syksylläkin . . . vaikka lattia vettä lainehti ja seinät olivat kylmät kuin kivi: arvaahan sen, sementti! Mutta näin talvella! Kolmattakymmentä raatia kuului olleen toissa päivänä pakkasta . . . eikä peltiuunissa säily lämmin, vaikka saisikin tuskalla risuja kuusikosta itselleen väännetyksi. Eikä ole ryysyjä tarpeeksi, — ja jopahan nekään edes auttaisivat. Jumalan päälle sen vannon: luita se pakottaa, vilu . . . pään se halkaisee, ytimet siinä hyytyy kuin rasva kylmässä. Ja keuhkot tursuvat ulos. Jos itse rykisinkin! Mutta nyt alkaa tuo tyttökin aina rykiä: kuoleman taudin se saa. Niin, niin, se on totta . . . Jumalan päälle: silloin, kun oli kolmattakymmentä raatia, ei voinut olla sisällä patterin kellarissa: täytyi keskellä yötä lähteä metsätielle kävelemään ja viedä pennut mukaansa, muuten olisi joka kynsi paleltunut! Sellaisia ne ovat meidän asumukset . . . Mutta Rummin-Jusseihin piisaa rahoja! Eikö niitä alkanekin jo olla jokaisella pihalla ja kalliolla! Niihin riittää rahoja . . . mutta me: mitäs meistä . . . eipä meistä koreutta kenellekään . . . Ja paremmin tottelemme, kun siihen paikkaan tikahdumme . . . paremmin teemme työtä, me punikkien kiroitut lesket. Ah, mutta . . . mutta . . .»

Kimmastunut nuorempi nainen haukkoili ilmaa, ikäänkuin tietämättä, miten jatkaa; ja siihen hänen juttunsa loppuikin, puuskaisevaan huokaukseen. Toinenkin nainen huokasi nyt . . . ja katsahti pitkään tuohon tuttavaansa; oli kai jo tullut lauhkeammaksi. Huokasi . . . ja sanoi:

»Niinhän se on . . . mutta minkäpä sille voi? Mitä me . . . typerät voimme? Eikä minun mielestäni ole oikeinkaan noin kiroilla . . . ja häväistä Jumalaa ja kaikkea . . . kapinoida sellaisia vastaan, joille ei mahda mitään. Ei se auta: hylkäävät, eroittavat työstä: mikäs sitten edessä. Täytyy alistua . . . kestää. Ja kyllä sitä . . . sentään elää. Veroina menee kyllä puolet palkasta, puolet kaikesta . . . mutta minkä sille? Työhän minulla ei ole kovin vaikeaa . . . sitä on jo tottunut, koneenosia kirkastamaan. Mutta ne verot . . . ja kun ihmiset muuallakin ovat niin ilkeitä! Paha se on minunkin asua . . . joskaan ei toki niin kuin sinun. Tiedäthän sen roskakonttorin siellä seinän takana. Ihan äskettäin se seinä, lautaseinä, puhkesi, ja koko tunkio kaatui minun mörskäni lattialle. Ymmärtäähän sen: sellainen lautaseinä lahoo, kun aina kojuun likavesiä ja ämpäreitä kaadetaan. Kamala haju ja siivo: koko tunkio . . . melkein pöydälleni. Valitin talon omistajalle: ei lähettänyt korjaajaa. Enhän voinut elää: kutsuin kirvesmiehen, aioin

itse kustantaa. Mutta kun isäntä sai sen kuulla, hän tulee minua haukkumaan: en olisi saanut korjauttaa seinää ilman hänen lupaansa... Seinä on hänen! Ja nyt uhkaa häätää minut... sen korjauksen tähden. Minne minä menen? Puolet palkasta veroihin... Asuntoa ei saa, jos ei ole maksaa painonsa kultaa. Mistä meikäläinen rahat? Pahaksi on maailma tullut...»

»Mutta paranee!» kiljahti nuorempi nainen. »Paranee, kun saadaan miehet, jotka antavat meille asuntoja... ajavat patruunat ja kulassit vuorostaan patterikellareihin ja lautaputkiin.»

Mutta vanhempi nainen huudahti suuttuneena niin että oli tummanpunainen:

»Tuota puhetta minä en siedä! Mitä se auttaa... pahalla kistaa. Verta teikäläiset tahtovat. Min-käslaista nyt pitäisi olla? Sellaistako kuin Venäjällä? Kyllä ne meidän johtajatkin osaavat sortaa... Työväestäkin löytyvät keltomattomat, jotka nylkevät ja kiusaavat meitä... ja monin verroin pahemmin kuin porvarit. Ei, tuota en siedä. En tahdo kuulla. Täytyy kestää... uskoa Jumalaan... Rakentakoot muistomerkkejään...»

Toinen eukko nauroi pilkallisesti. Väiteltiin hetki: seisatuttiin, filosofoitiin kauan kuten suomalaisen työläisen on tapana: aina ja yhtämittaa, perinjuurin kaikkia asioita pohtia. Suututtiin, erottiin.

»Jali, tule pois kotiin!» huudahti vanhempi nainen kiukuissaan pojalleen.

»Täytyy hiivata himaan», sanoi iso poika pienemmille lapsille. »Rookaamaan, tshali.»

»Hyvästi», inahti pikku poika hiljaa.

Sisko yski. Sitten pikku lapset lähtivät hiljaa kapsuttelemaan äitinsä perästä, joka erosi työtoveristaan omalle suunnalleen, tuonne alastomille patterikallioille päin, hirvittävään asumukseensa.

*

Mutta jokaisella ihmisellä on omat huolensa. Sanotaan, että köyhän on turhaa rikkaampia kadehtia! Patrunessallakin voi olla surunsa.

Nyt on juhlistu patrunessaa, ja hän on yksin suuressa talossaan tehdasalueen takana, jäätyneen puiston keskellä. Juhlat, jotka hänelle on pidetty hänen lahjoitustensa ja samalla hänen kuusikymmenvuotispäivänsä johdosta, ovat lopussa. Mitä lahjoituksia! Paljon hyväntekeväisyysseuroille... ja koko asuinrakennus hänen kuolemansa jälkeen hienoine taideaarteineen säädetty taideyhdistyksille. Ja sitä paitsi erinäisiä pienempiä, mutta silti sievoisia rahamääriä testamentilla kaikenlaisiin todella hyviin tarkoituksiin.

Onnellinen ihminen, joka voi antaa! Mitkä taideaarteet! Tänään on suuri yleisö saanut

niitä nähdä. Siellä on kierrelty ja katseltu, salit ja vielä lukuisammat kamarit ovat tungeksineet täynnä yleisöä, joukossa paljon asiantuntijoita, yleensä kaikki valittua kansanluokkaa. Juhla-valaistus joka huoneessa, kruunut ovat säteilleet, lamput hohtaneet. Mitä aarteita siellä onkaan! Oi tuota kullattua, valtavaa pöytää . . . ja tuota, ja tuota! Seassa jotain tyyliöntäkin, mautonta: niinpä oli patrunessa kuulevinaan jonkun kuis-kaavan. Mutta mitäpä siitä! Ainakin kehuttiin enemmän. Paljon täällä on aitoa, arvokasta. Tuokin kuuluisa . . . kuvanveistos . . . melkein antiikkia. Se on sieltä etelän maista raunioista kaivettu. Se on maksanut niin ja niin monta sataa tuhatta, lausui omistajatar lopuksi hiljaisella äänellä, kulkiessaan vieraille oppaana. Se on tosiaan jotain verratonta. Sen joutuminen tähän maahan on maalle kunniaksi. Entä nuo taulut! . . . Ja nämä matot . . . nämä arvokkaat nojatuolit . . . nuo porsliinikoristukset uunin reunalla. Minia-tyyrit: niin suunnaton määrä arvokasta, hienon hienoa työtä. Entä valikoima erilaisia vanhoja maljakoita: yksi sali täynnä, hylly toisensa päällä kattoon asti. Ja täällä on kaappeja Ranskan vanhoista linnoista, sänkyjä Espanjasta, helmiäisellä koristettuja piironkeja Italiasta ja Levantista. Tämähän on ilmeinen museo! Mutta kaikkein arvokkainta ovat sittenkin vanhat tau-

lut, joissa on muutamia suurimpien maalauksen mestarien nimiä. Niiden luovuttaminen yleisölle on suurtyö.

Tosiasiassa isänmaalliset juhlat. On pidetty puheita, puhuttu kauniisti, jopa liikuttavasti ja hellästi; on ylistetty, kohotettu sielu korkeaan lentoonkin. On laulettu, on seurusteltu, soitettu, naurettu, loistettukin ja poistuttu.

Nyt on talo tyhjä, tuo rakennus lähellä hedelmättömiä ja talviyössä yksinäisinä kuumottavia kallioita. Ainoastaan vanha patruunessa siellä liikkuu . . . ja pari palvelijaa.

Kruunut palavat vieläkin. Nyt ne sammuteaan, ja palvelijat päästetään levolle.

Ja nyt siis ne juhlat ovat olleet! Nyt se on täytetty.

Patruunessa on antanut kaikkensa yhteiskunnalle ja maailmalle, — paitsi sitä osuutta, jonka hän on velvollisuudesta ja tietysti mielelläänkin määrännyt ainoalle, naimisissa olevalle tyttärelleen.

Juhlat on pidetty . . . Kai melkein viimeiset juhlat.

On niin hiljaista. Jokaisen kellon tikutus kuuluu . . . monilukuisten kellojen, joita patruunessalla on runsas kokoelma.

Tyhjältä tuntuu.

Tuntuu tyhjältä, tyhjältä. Ja miltei itketävän haikealta. Nekin juhlat . . . ovat menneet.

Viimeinen pyyde on täyttynyt: antaa kaikki jälkimaailmalle, ikäänkuin itse siirtyen kaikesta pois.

Kaikki pyyteitten täyttymisjuhlat ovat täten loppuneet.

Kaikki, mitä hän on toivonut, on toteutunut. Hänellä on ollut kunnon mies, järkevä ja luja-tahtoinen; hän se oikeastaan kokosi ja jätti rouvalle tämän perinnön. Sen kartuttaminen kävi häneltä sitten, miehen kuoltua, miltei itsestään.

. . . Tosin on aina ollut hieman selkkausta työväen kanssa. Varsinkin punakapinan aikana. Mutta onnellisesti hän on selvinnyt: pelastanut itsensä, omaisuutensa . . . kalliilla ostetut taide-aarteensa, kaikki.

Mutta mitä nyt, kun on täyttynyt viimeinenkin toive, se, ettei hänen nimensäkään ole maailmasta koskaan katoava? Sillä totisesti ihminen, joka lahjoittaa maalle kalliita kulttuuriarvoja, saa maalta aikanaan myöskin oman muistokivensä. Mutta mitä nyt tehdä?

Rikkautta ei hän enää kaipaa. Mitä hän sillä? Sitä on tarpeeksi, — sitä on ylellisesti.

Ei syki sydäntään enää, — mitä vanhuksen sydäimestä! Rakkaus, ohhoh, se on vaipunut unhon hautaan, kipua tuottamatta, tuskin muis-

toja jättäen. Vain ylimalkainen haikeus on jäljellä: että sydän, joka joskus oli sykkinyt, ei voi sykähtää enää.

Viimeinen juhla. Ja sekin... on mennyt. Vain arkku kiinni, ja kaikki hyvä!

Mitä tämä sitten oli — tämä elämä, joka oli pelkkää nousua melkein palvelijattaresta ylimykseksi?

Niin, mitä enää tehdä? Jotain pitäisi: sydämessä sanoo kaivertava ja ahdistava tunne, että jotain täytyisi keksiä tämän viimeisenkin jälkeen... aikansa ratoksi... loppuun asti, kunnes pää on aivan lumivalkea.

Jotain johtuu mieleen. Juuri näissä verrattomissa juhlissa, joissa häntä oli ylistetty pilviin, ja syyllä kylläkin, oli portilla tapahtunut... ainoa häiriö koko erinomaisen kirkkaassa, iloisessa, lämpöisessä tunnelmassa. Siellä portilla oli jokin eukko kirkunut. Kai hänen työläisiään; sitä ei hän varmaan tiedä, eikä se hänen asiansa olekaan, vaan työnjohtajien; — mutta hän aavistaa ikäänkuin osapuilleen, miksi hän oli kirkunutkin: ainahan ne varakasta luokkaa vastaan kirkuvat. Kateus... viha... Avuttomien, typerien raivoa.

Se oli siis tämän illan pikku häiriö; mutta ei se suinkaan hänen mieltänsä masenna. Hän vain hymähtää itsekseen. Sellaiseen hän on niin tot-

tunut . . . yhä lisääntyviin vaatimuksiin, tiukkaamiseen . . . Ei hän kuullut eukon sanoja, eikä ole moneen aikaan sellaisia tahtonut kuulla: viime aikoina on hän antautunut kokonaan keräämään taideaarteita, luomaan itselleen ni-meä, joka ei katoaisi . . . Ja nyt se on tehty. Nyt se on . . . mennyttä.

Mutta uusi vaatimus ilmestyi taas. Mitä alkaa tehdä? Mihin ryhtyä?

Minne matkustaa? Mitä maita olisi vielä näkemättä, — sellaisia, jossa voisi olla hänelle jotain uutta? Kaikki on nähty, — maapallon joka kulmalta on hän kerännyt itselleen muistoja, jotka ovat nyt tässä ympärillä . . . ja joista on nyt — luovuttu.

Niin, on todellakin kummallista, tuskallista, kun ei enää tiedä mitä tekisi. Se on vasta sielunahdistusta, jota ei kannata kadehtia. Olisipa köyhä ja onneton eukko tämän aavistanut!

TALLI-TAHVO JA
KIELTOLAKI

Sinä lauantai-iltana kävi hovin suuressa saunassa, jossa oli kylvyllä isäntää ja renkiä, torpparia ja muonamiestä, voutia ja montttööriä, mieskarjakkoa ja meijerikköä, herraa ja halvempaa, palkollista ja palveltavia, tulinen puhepolitiikasta . . . melkein yhtä tulinen kuin simainen löyly, joka viuhui kiukaasta valtavalle lavalle, missä viuhdottiin kilvan makeilla vasttoilla kesäisen illan kurkistellessa sisään vihertävistä ikkunaruuduista ja välkkyvältä järveltä. Yksi tahtoi lisää löylyä; mutta toinenpa toivoi, keskusteltaessa siinä, kiertelevin vihjauksin ja lopulta ilmeisen selvästi kuningasvaltaa; kolmas naurahteli, rähähteli, pilkahteli tasavallan puolesta; neljäs koetti hiiskua jotain, että tämän turpeenpuskijan mieltä sitä olisi noudatettava, jos ei aivan punikkimaisesti, niin jollakin tavoin siihen suuntaan: kukaan ei tietänyt, mitä tämä sopertelija oikein tarkoitti; neljäs vakuutti, että edistysmielisiä hän äänestää; toinen ja viides ryhtyivät silloin ivailemaan Suomen presidenttiä, ulkokullattua, joka toivoo itseään palveltavan ja kunnioitettavan . . . kuin ku-

ningasta: puhujat olivat näet noita kuningasmielisiä, isojen tilain omistajia; mutta kuudes sanoi, että ettepä palvelekaan residenttiä; ja toinen huusi, että: »Juuri niin. Vai se vielä puuttuisi. Eläköön kuningas!» »Älkää, hyvät syntiset, minua polttako!» jatkoi seitsemäs. Ja nyt nuristiin, ja kiistettiin kouluihin aiottua moraaliopetusta vastaan, huidottiin kättä, sanottiin: »Onko tämä nyt laitaa? Ei tule mistään mitään! Koko maa menee päin honkia.» Ja joku väitti: »Juuri niin, punikiksi tästä pitää ruveta, elleivät verot pienene; maamies tässä loppuun nyljetään ja nilkipinnaksi ketetään.» Ja sitten muristiin ja valitettiin työlakkoja, pohdittiin viisaasti kansankasvatusta, tiedusteltiin: »Mitäs mieltä te olette? Onko se oikein . . . ja onko se väärin sivistyneeltä ihmiseltä tai köyhältä naiselta, jolla on viisi lasta eikä miestä?»

Mutta yhdessä valtavan lavan nurkassa alettiin tarinoida ja järkeillä kieltolaista, onko se ollut siunaukseksi, ja sitten vedettiin pitkin koko miesten ja nuorukaisten ja poikain piiriä nuottaa, jossa oli kaikenlaista kieltolaille rakasta tai vastenmielistä rojua, viinapannuja, pirtupulloja, kanistereita, trokareita, kalliita veroja, raittiita työläisiä, entistä onnellisempia koteja, terveyttä, puhtautta, siveyttä, lahjuksia, juopottelevia hengenhaistajia, vajauksia valtion bud-

getissa, vaimojen ja morsianten kyyneleitä, tulevaisuuden ihanteita siltä ajalta, jolloin ihmiset eivät pidä ryyppyä tärkeänä, vaan suorastaan unohtavat sen, jos nuoruudessaan tottuvat siitä pois, ahkeria ihmisiä, hermotauteja, puuspriitä, sokeutta, miljonääreiksi nousseita renkejä, — siis ikäänkuin nuotassa ahvenia ja haukia ja särkiä ja kiiskiä, joku siika ja säyne ja kellerväsilmäinen lahnanparkki, mutta enimmäkseen toki muikkuja . . . vaikkei näitä muikkuja juuri kukaan huomannut, koska ne kuuluivat asiaan, luonnolliseen saaliiseen. Ja riistasta, joka oli täten yleisen innostuksen ja aatteellisuuden apajalla vedetty, riitti sitten jälleen selvittämistä ja eroittelemista, syrjänakkelua ja sättimistä, konttiinpistämistä ja kehaisua, syljeskelyä ja pilkkaa ja naurua . . . kunnes ensimmäinen mies huusi lavan nurkasta: »Jospa antaisitte vielä viluiselle ja löylypäiselle renkimiehelle roiskauksen löylyä!»

Ja se mies oli kovin keskikokoinen hevosrenki Tahvo.

Sitten lyötiin jälleen löylyä, jo monennen kerran, ja nyt painuivat suut hiljaisiksi, painuivat päätkin kohti permanttoa, sillä tulinen löyly tukkesi hengityksen ja pakotti niskat nöyrytymään, sai vastatkin väkivallalla lepäämään. Ja mustalta, nelikulmaiseen piiriin raken-

netulta lavalta kuului vain silloin ja tällöin: »Ähhäh!»

Joku meni kolisten lavalta alas, toinen kömpi perästä, kolmas seurasi puhisten edellistä, kiitellen saunaa, isäntää ja löylynlyöjää, meidän Maria, joka päällyshameen helmat vyötäröisille käärittynä teiskaroi mukulaisen kiukaan luona, nakkeli vettä, sekasi toista, naureskeli ja antoi sutkauksen sutkauksesta, mikäli niitä tänä iltana tarvitsi antaa, sillä innostus aatteisiin, eikä älykkyyteen, oli äsken tosiaan ollut kuuma. Ja suuressa saunan eteisessä, missä sitten vilvoiteltiin leveillä penkeillä pitkin seinävieriä, nokkosten ja angervoiden kurkistellessa sisään yhä hämärtyvistä ruuduista, oli pohtiminen ja porina jälleen jatkuva, siitä kohdasta, mihin se oli katkennut kieltolakia tuolla löylyssä vatvottaessa... kunnes muudan mies, laiha ja keltanaamainen, virkkoi penkin päästä, ovensuusta:

»Kuulkaahan, isäntä-kulta ja hyvät herrat, jos kuulla viitsitte tällaisen renkimiehen ja joutavan runtin ropinoita.»

»Se on Tahvo, se», sanoi joku.

»Se on se palkinto-orhien kasvattaja!» kiitteli toinen.

Ja mies, joka tahtoi kuulemista, oli taas tuo hevosrenki Tahvo.

»Mitäpä minusta, rengistä vain, ryökäleestä!»

sanoi Tahvo. »Mutta jos orheista tulee puhe, minun orheistani, tai meidän isännän orheista, niin niissä ei olekaan moittimista, siitä pistän pääni vetoon: ne pudottelevat ensimmäisen palkinnon ihan puhtaasti, varastamatta ja vo-roamatta ja neliloikkaa laskematta. Mutta mitä minun pitikään kertoa? Rengillä se on näet välistä semmoinen halu kertoa... hänkin tahtoo mukamas suunvuoroa, niinkuin hänellä siihen mikä oikeus olisi, runtulla. Haastelkoon vanhoille tammoille ja ikälopuille ruunille; mitäs hän isäntämiesten joukossa? Mutta, tuota, mitäs minun pitikään turpaani pieksää? Kielto-laista! Tuosta mainiosta laista? Etteikö nyt enää, nykyisen kansan ja maailman aikaan, saa edes tohtorilta kelvolleen jotain väkevämpää rohdokseen, jos kipeäksi tulemaan sattuu? En minä tohtoreita viero... en kammo muitakaan herroja... vaikka ovat paljon älykkäämpiä ja korkeampia ja isotuloisempia kuin tällainen renkimies, jonka on tyytyminen neljäänsataan markkaan ja täyteen ylöspitoon kuussa... vaikka hän enemmänkin saisi kulumaan, kun oikein koettaisi. Mutta: mitäs hilkkunaa tämä on: ettei kipeäksi tuleva saa enää rohtoa? Jos sika-parka joutuu yskään tai röhään, jos lehmä punatautiin, tai komea hevonen, sellainen, jolla ajaisi kymmenet ensimmäiset palkinnot, pään-

kolotukseen, niin millä heitä parantelet? Milläs on ennen parannettu kuin sillä, jonka nimeä ei enää nykyisiltään uskaltane lausua: on niinkuin kiroaisi, alkaisi noitua, tai siunaamalla väärinkäyttäisi taivaisen Isän nimeä. Millä heitä hoitelisit, ellei sillä, joka kuusen juuressa lekkeeriin tippua lirputtaa tai jota suuret herrat apteekeissa suurilla taidoillansa valmistavat! Ja nyt — sitä ei saa. Jos ei sitä tahdo saada. Ai, ai. Onko tämä laitaa: että annetaan eläinten kuolla tauteihin, monta kuukautta syötettyjen sikojen, hyvien lypsylehmien ja hevosten! Sellaisten orhien, että täytyy erikoisella nikkarilla teettää länget: niin on leveä kaula, metrin levyinen on meidän Perhollamme! Ja tällaisen nyt annettaisiin mennä hukkaan... viinapisaran tähden, ohhoi!»

»Entäs renkien taudit sitten!» huudahtivat Tahvolle jotkut.

»Renkienkö taudit?» jatkoi Tahvo. »Renkimielen vammat ja siukkuudet? Rengillä ei saa olla mitään tautia. Ei toki — milloinkaan! Rengillä on terve ruumis; se ruskaa kuin vanha pärekori. Eikä minulla ole koskaan ollut mitään muuta vammaa kuin että välistä on päättä ruvennut pakottelemaan senjälkeen kun taivainen Isä, joka kaikesta huolta pitää, on tipauttanut minulle yläilmoista sellaista, josta muilla

on murheensa ja surunsa, mutta jota minulle annetaan aina ilmaiseksi. Annetaan taivaasta! Sellaista tautia minulla on ollut . . . mitäpä muuta täällä maalla enimmäkseen! Eikä rengillä tosiaan sovikaan olla, eikä saa olla . . . niinkuin paremmilla ihmisillä. Renki kun olen, en rohtoja tarvitse. Rohdoiksi en minä sitäkään väkevää tahdo silloin, kun rupeaa välistä tuota päästäni pakottamaan. Miksikö sitten tahdon? No, kaikkea nyt ihmettelette. Muuten vain tahdon: kun se on hyvää . . . makeaakin se on. Heranen aika, kaikkea minun pitää kuulla ja kärsiä: tässäkin äskettäin, olikos se toukokuulla, isäntä-kulta, vai milloin? Olkoonpa nyt ollut milloin tahansa: onhan tätä aikaa tarpeeksemme maailmassa . . . ja jos ei kenellä ole tarpeeksi, niin eikös vanha sananparsi sano että: sadassa vuodessa on aikaa. Niin justiin melkein: että lainatkoon sen tuosta sadasta vuodesta, jos kenellä on niin tulinen kiire ja ajan-nälkä. No niin, toukokuussa, kun miltei parahin maitolehmä kääntyi kipeäksi, niin tämä isäntä tuli karjakartanolle ja aikoi kaataa sen suuhun sitä . . . sellaista. Älkää mainitko nimeä! Ei sitä saa turhaanlausua. Kaikkea minun täytyy sietää! Tulee isäntä . . . ja kaataa sellaisen aineen, sellaisen Jumalan viljan elukan suuhun! Ahhah, sellainen aine! Niin suurella vaivalla ny-

kyään hankittu; eihän näet sitä ihmisellekään enää anneta. Kaataa sellaista lehmän ruohokinaiseen kitaan. Kun minä tallin ovelta sen näin, niin sydäntäni riipaisi; siinä paikassa olisin juossut ja tempaissut putelin isännän kädestä ja holittanut sen sisuksen omaan sisääni, ellen olisi muistanut, että renki minä ainoastaan olen, neljäsataa markkaa kuussa ja vapaan asunnon ja hikoiluttavan lämmön nauttiva; tempaissut sen olisin, jos en lisäksi olisi muistanut, että tässä tapauksessa on lehmä parempi ihmisen lasta... ja että Jumala minulle kuitenkin viinaa tipauttaa milloin tarpeelliseksi näkee. Mutta se kaiveli: mokoma Jumalan vilja lehmän suuhun! Raavaan, lyhytjärkisen lehmän pötsiin, elukan, joka sen ottaa rohtona, äkistellen ja puuscutellen. Rohtona sellaista! Minä en ota sitä milloinkaan rohtona, vaan muuten vain: Jumalan siunauksena. Niin, niin. Ja kuulkaas nyt, jos viitsitte, renki-tolvanan käsitystä, minkä tähden se minusta on Jumalan siunausta. Minkäkö tähden? Sen tähden, että Jumala sitä aina siunaa. Antaa tarvitsevalle yhä kuitenkin. Ilmaiseksi, kuten jo sanottu. Isäntä työntää sellaiset aineet lehmille ja sioille... sillä mitä-päs niistä rengille. Monta kertaa olen tosin teeskennellyt itseni kipeäksi, vaikkei renki voi olla kipeä, ja päänsäryssäni tullut pyytämään isän-

nältä: Antakaa nyt jotain rohtoa, sillä olen siukka. Antakaa vaikka . . . sitä sianrohtoa. Se rengille mainiosti kelpaisi! Mutta ei tämä isäntä ole antanut. Tietenkin hän on ymmärtänyt paremmin kuin minä, että on tuo sika kuitenkin renkiä parempi ja ettei sovi ottaa sikojen rohtoa ja heittää renkien eteen. Mutta sitten on Jumala siinä viisaudessaan, jota ihmisjärki ei käsitä, tiputtanut minulle sekä rohdot tautiin joutuakseni että siitä päästäkseni yhtäikaa. Muutaman kerran on niin tapahtunut tämän lain aikana. Ensin antoi kilpa-ajoissa syyspuolella suurten herrain käsien kautta. Sitten, kun olin kaupungista vetämässä sitä, joka on pelolle kultaa, löysin kauppiaan pikkurakennuksesta erään lokeron nurkasta putelin. Minä sitä katselin, nuuskiskelin, ja mitäs: pistinpä sen sitten kuorman pohjalle, kun ensin olin vähän maistanut kokijaisiksi. Tuli puukhollari, kun kuormaa tein, kyseli, enkö ollut nähnyt lokeron nurkassa mitään. Mitä? Enhän minä mitään siellä ollut nähnyt; en mitään. On ne sellaiset näkemiset ennenkin nähty . . . kuin nuo loke-rot. Mitäs hän, meni pois. Minä: kuormineni kotiin päin . . . ja tämä isäntä-kulta tietää sanoa, että kotiin se kuorma tuli, vaikka sitä kirottua siinä pohjalla . . . oli ollutkin. Mutta ei hän se rengin ruumiille pahaksi: renkimies on

aina terve ja luja; tuollainen kuin tupakka tai ryyppy siinä ei ole sen kummempaa kuin söisi tai joisi hyvästi: vain hyvä oli ollakseni. Eikä tässä maailmassa ole hätä elää, kun renkinä elämään tyytyy, eihän toki: tällaisen talon sapuskoilla ja palkoilla! Ei ole hätä näiden lakienkaan aikana. Mitäpä tällaisista laeista? Sanoetaan, ettei nyt saa juomisena ottaa ruumiiseensa, mitä kukin ruumiilleen mukavaksi näkee. Miksi ei saisi? Kuka sen estäisi? Ei me toistemme tahdolle mitään voida! Saahan sitä aina. Laista ei ole estettä. — Se on vain hyvä ja mukava laki, tämä tällainen; sillä kun ennen vanhaan piti hakea juomista ja mökööljyä kaupungista, jonotella anniskelun ovella, niin nyt sitä tulee tänne kyliinkin, ihan äärelleen, puheensientä, porupillereitä, ilolientä; ei kuin ota; ei ole tarpeen juosta ja ajella ja soutaa, eikä kulkuvehkeitään erehdyksessä säpäleiksi lyödä. Kotinurkillaan vain moikaa, lauleskelee ja rallattelee, antaa eukolleen selkään, jos eukko tuskailee... eikä putkaan mikään poliisi maalta vie. Hyvä laki tämä on, mukava laki. Juomiset tulevat janoiselle suun eteen. Minulle esimerkiksi, köyhälle hevosrengille, joka en ole punikki, joskaan en ihan valkeaksikaan saatane valkaistua, kun en ole palttinaa, vaan ainoastaan karkeaa renkisainetta, Jumala sit-

ten taas hommasi sitä uudemman kerran, sitä, minkä ilkeät ihmiset kieltävät kaikilta paitsi eivät ehkä osaavaisen ja rikkaan älyttömiltä elukoilta... eivätkä siltä, joka sitä tahtoo. Tämä isäntä sen tapauksen tietää, ja tämä Taa-vettikin, ja tämä herra monttööri kanssa, sekä nämä torpparit ja tolvanatkin. Mutta näille herroille, jotka viisaita asioita ovat tutkineet ja lukeneet, pitäisi oikein se tarinoida: että kuinka ihmeelliset ovat sen Ylhäällä asuvaisen neuvot ja kuinka hän muistaa sitä, joka eläinten tähden unohdetaan. Tämä tapaus sattui nyt jälkeen joulun. Oli ilta, helmikuun ilta. Minä olin Innon-Perhoa ruokkimassa: tiedättehän, herrat, sen nuoren hevosen, jolla niitä tuhansia vielä kerran juostaan. Niin ajaa tuonne kujalle miehiä, mistä minä tiesin, herrojako lienevät olleet vai renkejä: osaavat ne rengitkin yltiöpäällä herroiksi ajaa. Niin nuo, olivatpa sitten herroja tai narreja, pöllyttävät kujalle, siinä sanovat, huutavat: Uu-huu, öö-höö! Uu-huu, öö-höö! Suuria herroja olivat olevinaan... ja ehkä olivatkin, kuka sen tietää. Ja sanoivat eksyneensä lumisilla taipaleilla. Minkä kieli pystyy, juttelevat. Aikoivat tuonne kauas, sinne siihen ja siihen kylään. Kauppamatkustajia: sellaisia kauppamatkustajia niitä nykyään paljon kulkee. Ja sitten tahtovat minua opastamaan,

kun olivat eksyneet... kускаamaan heitä oikealle tielle. En, sanoin minä: olen väsyksissä, ilta on myöhä. Ehkä peloittikin minua pimeässä läpi metsän takaisin kävellä. He kehoittelevat: Huu, höö... saat sata markkaa, jos tulet... Saat viisikymmentä! Öö-höö, uuhuu, me ollaan herroja, saat viisikymmentä markkaa! Minä sanoin: Jos sata! Minua näet ihan totta alkoi peloittaa pimeässä. He löivät rahat kouraan... ja mitäs minä sitten enää: sanasta miestä, sarvesta mullikkaa... ei kuin lähde kyytiin. Nousin kuskipukille. Niin kolmas herroista kun alkaa selittämään, että siinä täytyy varoitellen istua. — Onko sen alla lasia? kysyin minä. — Lasiako; eikö mitä, vaan tärkeitä, ankeleekkiä asioita, papereita. — Vai niin, sanoin minä. Mutta minun mielestäni ei kolmannen herran toki passannut istua kuskipukilla rengin vieressä; kylmäkin siinä olisi ollut, ja mahtuihan sitä sovitellen reen peräänkin. No, nuo kaikki kolme herraa, vai renkejäkö lienevät olleet, heittäysivätkin lopulta perään... sovittausivat toistensa lomiin ja syliin. Ajettiin sitten. Ajettiin, hyrytettiin, kellotettiin. Ja reen perästä varoitettiin: Älä nyt potki... älä tuhri tallisaappaillasi... niitä papereita. En toki, en minä. Mutta kun yhä pimeni, tulin uteliaaksi. Teki mieli koetella, ha-

paroitella, millä kohdalla ne paperit oikein olisivat . . . ettei vain korkoni niihin erehdyksessä sattuisi. Koetin korollani, ja ne paperit kalahativat. Ja joskus ne pulahtivatkin. Minun kävi niitä sääliksi; en hennonnut olla niitä salaa hiukan kädelläni hoivailematta, silittämättä . . . pystyyn paremmin asettamatta . . . jopa erästä pulisevaa oikein jalkaini väliin pystyttämättä . . . Ajettiin, ajettiin, kelluttiin, kökötettiin. Ja sanoin sitten, että kovin tässä on vilu; hätäkös herroilla siellä perässä, toistensa kainalossa. No, herrat ovat aina hyviä; minä en ole joutunut heidän kanssaan riitaan milloinkaan. Nämä viluani säälimään. Yksi huutaa: Annetaan tälle rengille viluun, tämä on hyvä mies. Annetaan, sanoi toinen. Mutta kolmas, joka sellaista taskumatistaan minulle tarjosi, sanoi: Mutta älä ota kuin sen mikä on tarpeen, öö-höö, uu-huu. — Sen nyt tietää, mikä rengille on tarpeen: vähä ei hänen ruumiissaan ole paljon mitään . . . kyllä rengin ruumis kestää, ei sitä ruumiin vaarojen vuoksi tarvitse raitistua. Ka, lämpeninhän siinä . . . ja suuret herratkin sitten ottivat suurten herrain tavalla: Uu-huu, öö-höö! Siinä lauleskeltiin, tarinoitiin, ajeltiin, tarjottiin uutta. Kovasti minä toki tykkäsin näistä herroista! Ja kun ilta yhä vain sitä pimenemistä teki, niin . . . pudotin erehdyksessä yhden putelin hankeen tienoheen.

Ajettiin jälleen, lönköteltiin hiljaa . . . kovin toisiamme kehuttiin. Enkä liene enää oikein osannut kuskata vikuria ja kai kahdeksanvuotista ruunaa, koska reki oli kaatua . . . ja siinä kai toinenkin puteli putosi hankeen! Ihan pystyyn se putosi, putkahti somasti. Kahden litran puteleita ne olivat ne kaikki neljä. Ja kun yhä ajettiin, lönkötettiin ja laulettiin, ja herrat perässä mukavasti rötköttivät, niin kas, loputkin putelinperhanoista putosivat pitkin niitä pensaiden juuria. Ajettiin, ketkutettiin. Ja tultiin valtielle. Siinä minä hyvästelin sitten herrat . . . kiittelin heitä, kun he olivat niin höyliä ja kohteliaita halvalle rengille, ja annoin ohjaketit yhden käteen heistä. Sanoin, että nyt on selvä tie toiseen kylään ja kestikievariin . . . nyt sopii ruunan juosta: ja sivalsin hevosta piiskalla lautasille. Sekös osasi nyt tien! Herrat hyvästiä huusivat: Öö-höö, uu-huu. Minä kotipolulle, poimin lumesta putelit, korjasin talteen hyvät aineet, mitä sinne oli tippunut. — Ja sitten tämä isäntä kulta tietää . . . että kotiin minä pääsin . . . ja tarjosin näille torppareillekin, tolvanoille, sitä hyvää. Ja riitti sitä lauleskelua melkein koko seuraavan päivän . . . mutta silti en Luojan antimia ihan loppuun hävittänyt yhdellä kertaa: pistinpä niitä talteenkin, joten niistä ei sitten moneen aikaan ollut puutetta. Sellaista Luoja antoi rik-

kaitten rokarien, pöhöturkkien, ehkä miljonäärien käden kautta. Ohoi!»

Kului hetki ja Tahvo jatkoi:

»Mutta minkäslainen olikaan tuo yksi herroista...! Lieneekö herra ollutkaan! Hiihtää sukilla seuraavan päivän illalla tänne hoviin... ottaa minut kahden kesken puheisille, ja kysyy, enkö minä matkalla kotiin mitä ollut löytänyt. Mitäpä minä olisin löytänyt! Sanoin että hyvilläni olisin ollut, jos jotain olisin löytänyt, halpa renkimies, joka on kipeäkin, vaikkei rengin sopisi olla: päätä pakottaa, ja isäntä on raittiuden kannattaja, joten hän antaa rohdot sioille ja lehmien köhivään kitaan. Nyt kysyy se sama herra, joka näytti surkealta ja hikoili ja puus-kutti hiihdosta, enkö minä tietänyt, oliko reestä mitä pudonnut. Mitä, sanoin minä, mistä minä tiedän, mitä teiltä on voinut matkalla pudota? Olittehan hiukan liian iloisia herroja. Mistä tiedän? Minähän olin täällä... te siellä valtatiellä, matkalla kylään. Niin mutta, sanoi se surkea, ne putosivat silloin, kun yhdessä kanssasi ajelimme. En tiedä, vastasin; semmoista makeaa annoitte minun päähäni, ettei minulla ollut tolkkua mistään ja että vieläkin takaraivossani ryskää. Herra yhä enemmän vapisee, yhä kalvakampi on tallilyhdyn valossa, yhä kovemmin hiihto häntä hikoiluttaa. Sanoo, että se pudon-

nut oli ollut jotain kallista; tarjoaa minulle viisikymmentä markkaa, jos lupaisin etsiä ja... löytäisin. Mitäs minä: otin tämänkin viisikymmentä markkaa, ja lupasin etsiä, ja viedä tavaran kaupunkiin, jonne se herrakin nyt muka oli menossa. Missä tavattaisiin kaupungissa? Ja mitä se pudonnut oli? No, pirtua, tunnusti kullasi; arvaathan sinä, rakas mies; neljä putelia. Ai, ai, sanoin minä; mitenkä olittekaan niin kovassa humalassa, että annoitte sellaiset kalleudet heilahtaa reestä pois sillä kievarinmatkallanne! Hän jälleen väittämään: Ei, mutta ne ovat voineet pudota tällä alkutaipaleella, silloin kun yhdessä kanssasi ajoimme; löytäisit nyt ne... kun löytörahatkin sait. No, sitä en osannut taata; etsiä pitänee, sanoin minä... Hohoi, niin hän taivainen Isä piti huolta rengistä: tiputteli hänelle sitä, kalleinta, koska se kerran on niin nuukasti jo lainpykälillä kiellettyä.»

Saunan seurakunta nauroi makeasti kamarin penkeillä, kynnyksellä ja kuistilla istuen ja huu-ruten.

»Ai, ai sitä Tahvoa», sanoi isäntä.

»Mutta entäs sitten, Talli-Tahvo?» huudahtivat jotkut.

»Sitten tapahtui vallan merkillistä», jatkoi Tahvo. »Enpä ollut uskonut niin hävyttömiä ihmisiä olevankaan! Eikä se sellainen voinut olla-

kaan herra: kyllä minä aina elelen sovinnoissa oikeain herrojen kanssa! Mutta tämä! Minä tapasin hänet kaupungissa... sen hiihtäjän. Tapasin kauppatorilla, kuten keskenämme olimme sopineet. No, minä kun en ollut löytänyt niitä puteleita: kukas niitä loppuja enää eukon kätköistä... se kun on niin viisas eukko, että säästää ja piiloittelee minulta pahemman päivän varalta, jos näet meillekin jostain tulisi porsas tai lammas ja se saisi päätaudin. Niin, enhän minä siis mitenkään enää niitä aineita löytänyt, ja silloin tämä herra, vai mikä retkale lie, nee ollut, kovistamaan minua! Sanomaan — varkaaksi! Ka: ihan siltä se tuntui, vaikkei hän suoraan sanonut. Mutta silloin minä: kaikkea minun pitäisi kärsiä! Onko tämä nyt laitaa: viittailla, että minä muka varastaisin! Jos minä nyt jotain kehveltäisin, niin tunnustaakin sen tohtisin: pieni varastelu, mitä pahaa siinä olisi, kun sen kerran hennoisi myöntääkin? Mutta vikuustella varkaaksi, ei pienten kehveltäjäksi, naskalien ja neulain, vaan lainkieltämien ja myrkyllisten lienten rosvoksi. Sellaisesta suutuu renki-tolvanakin, mokoman ymmärtää. Minä kun pöyhistäysin oikein ja sanoin: Häh? Mitäs sinä mies juttelet? Töhräätkö sinä minun kuniaani? Tuhraatko sinä minun papinkirjaani? Ai, hai. Voi, voi! — Oltiin vaiti. Taas sanoin, huusin

oikein: — Vai tuhraat! Hyvä sitten: lähdetäänpä poliisikamariin, tuossa se on ihan äärellään, ei sinne paljon lapikkaan pohjia kuluteta. Tule pois . . . niin selvitetään siellä sitten asia: kerro ka-luunaniekoille, mitä sinulta olen varastanut, ja millä reissuilla. Tuletko? Minä tahdon sitä nyt, sillä ei sitä renkikään anna kunniaansa tahria!»

Saunakamarissa kajahti naurunpurskahdus.

»Entäs sitten? Entäs sitten?» huudettiin.

»Mitäs se», selitti Tahvo. »Supattelemaan rupesi. Sanoi, että olehan hiljaa: enhän minä mitä; ihmisetkin torilla kuuntelevat! Ja . . . niine hyvineen lähti. Lähti hävytön retkale, mötkäle! . . . Ja, no niin: sillä tavalla se taivainen Isä jätti rengin omaksi sitä, jota ei renki rohdokseen tarvitse, vaan siat, lehmät ja köhätautiset hevoset. Jätti riunaakaan kenellekään maksattamatta, ihan ilmaiseksi.»

Eikä Tahvon tarina sen pitempi ollutkaan. Sille naurettiin, ja keskusteltiinpa nyt tuokio, mitä pirtutrokari muutakaan olisi voinut tehdä . . . kunnes tallirengi Tahvo, herra monttööriltä saamastaan paperossista makeita saunahaikuja vedellen, riensi virkkamaan:

»Jotenka ei minulla mitään vastaan eikä moittimisen aiheutusta ole tässä kieltolaissa. Äkäsimmin tehoavat kielletyt aineet se on antanut minulle milloin missäkin paikoissa . . . sellaisissa,

joissa ei ennen olisi luullut niitä olevankaan. Ei ole tarvinnut kaupunkiin varta vasten ajella, soutaa tai pestikenkiään maantien sorassa kuluttaa. Ilmaiseksi on sen kiellon aikana minulle annettu . . . kuin kadonneen löytäjälle. Kotiin on tuotu, käsille minut etsitty: ota nyt, et siitä pääse! Ja sellaista olen mieltä muissakin seikkasissa: ettei liene niin hankalia oloja, joissa ei ainakin tuhma renkimies voisi olla, jos tahtoo asioita käännellä ja kaikilta puolilta katsoa. Mitäpä tässä Jumalan valmiissa maailmassa: ei kuin elä! Kyllä siellä yläilmoissa kaikki määrällään ja järjestetään; rengin ei tarvitse muuta kuin totella, rötkäleen, sujuttautua pakon mukaan, mätkäleen, niin on parempi kuin ennen on ollutkaan.»

PUUTARHA

Puutarhassa on tapahtunut viime yönä hirveitä.

On marraskuun alkupuoli. Syysmyrsky rai-vosi yöllä . . . syysmyrskyistä viimeinen, tuoden luontoon talven sitä uraa myöten, jonka tuo myrsky vihallaan aukaisi.

Niin, myrsky jylisi . . . uhkasi katot repiä, temmata ne paikoiltaan peitteisiinsä viluisina kääriytyvien ihmisten yltä . . . paukkui puissa, humisi ilmassa, iski ruutuihin jollakin kovalla niinkuin ruoskalla: lumirännällä ja raepuuskilla.

Kun viimein aamu valkeni ja ikkunasta saattoi eroittaa ulos, oli maailma uskomattomasti muuttunut: kaikki valkeaa . . . Selvää talvea. Myrsky oli tyyntynyt. Mutta mitä se olikaan tehnyt!

Puutarhaa ympäröivät hongat ja suuret kuuset, jotka suojaavat sitä pohjoiselta viimalta ja etelän vimmatuilta merituulilta. Nyt riippuivat monet honkien oksat katkenneina joko lumen taakasta, joka väänsi niistä toiset alaspäin, taikka myrskyn kiukkuisista tempauksista. Kaikki oksat eivät jaksaneet vastustaa moisia odot-

tamatta tulleita vihanpuuskia: naksis . . . parahaen ne katkesivat, helposti kuin mäntypuu pakkasella havunhakkaajan käsissä . . . Kuuset jälleen, korkeat ja kesällä kukkalatvaiset, ovat nyt ikäänkuin suunnattomia sokerikartioita . . . tahi kuin päästä jalkoihin asti valkoisiin puettuja kummituksia: lunta jokaisella alas hervahtaneella oksalla . . . Ja kuusten pitkulaisissa kävyissä, jotka ovat kevään kauniinpunaisista kukista kehittyneet, on kiiltävä jääkuori.

Aurinko nousee hiukan kirkastuvalle taivaalle . . . uusi, viluisen talven aurinko, jolta ikäänkuin puuttuu mielikuvien luomisvoimaa, onnenlajeista ihaninta. Sen auringon terävässä valossa näkyy, mitä pahaa myrskyn mukana yöllä tullut talvi on tehnyt.

Petäjien ja kuusien luoman pyörylän keskellä on omenapuita, marjapensaita, koristepuita ja kukkia. Ja näiden keskellä taasen, sopivassa lomapaikassa, korkea koivu: solakka keinuva koivu, kuin viitta, kuin herkkä konelaitos, josta huomaa kevään kehittymisen ja jonka suhiseva, pehmeä ääni ilmoittaa kesän saapuneeksi.

Nyt ovat omenapuiden viimeisetkin lehdet käpertyneet keltaisiksi ja jäykiksi . . . ja oksat ovat painuneet suurina kaarina maata tai kinoksia kohti, lumen ja jään ikeiden alla: ihme, etteivät ne ole menneet poikki. —

Viinimarjapensaat olivat tosin jo kauan olleet ruskeat ja puoleksi alastomat; nyt ne ovat kuin poljetut, sotketut. Mutta karviaiset säilyttävät vehreytensä paljon myöhempään, ja kuitenkin, oi, miten niidenkin vehreys nyt on kelmeää ja kylmän puremaa: jokainen lehti on ikäänkuin vahakangasta, josta tekokukkia valmistetaan, kovaa ja ilkeästi kiiltävää . . . niinkuin kangas olisi voideltu sokeri- tai suolaliuoksella. Sellaiset ovat karviaisten lehdet, missä niitä edes enää pilkistelee; hautautuivathan näet enimmäkseen noista pitkistä ja notkeista oksista kinokseen ja jäiseen sohjuun . . . samoin kuin viinimarjainkin jäykien oksain täytyi taipua tai peittyä lumilepe-roihiin.

Entä koristekasvit! Tuolla riippuu mustana ikäheinä, joka vielä äskettäin kirjavoi keltaisilla syyslehdillään pengermänsä reunaa ja riippui aitauksessaan kuin vanhentunut, vaskeen vivah-tavalla kullalla ommeltu uudin. Villiviini nukkuu . . . näyttää kuolleelta, niin hervoton ja mustunut se on. Pois se riisui korkealta päätyseinältä uljaan, mustanpunaiselta ja veripunaiselta, tulipunaiselta ja kellertävältä vivahtelevan mattonsa, valtavan, monta sylvä leveän ja vielä pitemmän juhларыijynsä. Alastomana antaa se nyt rapatun seinän näkyä, kylmän ja harmahtavan.

Entä — missä ovat hyasinttimme?

Missä tulpaanit? Missä pieni krookuspenkki, aikoinaan kuin mustansinisellä silkkiliinalla peitetty?

Niin, missä ovat kasteisesti kiiluvat, hekumallisesti nuokkuvat, ylpeästi tuoksuvat hyasintit, etelän niittyjen lapset! Missä tulpaanien loistavat terät!

Missä pionit, kukiltaan pehmeät kuin untuvapallot, kerman kellertävät taikka paistavan punaiset, leveät ja avoimet?

Missä narsissien satalukuinen lauma, noiden neitseellisten, jotka levittävät päihdyttävää tuoksuaan salattuun puutarhan kätköön? Missä niiden kilpailija, lehdokki, pohjolassa ikäänkuin muukalainen, niin aurinkoisen kiivas on sen hajuvesi! Missä kielot, jotka kevätkesällä siirrettiin tänne kankaalta, samoin kuin kesällä lehdokin kelmeät juurimukulat, huolellisesti valiten niille entisenlaista paikkaa ja anelemalla anellen niitä kasvattamaan täällä edes lehtiä, elleivät kukkia jaksaisi puutarhassa: sillä oikea itsestään jalostunut metsän kukka on arka ja ylpeä, ei suvaitse puutarhoja... ei tahdo olla katseltavana, siellä, missä muut kukat ovat kuin kilpailemassa, kuin kukkaisnäyttelyssä.

Ja keisarinkruunut! Ja akleijat! Ukonhatut, leijonankidat, sinilatvat. Eikö sinilatva heiluta

enää iloista viuhkaansa tuolta harmaan kivi-aidan juurelta?

Neilikat, tuhatkirjavat, lumessa. Tuhatkau-nokit . . . lumen alla.

Jopa karistivat syysfloksitkin kiivaasti punaiset, horsmaa sata kertaa tulisemmat ja kuitenkin tuoksuttomat, viimeiset kukkansa. Floksit: tuoksuttomia ja kylmiähän ovat syksyn kukat, ja kuitenkin uhkailussaan komeat: ikäänkuin selvän järjen kauneutta. Mutta nyt on uhka loppunut: taittuneet ovat kukattomat, vihvilään vivahtavat varret, taittuneet ja kaatuneet maahan tuohon roskakeoksi mätänevien malvain välimaille, siihen paikkaan, missä jättiläisunikko kesällä aukaisi suuren kämmenensä ja pian antoi, uneliaan ja uneksivan elonsa jälkeen, sijansa syksyn kylmiä kestävämmille.

Chrysantemit, jotka ilahduttivat mieltä loputtomalla loistollaan ja leviämislään . . . no niin, nehän väsyivät jo paljon aikaisemmin tätä hävityksen yötä.

Kuinka voi riidenmarja, pieni ja soma, joka kiemailee ikäänkuin pikku viuhkat kädessä, — sellaiset ovat sen lehdet, ja sellaiset ovat sen marjat, sievät, punaiset helmet, — kuinka voi tuo ystävämme, jonka kuljetimme tänne kaukaa salolta?

Ja koiranheisi, samoin etäältä siirretty, ke-

sällä kukassaan ihana: valkea ja puhdas, kuin porvarineito pyöreäkukallisessa aamutakissa, jokainen kukkasikermä miltei ankarasti tyyli-telty, jokainen lehti niinikään, viinimarjan ja muratin lehden malliin . . . kuinka sen nyt on-kaan käynyt?

Niin, tuskin huomaa enää lumen sisästä harrottavia heiden väriseviä varpuja . . . heiden, jonka sen ihanat kukkaympyrät kesällä ja lois-tavan punaiset lehdet syksyllä ilmaisivat met-sien uinuvassa ja viattomassa kätöksessä ahnaalle kasvien kokoilijalle.

Mutta ruusut! Sekä yksinkertaiset että monin-kertaiset, valkeat ja punaiset, sekä auringon hehkua vaativat että hämärämpään tyytyväiset, metsäruusut ja puutarharuusut. Ei kukkia, ei niiden hohdetta eikä juovuttavaa suloa, ei vaa-leanpunaista, mustanpunaista, keltaista. Ei paljon edes lehtiä . . . ja missä lehti säilyi viimei-senä, valkeassa torpparinruusussa, sielläkin on nyt lumi peittänyt pensaan, nujertanut sen risu-kasaksi, kätkenyt syksyn viimeisen, ruskean-punaisen koreuden, nuo lakastuneet, palavat lehdet: kaikki on oleva valkoista kuin kuolema.

Pilarikatajat, kauneimmat katajoista, noista itsepintaisista, joita ei taitavinkaan kuulu osaa-van siirtää eikä taivutella toivomaansa muotoon, vaan jotka siitä närkeistyvät niin että mieluum-

min kuolevat . . . jopa kuollevat surusta, jos rakastava tarhuri erehdyksestä antaa niille hiu-kan vieraalta vivahtavaa multaa . . . pilarikata-jat, Suomen somat kypressit, miten ne ovat madaltuneet! Talvi on tehnyt sellaisen ihmeen, että on ne muuttanut ikäänkuin pieniksi, kyy-ryisiksi, paksuihin saaleihin kääriytyiksi mum-moiksi. Niin se on ne vääntänyt, syvälle luo-kiksi . . . nurin niskoin synkkää kallionkuilua kohti. Kuten vanhat, vapisevat muorit hautaus-maalla ne kulkevat: näyttävät kulkevan, kom-pastelevan . . . pakenevan jotakin, etsivän jota-kin. Tervakukkia juureltaan? Kesän kuumien, pihkalle tuoksuvien päivien rauhaa . . . niinkuin surullisen ihmisen sydän? . . .

Oi ihmisen sydän, nykyaikaisen, heikkoveri-sen ihmisen, joka ei aina jaksa polkea tuskaa jal-kojensa alle niinkuin myrkyllistä käärmettä, sydän, jossa useinkin käy myrsky järistäen sitä pohjia myöten, kuten alkavan talven myrsky kal-lioitakin vavistaa . . . ihmisen sydän, josta moni-kin seikka on äitelää, tympäisevää, moni ihmi-nen vihattava kuolemaan saakka . . . kukahan meistä ei jotakin lähimmäistään joskus paitsi kammoisi ja pitäisi typeränä myöskin vihaisi, sellaisia olemme: heikkoja . . . Niin, ihmisen sy-dän: sinä saatat lopulta kärsiä siihen määrin, että vapiset, kun vain ajattelemme sellaistakin,

miten dielytra, tuo elomme vertauskuva, surmataa lumi- ja raemyrskyssä, katkeaa ja hautautuu.

Kärsiä jopa siinä määrin, että itsellesi pitäisit lopulta samanlaista hautautumista suloisimpana.

Mutta ole lohdutettu! Hirveä on myrsky, julmaa on jää, joka viheltäen ruuskii, lumi, joka paksuna peittona yli kaiken entisen ja elävän, äsken eläneen lasketaan.

Kuitenkin tiedä, että lumi, joka ruoskintaa seuraa, on todellakin peitto, oi ihminen: lepo vuoteen peitto.

Myrsky asettuu kerran, sen tiedät kokemuksesta . . . Ja ellet ole kokenut . . . niin sen uskot.

Äitelyys, kyllästymys väsy, ja sinä lepää. Ja alat nähdä hiljalleen ihania unia. Näet unissa taasen kesän, hiljaisen, suloisin.

Murrettu sinä saatat hetkisen olla kuin myrskyssä tuo kasvi, joka kasvattaa sydämenmuotoisia, punaista valuvia kukkasia. Kaikki on mielestäsi lyöty maahan sinulta. Olet kasvatti, joka et luota puutarhuriisi; sinusta tuntuu mahdottomalta löytää enää mistään elinvoimaa, ruokkivaa multaa. Mutta muista . . . tai kuvittele . . . että sadat syksyt ja talvet ovat jo puutarhasi hävittäneet tahi saavat sen hävittää: nujertaa maahan, jäämöhkäleillä tallata, jäisillä ruoskilla

suomia, paksuun hankeen haudata . . . ja kuitenkin: kun on mennyt talven aika, tulee kevät . . . ja puutarha herää ja vihannoi jälleen! Aina uudestaan se nousee . . . kenties entistä ihmeellisempänä, ihanampana.

Tiedä kokemuksesta, taikka usko, että sinulla on puutarhuri, joka on kaikkia muita suurempi, nerokkaampi. Jos epäilet, ettei hän ehkä keksi enää mitään uutta, jopa että hän ei löydä ravitsevaa maata edes entisillekään hoidokeilleen, niin hän sinulle nauraa. Hän sanoo sinulle:

»Älä hulluttele. Lapsi olet . . . nulikka! Lepää, odota. Painu tuokioksi lumen alle, talven hoi-viin . . .!»

Ja sitten tulee kevät . . . luonnon lakien mukaan. Tulee myrskyten sekin kuin syksy, riemun pauhulla. Virrat ovat hopeaa. Taivas hui-maavaa kultaa. Aurinko, rakas, kaivattu Aurinkosi, avaa sinulle taivaallisen sydämensä.

Ja katso: heti näkyvät krookus-kukan silmikit lämpöisestä, mustasta mullasta. Keltakukat paistavat väkevän keltaisina, puhtaina kuin vastakiilloitettu messinki. Jo nousevat kuin nousevatkin narsissit, koko kukkasten epäluukuinen lauma, mahtavana kauneuden armeijana.

Sinä ihaillet hyasinttia, punansinistä tai vaaleanpunaista, ja ihmettelet, että se hellän tar-

hurin peittelemänä on säilynyt pohjolan kylmän talven yli ulkona, tuo satumainen kukka, upea ja verraton, enemmän kuin ruhtinaallinen: kukka, jonka kantavanhemmista pakanuuden jumalat ennen rakensivat vuoteensa.

Ja kumminkin on maailmassa paljon enemmän ihailemaasi ihmeellisempiä ihmeitä. Kuitenkin on tarhurillasi vielä, vieläkin jalompia kukkia loppumaton määrä, joita hän ei ole istuttanut puutarhaasi ja jotka saat, jos niitä etsit. Sellainen on Luonto.

Mutta talvella hän kuiskaa: »Lepää, ensi keväänä näet ihmeitä!»

Ja sinä ja puutarha tottelette suuren käskijänne sanoja. Talvi on tullut . . . Mutta kuollut ei puutarha ole . . . sekö kuollut! Ei; merkillistä, salaperäistä siinä tapahtunee talvellakin, unessakin . . . syvällä kätköissä, joihin ei ihmissilmä näe, lumen ja roudan alla, syvällä mullassa. Siellä eletään kuitenkin . . . ikäänkuin nähdään unta. Kummalliset voimat siellä liikkuvat . . . hiljaa, ääntä hiiskumatta. Siellä kasvatetaan ituja, silmukoita, valkeita, punertavia, meheviä.

Kun suuri Puutarhuri, häikäisevän kevät-auringon hahmossa, nauraen huutaa: »Ylös, lapseni . . . nyt olette levänneet!» Silloin! Silloin . . .

Kuin taikasauvan kosketuksella puhkeaa, työntäytyy, pursuaa mullasta, juurista, oksien

silmuista, lehdyköistä uutta vehreyttä, levännyttä, voimakasta, säkenöivää elämää.

Ja uusi, salaa kylvetty tai istutettu kasvikin itää tahi versoo . . . kaikkia entisiä kauniimpana.

Nyt on talvi. Aurinko pysyy enimmäkseen peitossa . . . Nyt alkaa sataa lunta. Mutta välistä vielä aurinkokin pilkistää, ja silloin se kimaltelee korkeassa koivussa, joka kasvaa hedelmäpensaiden ja kukkien lomassa, kimaltelee oksien pienissä jäähelyissä niinkuin kristallikruunun lasihelmissä.

Se kiiltely, vaikka vähäinen, on kumminkin rauhoitus, ettei aurinko ole kauaksi aikaa kadonnut: vain talveksi. Se on sille, joka silmät vielä vähän raollaan juuri vaipuu uneen, lupaus, että uusi kevät jälleen vapauttaa: katoaa viimeinenkin viha, kipu, katkeruus ja kiihko: kaikki katoaa!

MAINEETON SANKARI

Keskellä viehkeää Vanajaa on pieni saari, ulkoapäin samannäköinen kuin muutkin tuon järvenseljän enimmäkseen asumattomat pikku saaret: rehevä ja vehmas, rannoilta paikoin matalaa someroa, paikoin harmaina kallioina kohoileva. Lepät, joukossa korkeita ja tummia tervaleppiä, joiden lehdet kiiltävät väkevästi ja rungot ja oksat ovat syksyisin ja talvisin hienosti ruskeat, astuvat jalkansa miltei järven veteen, seisoen rannalla tiheänä vartiostona tai muodostaen verhon, jonka läpi katselijan silmä ei saavuta pienen saaren sisustan salaperäisyyttä. Lepikkoa ylempänä kuumottavat kuuset, koivut ja muutamat vanhat petäjät.

Eräässä kohdassa aivan rannalla näemme venheen, siimeksessä leppien juurella; lähellä sitä verkkoja telineillään kuivamassa, maassa rysiä ja mertoja, ja matalan saunan tuolla louhikkoon avatun ja sannoitetun polun mutkassa.

Ja sitten naukaisee jossain kissa, joka pian ilmestyykin viereemme, häntä pystyssä ison kiven nokkaan. Ellemme sitä peloittele, laskeutuu se luoksemme, hankaamaan kupeitaan jal-

koihimme, jopa heitäiksen seljälleen ja anoo siinä naukuen hyväilyjämme.

Asuttu on saari.

Minkälainen kaunis ja omituinen asuinpaikka! Ja millä tavalla asuttu!

Ylenemme hiljaa rannalta polkua myöten, jonka reunoilla näemme milloin akleijoja, sinisiä ja vaaleanpunaisia, milloin tiilenvärisinä rehen-televiä keisarikruunuja, ja sitten ilmestyy eteemme asukkaan tupa, vähäinen, harmaa ja savuttunut, mutta rattoisan ja rauhallisen näköinen, jopa somakin: ikkunanpielet ovat maalatut sinisiksi, ja yhdessä mökin kolmesta ikkunasta on puhtaat, maalaiskutoiset uutimet. Ovi on kumminkin lukossa: isäntäväki näyttää olevan jossakin ulkosalla tai ehkä lähtenyt käymään manterella.

No, katseltavaa on kylläkin vieraiden ympärillä.

Erikoista huomiota ei herätä korkea ja rehevä ruis, joka lainehtii saaren keskellä, pyöreällä aukeamalla; eivätkä kukkiva perunapelto taikka kaalismaa tahi tupakkapenkki meitä ihmetytä, joskin ihastuttavat sinisine ja valkeine kukkasineen, rehevine naatteineen tai komeine varsineen. Mutta ainakin minä hämmästyin, kun näen mökin ympärillä pari omenapuuta... ja sitten loitompana, suuren raunion vieressä, kolmannen omenapuun, ja sen jälkeen yhä

kauempana samaisia. Seitsemän, kahdeksan omenapuuta näillä pienen pienillä viljelyksillä, kaikki tuuheita, huolellisesti oksittuja, varmasti ja kätevästi tukiseipäihinsä sidottuja.

Kuka on tehnyt yksinäiseen saareen omenatarhan?

Sitä kummastelemme, kun kuljemme ruisvainion piennarta ja ajattelemme, millaiselta tämä jalostettu puistikko mahtaakaan näyttää kukintansa aikaan...

Siinä menee hiljalleen tuokio, omenapuita ja ruista ihaillessa, illansuun hyrrääviä hyttysparvia katsellessa, rantametsikoista lemahtavista illan suloisista tuoksuista nauttiessa.

Ja vihdoinpä kuuluu salmelta sorsien narskuttavien äänien lisäksi myöskin soutuvenheen airojen vinguntaa. Mies sieltä soutaa, suuntaa päätänsä kääntämättä kohti tuttua valkamaansa, jo kahisevat kaislat venheen laidoissa, ja kokka karahtaa miltei äänettömästi some-rikkoon, parin suuren kiven lomaan.

Kissa hyppelee rannalla vesikiveltä toiselle, heitäiksen viimeisellä kupeelleen isäntänsä edessä ja näyttää kellertävän vatsansa, naukaisee tyytyväisesti; on rientänyt tulijaa vastaan.

Mietteissään soutava mies on huomannut vieraat, kääntyessään nostamaan airojansa tulloista venheeseen. Hänen päänsä tekee nopean liik-

keen, ja lyhyesti, puolittain jurosti, mutta silti ystävällisesti hän nyt lausuu hyvän-ehtoonsa, ja me selitämme olleemme huvisoudulla. Eipä hänellä mitä kyläilyämme vastaan. Jotakin hän nyt puhelee kissastaan, ainoasta kotieläimestä, mikä hänellä täällä on, ammatiltaan kalamiehellä, sekä vaimostaan, joka on jäänyt yöksi kylään, manterelle; mutta kuitenkin tarjoaisi hän meille kupposen kahvia taikka lasin teetä, pieneksi virkistykseksi soutelusta, miehen keittely jos meille sopisi. Lähdemme kaikin kartanolle. Ilmaisemme matkalla ihastuksemme ruukiiseen, jonka varren korkeudelle ei vertaa, tuuheaan perunaan, voimakkaasti kiiluviin tupakanlehtiin, ja näihin moniin, komeihin omenapuihin. Saaren asukas ja isäntä ainoastaan hymähtää tyytyväisesti jotakin sanatonta vastaukseksi kiittelyihimme.

Mies, vanha ja hieman kumarainen, ruskeaksi päivettynyt ja ahavoitunut, yksinpä jo äänestä päättäen luonnon helmassa miltei murtumattomaksi karaistunut, aukaisee pirttinsä oven, köykistää päätänsä ja painuu kissa edellään sisään, kutsuu vieraita perästään majaansa. Se on hämäläinen, pienen pieni, mutta siisti. Tuossa suuri kiuas, josta varmaan talvella, tammikuunkin pakkasilla riittää lämpöä yhdellä lämmityksellä pariksi päiväksi. Ja takan kupeella sänky, pu-

nertavaksi maalattu, nyt haavanlehdillä pehmustettu. Ikkunan edessä pöytä tyhjänä; kupit ja lautaset sievästi pestyinä tuossa hyllyllä taikka vanhassa kaapissa, joka täyttää sisemästä päätyseinästä niin paljon, että parhaiksi kamarin ovi mahtuu sen ja takan väliin.

Isäntä aukaisee kamarin oven ja kehoittaa meitä lepuuttamaan ruumistamme niillä istuimilla, mitä saatavissa on: pinnasohvalla ja parilla puunjuurista punotulla nojatuolilla. Näiden istuimien keskellä on ristikkojalkainen pöytä. Vielä näemme kamarissa raamatun ja muutamia muita hartauskirjoja; siinäpä onkin sitten koko huoneen sisustus.

Pohditaanpa siinä isännän kanssa, mitä joiimme, teetä vai kahvia, sitten vieraat istuvat ja odottelevat, kuka tupakoiden, kuka ilman vain, ja vaihtavat kamarin avatun oven kautta pakinoita isännän kanssa, joka sytyttelee tulta lieden tervaksiin, ottaa esille kupit ja lasit ja puhelee siinä ohella vierailleen ja kissalleenkin, ja nyt kissastaan:

»Se on merkillinen mies . . . tämä Narri. Aika herkkusuu se on: sille ei kelpaa ruuaksi paljon mikään muu kuin kala. Joskus jonkin lintusen metsästä nappaa, Narri, syö sen, tulee höyhen-suisena tupaan. Mutta hiiriä ja rottia: jopahan Narri niitä maistaisi, vaikka onhan niitäkin

täällä. Ehei, ei edes tassullaan niitä lyö, ei ham-
mastaan niissä tuhraa: ystävä on hiirille, pa-
rasta pataa vanhan rotan kanssa... Kerran
tässä... levolla oltiin illalla jo eukkoni ja minä,
oli pimeä, syksyaikaa... lamppu sammutettu...
Niin, annas olla, alkoi kuulua täällä rapinaa
ruokakaapin ovelta. Minä heräsin, puolin olin
jo unessa, ajattelin: Narri kai siellä raapus-
telee; sillä on sellainen tapa ja taito availla itse
kaapin, niin, aivanpa kamarinkin ovi, jos se on
jäänyt vähänkin raolleen. Ajattelin Narrin koet-
tavan aukaista kaapin ovea ja ottaa sieltä itsel-
leen joitakin herkkujaan... kalaa... tai oli
sillä kertaa teirikin paistettuna. Mutta sitten
katsoin, ja näin Narrin silmät varsin sänkymme
vieressä, ei kaapin ovella. Raappaisin tulta, ja
eikös pehkana: rotta istui kaapin ovella, oli sitä
jyrsinyt... ja Narri melkein tuossa sen rinnalla:
katsoi rauhassa, kuinka rotta veikkonen yritteli
kaappiin. Ei tassullaan lyönyt, ei hampaallaan
uhannut; katseli ja kummasteli. Sellainen mer-
killinen mies se on Narri, hehe.»

Niin tarinoi isäntämme, tällaisen jutun ja
kuvauksen... ja kaikenmoista muutakin, vaka-
vaa ja hauskaa sekaisin. Ja sillä välin kiehahti
nopeasti tee, jonka vanhus kantoi nyt pöydälle.

Virisi siinä isäntämmekin suuhun tupakka...
ja jälleen melkoisen lyhyt, mutta silti mielen-

kiintoinen tarina, jota vieraat kuuntelivat ääneti, ihmetellen ja keskeyttäen vanhuksen innokasta ja harrasta puhelua ainoastaan jotakin erikoista, vielä selittämätöntä seikkaa kysäistäkseen. Eikä isäntämmeäkään katkaissut juttuaan muuta kuin kehoitellakseen nauttimaan virkistävää teetä taikka ollakseen häveliäisyydestä hiiskumatta jotakin asiata, joka olisi hänen kunniaansa kenties omalla kiitoksella kohottanut. Niin hän kertoi, verkkaan ja hiljaisin äänin. Narri-kissaansa oli hän leikillä merkilliseksi mieheksi sanonut; mutta hänpä itse se oli mies, kumma ja ihailtava, mielestäni harvinainen laji oikeaa ihmistä, lähellä parasta.

Neljätoista pitkää vuotta oli hän asunut tällä saarella, asunut tätä saarta. Neljätoista vuotta, jotka nopeasti solahtavat.

Kalastaja oli hän ammatiltaan, ja laadultaan hyvä kalastaja, joka tunsi Vanajan kaikki kalahaudet paremmin kuin kukaan, jopa etäisten sivujärvienkin.

Sillä ammatilla hän eli. Lapsia ei ollut.

Mutta kalastuksen lisäksi oli hänellä toinenkin elinkeino, oikeastaan vielä tasaisemmasti varma kuin kalastus. Elinkeino ja huvi. Se oli viljellä tätä pientä saarta. Saari oli hänellä vuokralla. Niin, viljellä ja kaunistaa sitä. Kaunistaa: sitä merkitsivät nuo vaatimattomat puu-

tarhakukkasetkin, jotka olimme nähneet saunapolun varrella, ja omenapuut.

Mutta mikä vaiva viljellä tällaista saarta! Mikä suunnaton työ ja ponnistus. Neljäntoista vuoden työ... ja nyt saaren louhet ja miltei kalliotkin vihannoivat ja kukkivat.

Kun hän tähän saareen asettui ja sommitteli siihen kalasaunansa, oli se todellinen kalastajan saari: metsää, muutamia kallioita ja niiden ympärillä kiviä. Pieniä ja suuria kiviä... aivan toistensa vieressä. Sellaiseen kivikkoon mahtui perunamaa. Niin, oikeastaan ensin ainoastaan tupakkapelto ja sitten perunamaa. Sen jälkeen alaa kaaleille ja lantuille. Ja viimein raivasi uudisasukas melkoisen oikean pellon, jossa kasvoi vuoroin ruis, ohra taikka peruna, jopa vähän vehnääkin.

Mutta millä tavalla hän teki peltonsa tällaiseen pohjaan! Ei uskoisi se, joka louhikon silloin näki: pelkästään kangella ja lapiolla. Vaimo apunaan.

Kangella ja lapiolla ja aurasella, jota mies veti ja vaimo painoi kirkuvaan kivisoraan.

Mutta jos pienet kivet saatiin käsinkin heite-tyksi raunioihin, ja niistä isommat kangella irti, niin sanoihan vanhus olleen suuriakin kiviä. Niitä oli niinkin suuria kuin tuo tuvan leivinuuni. Nyt ei niitä ole. Ei yhtään monistakin

kymmenistä. Eräihin niiden jättämiin syviin hautoihin juuri ovat nuo omenapuut istutetut.

Kuinka saatiin isoimmat kivet hävitetyksi? Kangilla ja lapiolla taas . . . ja tulella! Mies kai-voi kiven viereen syviä kuoppia ja upotti kivet niihin. Peitti ne mullalla lähes metrin paksuudelta. Tahi sytytti kivien päälle ja ympärille suuria rovioita; kun tuli kuumensi kivet ja vettä kiville kaatoi, lähti niistä ensi poltolla päällyskerros hauraina paasina irti. Sitten taas uusi tuli. Irroitetut liuskat raunioon, tai sala-ojan katteeksi. Monta roviota siinä sai polttaa. Niin rikottiin, hävitettiin kukin kivi kerros kerrokselta, kunnes siitä ei ollut kantaakaan jäljellä . . . kymmenet pienen mökin kokoiset kivet kymmenen pitkän ja nopean vuoden ku-luessa.

Ei ruudilla, ei dynamiitilla . . . vaan melkein käsillä . . . hiljaa ja sitkeästi. Miten olisi köyhä käyttänyt kalliita räjähdysaineita tällaiseen . . . ja miksi olisi saaren mies niitä käyttänyt!

Kivien lomissa ja alla oli vähän multaa. Nyt sitä on pellossa paksulta: sen näkee jo viljoista-kin. Mutta saarelaisilla ei ole ollut koskaan muuta karjaa kuin kissansa: kolme neljä niitä on jo täällä elänyt vanhuuteensa. Silti heidän peltonsa, joka täyttää koko saaren keskustan, kasvaa ihmeellisesti.

No, kalastaja keräili retkillään rannoilta kaislan tähteitä ja veden hylkäämää muraa peltoon-
sa ja hedelmäpuilleen. Aina hänellä oli matkoillaan venheessä mukana keskulaisen kokoinen pärekori. Siihen hän sulloi hietikoilta muraa... ja metsistä lakastuneita lehtiä. Kotiin palatessaan toi hän maihin aina korillisen erinomaista höystettä... roskia, lehtiä tai mutaa, jotka vähitellen hiekkaan sekoitettuna ovat muuttuneet mustaksi mullaksi.

Niin neljätoista vuotta. Neljätoista vuotta hän kantoi ja souti multaa saareensa.

Kuulijat valtasi tätä vaatimatonta ja kuitenkin innostunutta pakinaa seuratessa ihmettely. Polttaa kalliot tulella hiekaksi! Kantaa pelto saareen manterelta! Muuttaa mullaksi louhi ja kivikko... saattaa se lainehtimaan viljaa ja kukoistamaan omenapuina.

Sillä tavoin neljätoista vuotta...

Ja nyt on saari kaunis, kivikko hyödyllinen.

Kaikki ylistämme kumarahartiaisen, mutta vankan ukon sitkeyttä, hämäläistä, hiljaista, koskaan horjumatonta sitkeyttä ja rakkautta maahan.

Saaren isäntä oli vieraiden silmissä kasvanut vähän kuin jättiläiseksi... miltei muuttunut jonkinlaiseksi noidaksi: tehdäpä tällaiseen autiu-
teen pieni kodikas paratiisi...

Ja nuo kukkaset sitten, rakkaasti vaalitut . . . sievästi hiekoitetun saunapolun varrella.

Pakisimme sieltä soutuessamme kuka mitenkkin:

»Siinäpä mies . . .»

»Siinäpä mies, voimansa ja rakkautensa vuoksi ihailtava kaikessa avuttomuudessaan. Ja eikö rakkaus ole maailmassa arvokkaampaa kuin kaikkein ylpeimmät kyvyt ja loisteliaimmat lahjat?»

»Uuden torpparilain nojalla hän on toki saarensa saanut omakseen, tosin tuskalla ja työllä, jopa käräjäimällä, mutta saanut kuitenkin . . . maksamalla siitä lunastusta. Hyvä sekin.»

»Totisesti hän saarensa ja sen pellon ja vihanesmaat ja hedelmäpuut ansaitsee . . . neljän-toista vuoden lakkaamattomalla ponnistuksella.»

»Nyt hän voi hiukan levätä. Syödä oman peltonsa leipää. Tosiaan oman peltonsa.»

»Omenapuittensa kukkien koreudesta hän puhui. Kukkasia hän oli polkujensa varsille kylvänyt.»

»Ja entäs se», huudahti eräs, »että ukko on saanut kaiken aikaan itse: ilman sanottavaa apua oman ruumiinsa ja tahtonsa voimalla . . . oman intonsa alati kiihoittamana.»

Joku sanoi: »Eivät ole nuo kaksi ammattia hulumpia, näin kesähuvittelijan silmällä katsottuina ainakaan: aaltojen oikullinen vapaus ja kauan tyly, mutta voitettuna sitä turvallisempi maa.»

»Hyvä on, että omillaan tulee toimeen, vaikkapa vain ilman poria ja dynamiittia. Mikä monesti muutenkaan perisi — täällä maallakaan? Ihmistenkö apu, rikkaiden. Toden totta: me ihmiset olemme toisillemme melkoisen petollisia. Melkein aina . . . miltei ihan aina.»

»Luo itsellesi turva . . . luo vaikka kalliosta, ellet parempaa voi hankkia. Niin olet kuin linnituksessa, — ja edes kesin kuin pikku paraatiissa: punertavana kukkiva omenatarha ympärillä saaren rantaleppien kätöksessä. Siellä elät; töistäsi iloitset. Mitä välität tylyistä ihmisistä, kunhan et itse ole kenellekään tyly: ken tulee vieraaksi, sille annat leipääsi.»

Ja joku lopetti:

»Hätäpä kasvattaa satoa vanhasta vainiosta! Hätäpä muokata pelloiksi ja puutarhoiksi savi-pohjia ja mullalla täytettyjä. Käy kiinni karuimpaan, kovimpaan. Puhalla henki kiveen. Luo tyhjästä: olet pieni kuva Siitä, joka teki tyhjästä maailman, maan ja auringon, kuun ja ihania unelmia sytyttävät tähdet.»

»On paljon oikeita paraatiiseja aidattu, muokattu ja istutettu hedelmällisille ja aurinkoisille maille. Mutta olisipa Suomen jokaisella pienellä kivikkosaarella sellainen hiljainen unelmiensa toteuttaja kuin se vanhus, josta nyt näimme vilahduksen!»

IHME

Ei ole tämä ihme mikään jutelma keksinnöistä eikä uutuuksista, sillä ne eivät liene milloinkaan uutta eivätkä ihmeellistä, koskapa niitä melkein joka päivä tapahtuu; vaan todellisesta harvinaisesta ihmeestä, joka kuitenkin joskus on totta.

Vanha mylläri, joka nyt vaeltaa autuaitten kentillä . . . käyskentelee ikuisesti vihanhoivissa lehdoissa, keskellä koivikoita, joita ei syksy koskaan lakastuta, ja kukkivilla ahoilla, joita ei hanki peitä, astelee vihanta virpi kädessä, korkeana ja kirkastuneena ja loistava hymy huulillaan rakkaitten karitsainsa perästä vieden niitä iankaikkisesti kauniille laitumille . . . vanha mylläri tarinoi kerran . . .

Ei ollut joulu, mutta lähellä oli se vielä: oli uudenvuoden aatto. Eivät palaneet myllärin tupasessa joulukynttilät, sillä niiden polttaminen ei ollut hänellä tapana, enemmän kuin muissakaan pienissä asunnoissa sillä seudulla. Mutta valoa oli silti pirtissä, valoa, joka loisti harmaan ja lämpöisen takan liedestä, myllärin kesällä talveksi varaamista pihkaisista ja kuivista petäjäpuista.

Mylläri oli hommaillut jotain kamarissa. Nyt tuli hän tupaan ja istahti rahin päähän lieden ääreen, jossa jo ennestään istui muudan nuorukainen, hänen kummilapsensa. Myllärillä oli sylissä joitakin papereita.

Juhliksi puhdistettu lamppu tuikki iloisesti pöydällä. Unissa sirisi maukasta tuoksua levittävä paisti, lammasta, silavaa ja raavaslihaa. Myllärin muorin kamarista, joka oli isännän kamarin vieressä, kuului silloin tällöin sirmakansoittoa, raukeaa ja samalla raisua: talon isännällä oli juhlilla luonaan eräs toinenkin vieras, joka oli tullut taloon käsiharmonikkoineen, ja soitteli nyt siellä. Vanha mylläri, lempeä ja naurusuinen herännyt, pietistiksi harvinainen laadultaan, kuunteli maailmallista soittelua alakuloisesti hymyillen.

Milloin hanurinkurahtelu lakkasi, eroitti kamarista muorin juttelua toisen vieraan kanssa... ja ulkoa korkeain mäntyjen pehmoista suhinaa, ikäänkuin raskaita huokauksia.

Mylläri istui siis toisen vieraan kanssa tuvassa, hehkuilevan lieden edessä.

Yhtäkkiä, tai oikeastaan verkalleen ja kuitenkin ikäänkuin tekoaan hieman salaillen pisti vanha mylläri paperitukkusen, joka oli hänen sylissään, palavaan uuniin, humisevien liekkien sekaan. Nuorukainen huomasi hänen työntä-

vän papereita palamaan, ja näki vanhuksen ot-san sitten kohoavan miltei ylpeästi pystyyn, ja hänen ohuilla huulillaan väreilevän omituisen, leikkivän hymyn. Kun nuori mies katsahti pape-reihin, joita iloiset liekit juuri nieleskelivät, oli hän näkevinään niissä sanan: Velkakirja.

»Mitä mylläri tekee?» kysyi nuorukainen. »Pol-tatteko velkakirjoja?»

»Hyst!» varoitti mylläri, naurahti ja kohotti toisen kätensä etusormia. »Älähän hiisku tästä muorille.»

Poika ymmärsi ukon: muori oli tarkka raha-asioissa; varmaankin mylläri poltti toisen velka-kirjoja, ja mitäpä hänellä itsellään olisikaan ollut kenellekään maksamista, joka nyt muka olisi ollut maksettu ja jonka paperit hän olisi täten hävittänyt? Sitten mylläri jatkoi:

»Enpä velkakirjoja polta: yhden ainoan vain kadotan . . . pienen . . .»

Mylläri mainitsi hiljaa miehen nimen, joka oli ollut hänelle velkaa. Syntyi pitkä hiljaisuus. Vanhuksen kasvot olivat taaksepäin kallistuneet; ne olivat iloiset, kirkkaat, ja kumminkin hänen silmänurkissaan, pietistin punertavissa, itketty-neissä silmissä, kierteli vesi.

Meni hetki. Sirmakka oli hiljaa, tuuli ulkona huokaili, ja kamarissa muori naurahteli ja jut-teli.

Sitten huokasi mylläri syvään ja alkoi tarinoida verkalleen, — opettavasti, hieman saarnaavasti:

»Niin, velkakirjasenhan minä poltin. Pieni velka vain... jollaisesta ei kannata mainita. Mutta tiedätkö, että sittenkin tuntuu hyvältä, kun sillä tavalla tein. Ihmeellistä. Mutta niin on Kristuskin käskennyt... eikä silti juuri käskennyt, koska hän meiltä mitään vastinetta vaatimatta antaa velkamme anteeksi, ottaa ne maksettavikseen.

»Tuntuu hyvältä... ja tuntuu siltä kuin tuvassa nyt palaisivat kirkon joulukynttilät...

»Ja kuitenkin tuntuu siltä kuin jokin olisi ihmistä tällaiseen käskennyt.

»Sanoisinko sinulle... poikani... missä sen käskyn sain?

»Olisinko kovamielinen... veisinkö ehkä sillä tavalla iloa nuorukaiselta? Ajattelen näet, että onhan sinulla, onhan nuorella oikeus ja vapaus iloita maailmasta. Paljon on siinä iloittavaa... kesä, ja Jumalan luomassa maailmassa laiho ja kukkaset, maan hedelmät, nuoruus: kaikki Jumalan antimia ihmisille. Iloita saa, iloita täytyy siitä. Iloita ja ihmetellä.

»Tohtisinko nyt tosiaan kenties riistää sinulta iloa?

»Mutta jokin vaatisi puhelemaan surusta... josta kehkeytyy ja kertyy ilo. Puhumaan, missä

ja miksi minulle ikäänkuin annettiin käsky hukata tämä velalliseni paperi.

»Se tapahtui muutama päivä sitten. Hänen mökissään . . . hänen sairasvuoteensa ääressä. Niinkuin tiedät, hän on hyvin kipeä. Varmaan hän pian kuolee.

»Täytynee puhua näin uudenvuoden aattonakin . . . iltana, jonka perästä toivotaan kaikkea tulevalta vuodelta . . . kovaa on nähdä kuolevaa, nähdä kuolevan ihmisen kasvoja . . .

»Katoavaisuus oli hänen kasvoihinsa sinetinsä painanut; ne olivat keltaiset . . . niinkuin vanhojen kirjojen paperi. Niin on mennyttä mies; tyhjiin laihtunut . . . kun on kauan potenut. Ja hänen silmänsä, tuon mies-raukan: ne olivat ikäänkuin tavattomasti suurentuneet. Ne näyttivät ihan mustilta, vaikka hän onkin vaalakka-silmäinen . . . ja ne olivat pelkkää silmäterää. Isot ja mustat silmäterät kalpeissa kasvoissa . . . Kuin jotkin ikkunat, joista jokin minua katseli. Mikä?

»Puoli vuotta tätä ennen olin nähnyt saman miehen harteavana, leveänä. Silloin hän nauroi, hommasi työssä. Kiivas hän oli mieheksi . . . sellainen ettei kai luullut minkään jaksavan hänen voimaansa vastustaa. Ja hän kerskui voimillaan. Nyt, lyhyen ajan kuluttua, hän oli mennyt näin kasaan. Jumala oli lähettänyt taudin . . .

kutsumaan häntä pois. Hänen ruumiinsa muuttui niin heikoksi, ettei hän pysty vuoteesta nousemaan. Kovia sanoja täytyy hänen sietää niiltä, joiden on hoidettava häntä ja joille hänestä on nyt tullut vastus: omaisilleen ja lapsilleen... hänestä, heidän entisestä hoitajastaan. Eikä hänellä ole voimaa eikä halua heidän käytöstään nurkua; ainoastaan vedet virtaavat välistä poskille silmäkuopista. Jumala lohduttakoon häntä... muuttakoon häntä vielä niin, että hänelle on ilo lähteä maailmasta.

»No... hänen silmiensä näkeminen se pakotti minut polttamaan tuon velkakirjan. Oikeastaan minun olisi pitänyt tehdä se hänen nähtensä, tai antaa paperi hänelle. Mutta... ehkäpä sinä tekisit sen hyväntyön minulle, että menisit vakuuttamaan hänelle, etten ryhdy hänen perikuntaansa velkomaan? Menemmekö yhdessä häntä katsomaan?

»Ne pian kuolevan silmät! Mitä puhui Kuolema, joka niistä katseli maailmaa ja minua, sillä Kuolema niistä katseli. Kuolema ja katoavainen. Tuntui kuin ne olisivat sanoneet: Katsokaa, tässä lepää voimakas, yrittävä, paljon toivova mies... muuttui muutamassa kuukaudessa heikoksi kuin lakastuva korsi. Ja Kuolema sanoi: samoin olet sinä itse muuttuva. Sinä olet kuoleva.

»Kuoleva . . . minäkin. Ja juuri minä. Ennen muita ehkä minä, sillä minulla on jo sellainen ikä. Kuoleva . . . ja katoava kuin ruoho.

»Miksi niin ollen välittäisin . . . pikku seikoista? Onhan minulla nyt rahaa tarpeeksi. Ja ilman sitäkin: se, joka muistaa piankin lähtevänsä pois, ei paljoa tarvitse. Muorillekin ja sukulaisille on minulla jättää jotain, heidän elonpäivikseen . . . niin on Jumala minua auttanut. Heidän lyhyiksi elonpäivikseen: paljoa eivät he ennätä sillä ajalla tarvita . . . eivät niin paljoa, ettei minulla olisi oikeus ilahduttaa kuolevaa pyyhkimällä pois hänen perillistensä pienen velan.

»Velanko minulle? Mitä joutavaa! Ei ollutkaan se velka. Sillä ei minulla ollut mitään antaa, ei ole mitään omaa. Ei mitään.

»Sanotaan, että mylläri on rikas. Että hänellä on mylly . . . että hänellä on maatila . . . pellot, monta latoa heiniä joka talvi. Ja rahojakin pankissa.

»Se on joutavaa puhetta. Lasten tarinoita. Ei minulla ole mitään. Ei mitään omaa.

»Eikö mitään omaa?

»Ei. Miksikä ei? Siksi . . . että minun, niin kuin jokaisen, on lähdettävä piankin maailmasta. Se on totta, se on selvää. Ja niin ollen on kaikki, mitä minulla on, mitä olen ehkä itselleni hankkinut, annettu minulle ainoastaan lainaksi.

Lainaksi olen saanut itselleni myllyn, tilan, karjan. Lainaksi kaikki; se otetaan näet minulta koska tahansa takaisin, mieltäni kysymättä... tai minä otetaan pois täältä lainatavaroitteni luota. Minun on jätettävä nämä lainatavarat vuorostani muille.

»Lainaa on omaisuuteni, ei omaani. Jumalan omaisuutta se on. Mikä oikeus, mikä ilo minulla olisi velkoa muilta semmoista, joka ei olekaan oikeastaan minun? Eikö minun ole oltava sitä velkomatta... jos oikean omistajan ääni siten minua käskee?

»Ei, minä en velo. Ja siksi olen iloinen, kun poltin edes tämän pienen velkakirjan... taisteltuani kyllä sen pahan kanssa, mikä minussa itsessäni piilee ja kuvittelee minulle, että minulla olisi maailmassa jotakin omaa ja että minun olisi sitä vartioitava niin etteivät lähimmäiseni sitä saisi. Lähimmäiseni, kanssavelalliseni... maailmasta katoavat.

Mieleni on nyt tästä teosta iloinen! Tuntuu kuin ympärilläni palaisivat joulukynttilät... kauniimmat itse näkyväisen Jumalan temppelin joulukynttilöitä!»

Meni hetki. Myllärin muori tuli tupaan, katsomaan paistoksiaan ja järjestämään pöydälle juhlaruokia. Hänen mukanaan reuhtoili tuo toinen vieraskin, harmonikkoineen, nähtävästi

maistelleena miestä väkevämpiä tuolla muorin kamarissa . . . toverinaan samainen muori. Sirmakka alkoi nyt räikyä tuvassa. Muori touhusi ja tirskahteli: sen nyt arvaa, pullo oli hänellekin varsin mieleinen. Vanha mylläri iski veitikkamaisesti silmää sille, joka oli hänen sanojaan äsken kuunnellut, kai merkiksi, ettei äskeisistä jutuista pitäisi todellakaan hiiskahtaa.

Mutta niin pystyssä oli vanhan miehen ylhäinen otsa, sellaista järkkymätöntä tahtoa, sellaista itsensä kurissapitämistä ilmaiseva sen otsan rauhallinen sävy, niin lempeä hänen hieno hymyilynsä, niin syvä, alakuloinen sääli hänen tyynissä silmissään välkehtivän kujeellisuuden alla, että nuorukaisen pää painui ikäänkuin vaistomaisesti hänen edessään kunnioituksesta kumaraan. Kuolemaa hän ajatteli . . . Ja ajatteli, että tämäkin ystävä pian voisi siirtyä sinne, mistä ainoakaan ei palaa. Sitä hän mietti . . . kuulematta harmonikan remua ja muorin hoppuamista ja ainaista juttelua. Mutta ihme: surulliset eivät hänen mielteensä ja tunteensa kuitenkaan olleet. Ei, jokin kummallinen ikäänkuin nosti, tempoi, kantoi hänet iloon . . . Yli koko matalan maailman olevaan hengen ihmeelliseen valtakuntaan.

Hengen valtakuntaan? Sellaista hän ei liioin uskonut olevan olemassakaan: liian paljon hän oli nähnyt jo harjoitettavan omaa hyvänsä

tavoittelevaa petosta hengellä, aatteilla, korkeilla ihanteilla. Mutta tässä oli tosi näyte siitä, että aatteen puolesta voitiin jotain antaa, — ja antaa vaieten. Siispä saattoi olla kätkössä, josain, muitakin totisia hengenpalvelijoita. Miten oli mahdollista, että tämä sivistymätön, yksinkertainen maalainen iloitsi näin uhrautumisesta?

Poika näki taivaan valtakunnan! Ja — tuon myllärin näki hän siellä huulilla hymy, silmissä lempeä loiste.

Nyt alkaa se poika olla vuorostaan vanha mies. Vuodet ovat menneet pian: menneet autereiset keväät, mustat syksyt ja karut talvet, ja vielä joutuisammin kultaiset kesät. Vanha mylläri on siirtynyt maan multa, kaiken elollisen lakia totellen... taikka siirtynyt noille autuaitten ihanille kentille. Ja seurannut on häntä hänen rattoisa muorinsakin.

Mutta aina, milloin tuolla entisellä nuorukaisella on edessään jokin ilkeä pulma, tai jos suru häntä ahdistaa, taikka pettymys saattaa hänet painamaan otsansa käteensä... johtuu hänelle mieleen tuo maalaisukko, ja uudenvuodenaatto tuolla myllytuvassa, alakuloisessa, talvisessa laaksossa; hän näkee myllärin leikilliset silmät, hänen itsepintaisesti ylhäisen otsansa. Ja sitten hän naurahtaa itsekseen:

»Mitäpä hätää tässä! Tavaroistako? Ei omani

ole minun: se on laina. Lyhytaikainen laina . . . melkein kuin yhdeksi päiväksi annettu.

»Ja jos kuka minua mielestäni halventaa ja kalvaa, saadaksean, luuloni mukaan, itselleen sitä pientä kunniaa tai pikku valtaa, mikä tuntui jo ikäänkuin minulle lainatulta, niin . . . halven-takoon! Naurettava hän oikeastaan on: kuinka voi toinen toivoa niin vähäistä itselleen? Nähdä harmia ja vaivaa sellaisesta, joka on vähempi turhaa, joka tuokiossa unohdetaan!

»Joku tekee ihmisen narriksi, naurunalaiseksi . . . hyötyäkseen sillä muka jotakin. Mitä se minuun kuuluu? Ja eikö olekin aina narrillista kaikki, mikä takertuu johonkin, kiivailee, puskee, innos-telee? Jopa kannatti!

»Olisinpa aseeton, hiljainen. Antaisinpa . . . itseäni sortaa! Niin, nauttia siitä, että on vähäinen, lyöty ja poljettu! Siitäkin saattaa nauttia. Sillä miksi riidellä sellaisesta, mikä ei meidän ole tai on tuokion vaiva?»

Myllärin muistaa hän aina, tuon ihmeen talon-poikain itsekkäässä ja rähisevässä joukossa. Ukko nyökäyttää päätänsä hänelle, kujeellisesti, hymähtää jotain, ikäänkuin sanoen:

»Mitäpä! Ei hätää. Kyllähän tästä maail-masta aina pääsee . . . liiankin pian. Kuolema se on sellainen ulosottomies . . .»

DILETTANTI –
TIENHAARASSA

Mies kulki synkässä korvessa. Hän tuli kahden tien haaraan.

Siinä hän seisoj ja katseli neuvottomana.

Toisen tien suuhun ilmestyi olento, jolla oli tunnettu orjanruoskista punottu seppele päässä. Hän virkkoi hiljaa, päätänsä jo alakuloisesti pudistaen:

»Kelpaanko?»

Mutta silloin ilmestyi toiselle tielle nainen, lehahtaen kuin joihinkin kuiviin havuihin juuri sytytetty tuli. Kaunis hän oli, vartalonsa notkui keveänä, hiuksensa olivat kellertävät, vaatteitensa liehuvat harsot siniset. Mies, joka katseli neuvottomana tienhaarassa, tuskin huokasi, ja läksi kulkemaan naista kohti. Nainen väistyi ja huudahti:

»Sanopa, minkälainen olen, niin tavoitat minut . . . voitat minut.»

Nyt alkoi mies kuvailla naista, kuten käsketty oli, ensin arastelevin sanoin, sitten kiihkoon sytyen, satojen kauniiden sanojen valtavalla voimalla . . . yhäti seuraten ilmestyksen perästä, joka hänen edessään kulki. Siinä kuvailtiin noita

tavoiteltavan silmiä, joista veitikka kimalteli, verrattiin hiuksia kultaan, ääntä metsäkyhkysen yksinäiseen kuherrukseen, olennon vaatteita ruusupensaaseen, josta lauhkea tuuli leijuttaa hiljaista tuoksua.

»Kas sellainen sinä olet!» huudahti mies lopulta riemuiten.

Mutta silloin: nainen, tämä kummallinen... muuttui. Taikka ensin hän katosi, jättäen tavoittajansa suruun, ja ilmestyi sitten hänen eteensä uutena. Hän naurahti:

»Huomaat, etten ollut sellainen, miksi minua sanoit. Kuvaile minut uudestaan, jos tahdot saavuttaa minut.»

Mies tosiaan huomasi muutoksen. Mahdotonta oli, että hänen äskeinen kuvauksensa olisi tällaiseen olentoon sopinut. Hän naurahti säälivästi taannoiselleen... ja alkoi kertoa, mitä nyt näki.

Hehkuvat olivat ilmestyksen silmät, musta oli hänen tukkansa, musta ja välkkyvä kuin jonkin petolinnun sulkien väri. Ilman verhoa hän väikkyi melkein, huulilla nauru, joka soitti kuin monet kulkuset tähtisenä talviyönä. Tanssah-
taen hän luisui miehen käsistä, pitäen väistyes-
sänsäkin syliään avoimena. Miehen huulilta ryöp-
pysivät sanat ihailua, rakkautta, epätoivoa
täynnä, sillä vieläkään ei olento antautunut hä-

nen valtaansa; ne sanat olivat tulta, pauhasivat ja loimusivat kuin tulipalo pimeässä yössä, ne olivat punaista ja mustaa, ne värisivät kuin veripisarat murhaajan veitsen terällä. Ilmestysten muodot hän kuvasi rakkaalla huolella, hänen jokaisen suortuvansa tuhannella sanalla, joista yksikin riitti; hänen sielunsa häijyyden ja kauuneuden hän luuli lausuvansa.

Tuokio: ilmestys katosi.

Tyrmistyi mies . . . harhauttavalla tiellä yksinään. Vielä kajahti ääni kaukaa, yhä kauemmaksi häipyen, ikäänkuin väkevän soittimen kielen viimeinen, heikko kajahdus. Mies putosi polvilleen maahan, pettyneenä, tuntien itsekin pettäneensä itseään.

Silloin kosketettiin hänen olkapäähänsä, ja kun hän kohotti kasvojaan, seiso siinä jälleen . . . tuo orjantappuralla kruunattuko?

Mies nauroi pilkallisesti. Taaskin oli tämä keiju . . . mutta samaksi kuin entisen tiesi mies tämänkin olennon, joka nyt lausui:

»Millä sanoilla luulit minut ilmaisevasi, lapsi! Olinko sellainen?»

Nyt uskoi mies hänet sittenkin saavuttavansa, ansaitsevansa . . . vaikka ennen oli kokenut muuta. Hänen sydämensä järkyttyi halusta nähdä tuo olento oikein, sellaisesta halusta, että hän nöyrtyi niin että tuskin tohti lähteä

ilmestyksen jälkeen, joka oli korkea ja majesteettinen. Valkeat olivat sen kasvot, samoin kuin ne kädetkin, jotka viittasivat häntä nousemaan. Hän oli kuin hohtavaa kultaa.

Ei, toden totta ei tämä sittenkään ollut se entinen, päätteli nyt mies. Niin, hän häpesi entistä opastaan. Jos hän olisi ollut kuvanveistäjä ja ne äskeiset sanat hänen tekemiänsä kuvia, olisi hän kuvan sirpaleiksi murskannut; jos hän olisi ollut tuli . . . ja nuo sanat joltain tulelta, olisi hän ne polttanut, heittänyt keveän, mustan tuhkan tuuleen, ikuiseen häviöön. Nyt lausui olento:

»Sano, minkälainen olen, minkälainen minun sieluni, niin johdan sinut tien päähän . . . ihaan onneen.»

Miehen myrtynyt sydän pehmeni, se alkoi elää ja hedelmöidä, jälleen . . . kuten mehevä multa, johon keväinen aurinko paistaa. Sanoja, kuvia, uutta kauneutta se iti, vihersi, alkoi versota. Jokainen korsi, punertava silmu, jokainen lehti, tuuhea lehvä ja kukka siinä kuvaili tuon ilmestyksen ylhäistä korkeutta, hänen sielunsa puhtautta, sydämensä loppumatonta hyvyttä . . .

Mutta ilmestys väistyi. Hän pudisti yhä päätänsä, virkkoi:

»Et saavuta minua. Et ole kuvannut minua.»

Ja yhtäkkiä hän katosi. Minne?

»Entinen hän oli sittenkin», mies katkerana itseksensä sanoi.

Ja hän jatkoi:

»Tietävästi se ilmestyy taas . . . uutena, uudesta.»

Se olikin totta. Se ilmestyi. Kymmenesti. Sadasti. Milloin kuin olento, joka itkee köyhyyttänsä ja tarvitsee suojaa, milloin kuin kaunis, nuori tyttö, jota suudellaan kesän kukkien syreenipuiden alla, tahi niinkuin kypsä renessansin nainen, jonka povi kaartuu korkeana ja hampaat kiiltävät viinin mehua, taikka kuin tanssijatar, jonka voimakkaiden jalkain poljento hukkuu viulujen tahtiin, tai ilonaisena, silmien alla tummat juovat, epätoivo, joka ei puhu koskaan yhtään ainoaa sanaa, sitten sellaisena, sitten tällaisena: yhä, aina, lakkaamatta uutena: nyt jonakin hämäränä haltiattarena, jonka siivet humisevat kuolemalle vihkiytyneen ja kuoleman janosta sekautuneen sankarin pään yläpuolella, nyt pyhimysnaisen tapaisena, kiharainsa ympärillä säteikkö, nyt madonnan kaltaisena, nyt rakastajattarena, sitten viileänä, sointuvana, vaiti, pelkkänä muotona, nyt palavina aisteina . . . Aina väistyen edestä ja kadoten.

Mies seisoి synkässä korvessa. Viimeinen ihana näky oli kadonnut; sanat olivat vuotaneet hänen

huuliltaan, sanat, jotka taas tuntuivat hänestä olevan tyhjät niinkuin hänen sydämensäkin.

Tyhjäkö tuo sydän? Jotain siinä oli. Ei enää katkeruutta: se oli hänelle jo liiaksi kulunutta, koettua; ei pettymystä, sillä pettynyt hän oli jo tuhannen kertaa; vaan siinä versoi nyt jotain vielä syvempää kuin viha itseäänkin kohtaan siitä, ettei hän ollut pystynyt voittamaan ainai-
seksi sitä, mitä hän tahtoi. Tämä vihaa syvempi tunne, sellainen voimakas, että se, itsensä hävittämisen halun ja katoamisen kaipuun partaalla, kidutti ja kalvoi hänen sydäntään.

Vieläkö tulisi uusi ilmestys . . . jota hänen täytyisi tavoitella . . . täytyisi!

Hän ei jaksaisi enää! Hän kaipasi kääntyä takaisin . . . tältä kirotulalta kidutuksen tieltä. Ja hän kääntyi.

Luuli kauaksi joutuneensa. Kulki tuokion: näki itsensä äskeisessä kahden tien haarassa!

Mutta aikaa oli silti kai runsaasti mennyt, sillä hän tunsu itsensä väsyneeksi.

Silloin näki hän sen tien alussa, jota hän ei ollut kulkenut, jälleen sen kalpean olennon, jolla oli orjanruoskista punottu seppele päässä. Olento ei vaikuttanut enää hänestä ankaralta, joskin oli alakuloinen kuin ennenkin. Hiljaa ja lempeästi virkkoi hän miehelle nyt uudestaan:

»Kaikki on kanssani... niin yksinkertaista. Ja — se on kaunista, onnellista. Etkö tulisi?»

Mies oli vaipunut maahan. Hän tiesi, mitä tuo toinen tahtoi.

Sitten käänsi hän kasvonsa olennosta murheellisena pois. Hän huokasi. Ja huumautui: sillä toisella tiellä viittoi, säteili jälleen uusi ilmestys, uusi harha.

»Hänellä oli paljon rikkautta: liian paljon kauneutta», huudahti se olento, jolla oli orjanruoskista punottu seppele päässä.

»Liian vähän, liian vähän!» vastasi mies.

MAAILMAN PALKKA

Huone on pieni ja siisti. Ja lämmin: uunissa on ollut äsken tuli, vaikka maaliskuinen päivä valaakin nykyään jo ikkunasta sisään kuivaa ja suloisesti raukaisevaa paahdettaan. Kuin pikku sali on tämä kamari, kivimuurin alimmassa kerroksessa syrjäisen kadun varrella. Tuossa on pyöreä pöytä, ahdettu täyteen ruukkukasveja, pelargonioita, morsiushuntuja, huolekkaasti aurinkoa kohti käännettyjä, joukossa Köyhänilokin. Tuossa keinutuoli, tuolla jonkinmoinen kirjoituspöytä. Seinillä kipsistä valettuja medaljongeja, jotka ovat esittävinään suurmiehiä; piirongilla tunnettu kirjava kipsipoika, jalassa suuret saappaat ja piippu suussa. Sänky puhtaalla päällysverholla peitettynä.

Asukas loikoo vuoteella, koivet varovasti nostettuina sängyn päätylaudalle.

Aurinko laskee. Takassa risahtelee hiillos. Pitsisten ikkunauutimien läpi lankeaa päivän valo kalpeina, värisevinä läikkinä seinäpape-reille; vavahtelee hetken, himmenee ja kirkastuu vuorotellen, siirtyy hiljalleen kuviolta toiselle.

Puotikello seinän takana kilahtaa vielä ker-

ran, ja kuuluu kauppiaan sävyisä hyvästely. Kauppa pannaan kiinni.

Olכוןpa kamarin asukas, keski-ikäinen mies, nimeltään vaikka Falk. Hän ajattelee, että pitäisi tästä nousta laiskana tupakoimasta . . . pitäisi sytyttää lamppu. Olisi muka suomennettava tuota teosta »Taiteen synteesi». Toinen on jo melkein valmis; se on »Ajan henki ekspressionismissa». Mutta vielä on hämärää, vielä väreilee auringon kulta ikkunasta, josta näkyy, tämän syrjäkadun päästä, louhittu kallio ja sen vieritse merensaari, jonka mustan metsän puhki rusko alkaa kiilua.

Vuokraemäntä liikkuu nyt toisessa vierushuoneessa, pikku puodin omistaja. Kahvikupit ja tarjotin rattoisasti kalahtelevat. Ja sitten hän tuokin sisään jo kahvia. Ketterästi ja ääneti laskee hän tarjottimen pöydän kulmalle. Seisoo hetken. Kehottelee juomaan. Mutta ei vielä poistu kamarista.

Auringon säteet leikkivät kamarissa, raukeat ja haikeat keväisen auringon hyvästelyt. Ollaan hiljaa. Falk on kuulevinaan, miten vesipisarat vielä tippuvat räystäskouruista ikkunan takana . . . vaikkeivät ne enää tippunekaן, sillä ilta kylmenee pian näihin aikoihin. Mutta kun kävelijät kulkevat ikkunan ohitse, rasahtelevat kulkin askelet kevättä.

Vanhapiika seisoo yhä oven suussa, nojailee oven pieleen. Vuokralainen, joka ei ole asunut hänen luonaan kuin muutaman viikon eikä ole tullut paljoa puhuneeksi hänen kanssaan, katsohtaa häneen. Ja nousee haukotellen sängystä, juomaan kahvia. Miksi hän yhä siinä seisoo, — vanhapiika? Hän näyttää Laurista koomilliselta . . . tuntuu vastenmieliseltäkin: on kuivettunut, luiseva; suunsa on leveä ja punainen . . . toinen olkapäänsä nytkähtelee, ja joskus ihan hypähtää: hermotautia jonkinlaista. Entä silmät sitten! Hän ei katso vuokralaistaan koskaan silmiin. Jos Falk tavoittaa hänen katsettaan, vääntyvät ne silmät ikäänkuin nurin, nyt kattoon, nyt seinille, ja samalla hänen suunsa haukkoo ilmaa kuten kuivalle nostetun kalan . . . äänettömästi niinkuin häntä tukehduttaisi.

Yhä se seisoo, kuiva ja keltainen vanhapiika. Käsi hapuilee oven pieltä . . . ikäänkuin hän aikoisi ajatuksissaan jotain sanoa. Ja hän huokaileekin. Olennon rinta on melkoisen pyöreä ja korkea. Mutta tuo lakastunut iho: voi onnetonta! Muussakin ruumiissa on pyöreyttä kyllä. Pieni hän on. Silmät mullistelevat sinne ja tänne, vedenväriset silmät.

Ei ole puhuttu vielä mitään. Riite rasahtelee ohikulkijain askelissa kadulla. Ja aurinko yhä alenee, levittäen alakuloista hohdetta laajalle

jälle merensaaren edustalle. Taivas sinertyy ja punertuu, kevättaivaan arkaa, tuskallista punaa. Kiire näyttää auringolla olevan alas ilmanrantojen kätköön.

Jotain pitänee vuokralaisen kai kysyä tuolta ikäänkuin odottavalta. Kysäisee kuulumisia.

»Mitäpä», vastaa nainen, haukkaa sanojaan, katselee permantoon, pujahtaa oikaisemaan sängynverhoa ja asettuu taas ovenpieleen. Ja sitten nopeasti:

»Mitäpä». Se on sellaista aina — pientä kiirettä ja touhua . . . Ja nyt minulla on pulakin . . . Kun tuo konttoristin rouva ei tahdo maksaa. Pieniähän ne ovat maksettavat; mutta minulla — olisi puodin vuokra hankittava, ja tavaraakin lisää: mistäpä minä saisin, jos eivät muut minulle voi antaa. Niin, eihän tämä asia heraan koske, mutta . . .»

»Mikä? Se konttoristin rouvako?» kysyy Falk. »Sekö mustasilmäinen, ja likainen?»

»Likainen?» naurahtaa vanhapiika. »Älkää toki niin sanoko! Eihän se niin likainen; ei . . . ainakaan itse luule olevansa . . . Ja mitäpä noiden . . . vaatteiden likaisuudesta! Ja ovat-han ne silkkiä, ne vaatteet . . . ja pitsiä. Ja syylläkin hän sanoi, kun katseli puodissani sukkia ostaakseen, etteivät tällaiset hänelle passaa, koska hän ei voi näytellä niitä her-

roille, kun ne eivät ole silkkiä. Ihan vakavissaan se puhui.»

Vanhapiika naurahti. Ja jatkoi, kun vuokralainen oli hänen jutulleen ikäänkuin suopeasti hymähtänyt:

»Vakavissaan . . . se niitä tahtoo näytellä. Raitiovaunussa istuu — näytelleekö sukkiaan kaikille? Ja kertoi, että kaikki herrat ovat hänen ihastuneet, kun hän sillä tavalla . . . Sitä varten hänellä on — pukimet. Niin hän touhuaa; kokouksia on jos jonkinmoisia — ompeluseuroja . . . Ja milloin ei ole niitä, niin kotiin tuodaan vieraita . . . tänne ylös, tiedätte hän. Siellä se on ilo ja remu. Täytyyhän sitä vieraille tarjota. Mutta sitten — kuluvatkin palkat siihen. Ja lapset kuljeksivat huonoissa vaatteissa, ja rouva sadattelee herralle, käskee hänen ansaitsemaan enemmän, sillä hänelle täytyy hankkia sitä ja sitä, uusia leninkejä, rahaa teattereihin ja taidenäyttelyissä ja ravintoloissa käyntiin. Tosiaan, valehtelematta, hän kiroaa, huutaa. Kukapa uskoisi tuollaisesta koreasilmäisestä . . . Mitä menoa se pitää vieraillekin ihmisille . . . ihan korviani särkee! Ja miksi täytyy hänen aina saada niitä uusia pukuja ja ravintoloissa käyntejä? Siksi, sanoo, että herra ei muuten voisi yletä virassa, ei saisi lisää palkkaa, ellei vaimo . . . pitäisi hänestä huolta: pi-

täisi hänen puoltaan... kai noilla mustilla silmillään. Ja kuitenkin on herra niin siivo: itkee hänen kirotessaan... ja lupaa yrittää: lupaa kohota arvossa. Rakastaa, raukka, lapsiaan, — ja noita silmiä. Ja kai heillä kovaa onkin. Mutta miksi hän siitä vieraille puhuu... minullekin vihoittelee? Minun oli pakko mainita pienestä summasta, jonka hän oli minulle velkaa. Silloin hän pauhaamaan, ja silmät salamoivat, huutamaan, että konttoristin palkat ovat pienet, herrasmiesten palkat ovat nykyään aina liika pienet: ei voi käydä missään, ei voi pitää perheissä illatsuja, ei voi syödä niinkuin ennen sotaa, ei kannata ostaa muuta kuin pirtua, ei pukeutua komeasti, ei ylentyä, vaikka miehellä muka olisi lahjoja korkeaksi virkamieheksi-kin eikä vain konttoristiksi. Ja siinä uhkaa, että virkamiehet tekevät lakon, tai eivät lakkoa, vaan eroavat toimistaan... näyttävät, että on kohdeltu pahoin, tahtovat elää kuin ennen...»

»Eikä siis maksanut teille?» kysyi Falk.

»Niin, enhän minä häntä kovasti ahdistanutkaan», vastasi vanhapiika yksinkertaisesti. »Sillä hänen miehellään onkin kovaa... entä sitten lapsi-raukoilla...»

Falk hymähti... eikä ajatellut oikein mitään. Viimein hän sanoi:

»Niin . . . te taidatte olla . . . liian siivo ihminen . . .»

Naisen kasvot alkoivat hohtaa, — pelkkää iltauringon valaistusta ei se ollut. Hänen pieni päänsä, ruosteenvärisen, harvan tukan peittämä, kohosi pystympään, suunsa meni nauruun, silmät pyörähtelivät. Hän huokasi, äännähti:

»En tiedä . . . en tiedä. Eihän sitä nyt siivo . . .! Mitäpä puhua. Koettaisihan sitä olla . . . mutta kun ei voi! Kun ei aina jaksaa . . . kun on köyhä. Minua ahdistetaan . . . paljon vuokraa puodista ja huoneista. Minkä tästä jää . . . tällaisesta liikkeestä? Tuskin saa itse ruokansa . . . ja vähän vaatteita. Se on ihan tosi.»

»Sen kyllä uskon», myönsi vuokralainen.

»En, en minä aivan pian häneltä uudestaan pyydäkään», jatkoi nainen. »Sitä . . . tiedättekö . . . ei ylpeytenikään sallisi!»

Falk tähän:

»Ylpeytenne?»

»Niin, ylpeyteni!» toisti nainen ja kohotti pystympään päätänsä. »Kyllähän tuon nyt kestää. Menköön — iltaseuroihinsa, näyttelyihinsa, komiteoihinsa. Mutta lapsia on sääli. Ja miestäkin . . .»

»Kauniisti tehty: autatte heitä ylemmäksi arvossa — muutamalla sukkaparilla», pisteli Falk.

»Sukkaparillako? Eihän rouva huoli — harmaita sukkia. Mutta, mielellänihän minä autaisin, jos voisin. Mitäpä minusta. Turhaahan minun on puhuakaan... että haluaisin jokaiselle menestystä; nyt tuntuu kuin itseäni kehuisin. Mutta en minä ketään kadehdi, sen voinee sanoa, en, en! Ylentykööt, menestykööt. Lienee se pahaa, — mutta jokaisella ihmisellä on pahansa, ja minä olen ylpeä: se ikäänkuin antaa elämää, — se, ettei tiedä tahtoneensa kenellekään pahaa. Ja kyllä ihmisten kanssa olen tullut toimeen. Ei ole ollut riitaa — kuin harvoin. Kuka heidän asiansa ja vaikeutensa tietää? On tässä asunut ylioppilaita — nimiä ei sovi sanoa, sitä minä en tee, — jotka ovat, niin... jättäneet maksamatta huoneen, kahvit, kaikki. Ylpeä olen, kun näin kerron. On ollut rikkaiden isien poikia maalta; ovat sanoneet lähettävänsä rahat, kun pääsevät kotiinsa. Mutta — kai ovat unohtaneet... vai mikä lienee syynä, etteivät ole lähettäneet. Ja minulla on ollut pula odotellessa rahoja...»

»Ettekö ole perinyt velkoja laillista tietä?»

»Laillistako? Herra siunatkoon! Noilta pojilta?» huudahti nainen. »Muutama kielsikin, ettei saa isälle tai äidille kirjoittaa. Mitäs kotona arvelisivat, jos saisivat vihiä, että pojat ovat täällä rahoja niin käyttäneet... tahtovathan

nuorukaiset joskus pitää hauskaa. En, en toki minä peri... Siihen minä olen... sitä kuin kehaisin. Ja eräiltä olen sitten tosiaan saanut takaisin... kuukausien tai vuosienkin päästä... ja oikein lahjat lisäksi: milloin kauniin kukan, milloin muuta. Nuo kipsikuvatkin sain kerran. Sellainen ilahduttaa. Ja jos ei kuka maksa, niin... olkoon: ei kai ole maksaa. Onhan niitä köyhiä. Kahdelle olen vähän lainannut, milloin satuin kasaan saamaan. Yhdelle toista tuhatta...»

»Toista tuhatta!» huudahti Falk. »Tehän olette miljonääri!»

»Mikä... miljonääri! Paljonko toista tuhatta riittää nykyaikaan? Mutta sitä ilman oli minun vaikea tulla toimeen. Täytyi paljon juosta ja touhuta. Mutta lopulta selvisin... Ja kai hän sen lähettää, kun aika joutuu. Karvaampaa on, kun eivät edes vastaa kirjeisiin... Heidän vanhemmilleen en kirjoita, vaan heille itselleen. Vaikeaa, kun ovat sellaisia, joiden luulisin olevan varakkaita eivätkä ole sairaitakaan. Toista on sairaiden... Oi... sairautta! Sattui tähän kerran toimittaja, sanomalehtimies... mikä lienee ollut. Joi niin kauheasti: ei moneen päivään syönyt, jos olisi toinen hänelle ruokaa tarjonnutkin; ei hänellä ollut paikkaa: oli virasta eroitettu; joi vain, ja

valvoi juopotellen yöt. Koetin häntä torua: mitä se tuollainen yksinään juominen ja valvominen! Hän sanoi, että hänen täytyy: hän näet aikoo nyt toteuttaa vanhan tuumansa: ruveta runoilijaksi; siksi täytyy valvoa, juoda... tehdä runoja. Niin se voikin olla, että ne runot sillä tavalla syntyvät... en ymmärrä. Mutta sääli oli häntä nähdä: laiha, surkea, silmät kummallisina päässä... Ja yöllä kuulla hänen yksinään nauravan. Joi kuin hullu — yksinään. Kysyin häneltä, eikö hän voisi elää muulla kuin runoilemalla; eikö olisi mitään helpompaa, mukavampaa. Sanoi että ei... Ja sanoi nousevansa siten suuruuteen. Asuntoaan ja muuta siihen kuuluvaa ei jaksanutkaan maksaa. Lähti pois... karkaamalla, veitikka, kirjoineen, kaikkineen: luuli kai, että minä hänen kapineitaan riistäisin. — Mutta kuinkas satuikaan: meni pari kuukautta, oli vielä talvi, niin hän ilmestyi takaisin eräänä iltana myöhällä. Naputti keittiön oveen. Avasin. Voi kurjuutta! Sanoi olleensa sairashuoneessa, ja se olikin totta: vaatteita ei hänellä ollut kuin sairaalan alusvaatteet, ja viltti hartioilla; paljasjaloin, paljaspäin. Ja sellainen kylmä yö! Hän rukoilee päästä luokse. Sairaalaan hän ei tahdo enää: hän on muka terve. No, mikäs... Minulla oli kyllä jo pari ylioppilasta asukkaina,

mutta eihän kurjuuteen kuolevaa saa ajaa kadulle. Ja pelkäsin, että hän menee vaikka mereen. Täytyi tehdä hänelle tilaa keittiöön. Nukuinpa itse puodissa. Ja täällä hän rauhoittui jälleen . . . joi kahvia, alkoi syödäkin vähän, ostatti tupakkaa. Hankin hänelle sairaalasta vaatteet takaisin, ja hommasin ylioppilaat muuttamaan pois, että hän sai entisen kamarinsa. Hän lupasi tapojaan parantaa. Ja ihme: hän paransikin. Lihosi, ja muutti pois. Jätti nyt tavaransa muka pantiksi; sanoi tulevansa mak samaan, silloin tavarat ottavansa. Siitä lienee parisen vuotta. On tämä maailma hauskaa. Kerran tapasin hänet kadulla; silloin kehui hän olevansa taas kunnossa, jossakin sanomalehdessä. Hän mahtaa olla nyt suuri; sanoi, että olivat julkaisseet hänen runojaan. Hyvähän tuo, että saavutti, mitä niin vaivalla tavoitti. Pyysin, että hän nyt tulisi ottamaan tavaransa. Lupasi . . . mutta — eipäs vain ole tullut. Enkähän minä niitä myöä saata, en niistä hyötyä, toisen tavaroista. Mikä hänellä lienee? Hyvinvoivalta se silloin näytti . . . mutta hänellä lienee varmaan niin paljon töitä ja huolia, runoilijaksi kun on tullut, että . . . Ja mitäpä hän minusta . . . meikäläisistä . . .»

Falk kiitteli emäntänsä hyväsydämisyyttä.

Nainen kummastui hiukan, ja oli iloissaan,

aprikoi: »Olisinko hyväsydäminen . . . en tiedä, en usko.» Hän oli hetken vaiti. Sitten tuli tuskallisena, kuin hiljainen huudahdus: »Mutta sen minä ainakin tiedän, millaista on olla huonosti kohdeltu! Siksi minä . . . Sen muistan aina!»

Hänen äänensä värähti syvää katkeruutta, kun hän nämä sanat lausui.

Oli hämärä, melkein pimeä. Ikkunasta, louhitun kallion ja kaukaisen metsän takaa kiilui rusko, ja kivimuurien varjot näyttivät ikäänkuin painuvan yhä alemmaksi . . . pyrkivän yhtymään toisiinsa . . . niinkuin pelossa ja vilussa pusertuen vastatusten. Hämärästä kuului nyt naisen vavahteleva ääni, nykäyksittäin, katkeillen:

»Minä olen kärsinyt, oi . . . tietäkää se! En tahtoisi kenellekään pahaa. Minä tiedän, miltä se tuntuu. Kun ihminen on kiusattu, ruhjottu . . . Lapsuudesta asti. Tai jo lapsena. Voi, miten olen kärsinyt. Ikävä teidän on tätä kuulla . . . Ehkä häiritsen nyt herraa. Mutta niin vain on, että jos kerron . . . en tiedä, miten alkaisin. Kuulkaas . . . minulla oli lapsena äitipuoli. Ja oli kyllä hellä isä . . . mutta luonnoltaan liian pehmeä. Työläinen hän oli . . . poissa kotoa kaiket päivät. Silloin äitipuoli, varsinkin kun hänelle itselleen tuli lapsia, räökkäsi minua. Aivan totta: kannatti kaikki vedet, halot . . .

olin vasta kahdeksanvuotias ja heikkokin. Omiaan hellitteli. Ah, miten sain itkeä yksin salassa. Muita ymmärrettiin, hemmoiteltiin. Toivoin usein isää kotiin. Mutta kun hän tuli: enpä kannellut. Olisi hänen itsensä pitänyt nähdä! Ja hän näkikin, koska kysyi, olinko saanut ruokaa, juomaa. Äitipuoli makeili ja sanoi, että olin saanut, mutta väitti minua tottelemattomaksi ja viekkaaksi. Isä, mitäs hän? Näki varmaan kaikki, koska joskus ihan itki; kyselyään muutaman sanan käänsi päänsä pois... Minä en rukoillut, en kannellut! Seuraavana päivänä kahta kovempi työ, ja vähemmän ruokaa... Vitsaa yhä enemmän. Lopulta keppiä, nyrkkiä. Sellaisia saattavat ihmiset olla! Ilkeitä, tunnottomia. — Niin elin neljä vuotta. En kannellut. Mutta: minut pieksettiin, kidutettiin vaivaiseksi! Siitä asti ovat hermoni olleet... tällaiset: eivät rauhoitu milään... Ainaiseksi on minut hävitetty.»

Falkin silmien editse kulki nopeasti kauheita elämänkuvia: ensin umpimielinen, hellyyttä kaipaava orpolapsi... kidutettu yli voimiansa, kivut sisäänsä sulkeva; sitten katoamattomat arvet sieluunsa, jopa vammat ruumiiseensakin saanut nuori nainen; ja nyt yksinäinen, kuihtunut, köyristynyt vanhapiika... ja ahkera, köyhä hyväntekijä, ei laisinkaan vähäinen.

»Lopulta en kestänyt», jatkoi kortteeriemäntä. »Minä karkasin! Menin pitkän matkan päähän kartanoon, jonka emäntä oli sattunut käymään meillä ja oli näyttänyt ystävälliseltä. Tarjouduin piiaksi, minä pieni! Sanoin, etten lähtisi takaisin kotiin, vaikka mitä tehtäisiin. Syytä en ilmaissut... Eikä minua takaisin haettu-kaan: sain jäädä, tein työtä... ja sain syödä. Mutta isä tuli kuitenkin katsomaan. Kysyi, oliko minulle oltu kotona pahoja. Silloin minä en... en voinut olla sanomatta, että oli oltu! Minä sanoin, että olin ollut orpo... Isä itki... ja lähti pois. Mutta — ei tullut takaisin. Ei hiiskunut vuosikausiin itsestään minulle mitään. Ja sitten hän kuolikin.»

Oli jo pimeä. Nainen sytytti sähkön, ja kertoili:

»Sellainen se nyt on ollut — elämäni. Pysyin talossa; olin työhön tottunut: se hyvä tuosta kurista ja kiusaamisesta kuitenkin lienee ollut. Ja yksinäni olin tottunut olemaan: niinpä sain jotain vähäistä kokoon palkoistani. Sitten isäntäväkeni toimitti minulle palveluspaikan täällä... oikein hyvän, ja siinä olin kauan. Perhe hajosi: toiset siitä kasvoivat aikuisiksi, toiset... kuolivat. Minulla oli niitä pikku säästöjä, ja kun kerran tarjoutui tämä puodintapainen kaupaksi... se omistaja perusti laajemman liikkeen... niin ostinpa tämän. Ja siinä... nyt

on mennyt aikani toistakymmentä vuotta... pienessä touhussa. Mutta, mitä tarkoitinkaan sanoa: koskaan en unohda lapsuuttani... ja minä tiedän, miltä tuntuu, kun saa kärsiä ja kitua! — Ja nytkin minä olen ollut kunnoton ja paha!» hymähti nainen lopuksi.

»Mitenkä niin?» kysyi Falk.

»Mitenkä? Olen lörpötellyt... kuluttanut kallista aikaanne. Nuo paperityöt... ne ovat niin vaikeita. Ja... miten minun piti unohtaa... lienettekö juonut edes kahviannekaan? Se on jäähtynyt, minä keitän sen ylös. Ei mitään vastaanpanemista: minä keitän sen ylös!»

Ja nainen meni. Falk katseli tummaan ikkunaan, mietti jotain, ja katseli töitään, surkuttellen. Tuli keittiön hellassa kuului alkavan tohista. Hän oli näkevinään tuon kunniansairaana konttoristinrouvan, jonka hän tunsikin ulkomuodolta. Oli näkevinään varattomuuttaan valittavia virkamiehiä. Sitten tuon sanomalehtimiehen, joka uhrasi kaikkensa, jopa melkein henkensä runojen ja — kutsumuksensa pyhän kunnian vuoksi; hassulta, kituvalta raukalta hän tuntui. Mutta kituihan tämäkin nainen? Niin... mutta... Näistä henkilöistä johdettiin hän jollakin merkillisellä tavalla ajattelemaan muita, ja muisti yhtäkkiä erään, joka olisi antanut melkeinpä mitä hyvänsä, jos edes ker-

ran elämässään olisi päässyt mukaan oikein ylhäisiin kemuihin . . . kenraalien tai muiden kuulujen seuraan. Falk nauroi, vapautuneena, iloisesti. Kenraaleista jälleen siirtyi vallaton ajatus kummallisesti suuriin valtiomiehiin, jotka parhaansa mukaan koettivat rakentaa rauhaa Saksan ja Ranskan välille ja jotka saivat aikaan toinen toistaan komeampia sotia; heistä juhliin, joita ulkomaitten kauneissa kaupungeissa tai täällä pienessä pohjolassa heidän kunniakseen vietettiin . . . varoilla, jotka otettiin: mistä? Pian yhtyi häilyvien näkyjen joukkoon kirjoja, tauluja, kiistoja, pohdintaa taiteesta ja sen suunnista, kysymyksiä tyyleistä, oikeakielisyydestä, kielivirheistä, kirjankansista, kaikenlaisista. Falk nauroi nyt aivan ääneensä. Kannattipa! Jotain oli kuitenkin entistä mieluisempaakin. Entistä mieluisempaako? Kai niin. Ainakin olivat ne nyt hänestä parasta: — nuo kipsimedaljongit tuossa seinillä, tuo kipsipoika, joka kiiltävällä liimavärillä maalattuna seisoi piirongilla. Ne olivat — kaunisti.

Niin hän silloin ajatteli.

Se ei kuitenkaan estänyt Falkia jättäytymästä emännälleen pieneen velkaan, jopa ainaiseksi, kun kesä tuli ja hän muutti. Sattuivat rahat kulumaan keväämmällä . . . kirjoihin ja jos johonkin. Joskus muisti Lauri velkansa, ja ajatteli silloin:

»Tuo hyvyys, kunniallisuus, sielullinen kauneus on ikäänkuin magneetti. Niinkuin magneetilla on voima vetää puoleensa terästä, niin on hyvyydelläkin erinomainen taito houkutella ympärilleen kiittämättömyyttä. Sääliksi minun häntä käy . . . mutta mitäs voin? En saata hänelle rahaa lähettää: esteettisistä kirjoituksista maksetaan minulle niin surkean vähän; ne eivät ihmisille kelpaa, ovat arvotonta tavaraa . . . tässä maailmassa.»

**„AUTUAITA OVAT
RAUHANTEKIJÄT”**

Yksinkertaisille ja hiljaisille tahtoisin sano-
jeni kuuluvan, antavan heille lohdutusta
ja iloa.

Niille, joiden elämä ehkä useimpien mielestä
on köyhää ja yksitoikkoista, vähäpätöisyyttä
ja työtä.

Sellaisille, joiden silmistä kuitenkin puhuu
omatunto. Sillä heitäkin löytää toki vielä maail-
masta, Jumalan kiitos: ilman heitä olisi elämä
minusta kuin talvinen päivä. Niin, nämä vähä-
pätöiset ja hiljaiset ovat mielestäni maan hedel-
mällinen multa, josta aurinko loihtii viljaa ja
kukkia. Maan suola he ovat minusta.

Mitä merkinnee lopultakin mahtavien ja kuu-
luisien parhainkin inhimillinen äly, ja mihinkä
pääsevät he kaikilla suurteoillaan? Paljon he
vaivaavat itseään... mutta jotain mahtanee
heidän ponnistuksistaan puuttua, koskapa tu-
los... joka on aina oleva samanlainen... on
alinomaa veriset vaatteet, taistelut, joiden kin-
tereillä kulkevat puute ja henkinen hätä, kat-
keruus ja raivo.

Yhtä tyhjän arvoiselta, naurettavalta tuntuu niinikään sellaisten ponnistelu, jotka eivät hyväksy noiden suurten, kuuluisain ja loistavien puuhia ja neronvälkähtelyitä, vaan ryhtyvät puolestaan sotaan heidän aatteitaan ja heitä itseään vastaan, sanoilla ja väkivallalla. Nämä toiset suuret, johtohenkilöt! Kelpaapa heidän viedä laumoja entisiä johtajiaan vastaan... koston ajatusten ja tekojen tuloksena jälleen kiihko, verenvuodatuskin, jälleen puute ja ahdistus. Samaa kuin entisiltä puuttuu näiltä uusiltakin, joiden mahti on nyt vuorostaan väkevä ja nimi kuuluisa... näiltä teräviltä ja päättäväisiltä ja tekeviltä, vastaisuuden miehiltä.

Eikö hiljainen, vaatimatonta askarrusta rakastava mieli ole maailman olemassaolossa paljoa tärkeämpi kuin kaikki suuruus? Mitä — sankarit ovat?

Jonkin vuosisadan, jonkin vuosikymmenen mainittavat miehet, ne, joiden nimeä pasuunat kuuluttavat, ovat verrattomalla isänmaanrakaudellaan, korkeilla ajatuksillaan, ponnistuksillaan ja voimallaan pyrkineet kauneimpaansa. Hyvä. Mitä he ovat saaneet aikaan? Hyvää kyllä, — muutamia aikakausien tuokioita kestävää... elleivät useammat heistä sittenkin ole vain haudanneet maailmaa raunioihin.

Kas niin, silloin nousevat mielestään paremmat, kavahtavat aseihin maailmanparantajat, iskevät armotta entisten aatteiden suonta... ja voittavatkin jotain hetkeksi, aikakausien lyhyeksi tuokioksi; taikka sortavat maahan loputkin poltetuista raunioista.

Sellaistako on ajattelun huippujen, sellaistako maineeseen pyrkivien ja sitä saavuttamaan pystyvien korkeus ja kunnia? Lohduton kuva! Kuinka jaksavat sitä ajatellen elää ne, jotka ajattelevat... eivätkä ole sankareita?

Miten kävisi, jos ainoastaan kunniaan ja valtaan pyrkiviä olisi maailmassa? Milloinka kohoaisivat silloin hävitetyt palatsit ja majat uudestaan pystyyn, milloinka vihannoisi uusina keväinä enää oras kesannoiksi unohdetuilla pelloilla milloinka kukkisivat silloin enää kauneuden hiljaiset, aina hiljaiset, kukatkaan pientareilla ja polkujen varsilla?

Kuka se pitää pystyssä maailman? Kuka sen kaikessa salaisuudessa, itsekään teostaan tietämättä, rakentaa, viljelee, kuka kastelee puhtaimmat kukat elomme puutarhoissa?

Mielestäni nuo vähäpätöiset, ne, joiden nimeä ei milloinkaan mainita, ne, jotka ahertavat yhteiskunnan kätkeyimpinä, tummissa pimennoissa. Jumalan kiitos, heitä on toki vielä! Ketä he ovat? Ovatpahan vain jotain: heidän nimis-

tään ei ole lukua eikä väliä. Luulenpa, että moni suuri heille nauraisikin.

Mutta sen tiedän, kuinka he käyttäytyvät kovien aikojen kohdatessa, nuo harvat, joiden voima ja siunaus on kumminkin niin suuri, että joskus ainoastaan se tehnee maailman siedettäväksi ja asuttavaksi; nuo yksinkertaiset, vähäpätöiset, typerätkin, nuo nimettömät ja nöyrät.

He ovat merkillistä väkeä. Eivät he todellakaan paljoa ymmärrä. Kaikkein vähimmin omaa, selvää etuaan. Kun maailmaa kohtaavat hirvittävät rangaistukset, kun kansakunnat huutavat vihaa toisiaan vastaan ja veri virtaa koskina tanterilla, kun kiristetään, juonitellaan, raiskataan, kerskutaan, — niin he kummastelevat, surevat, pelkäävät, rukoilevat Kristuksensa kuvan edessä ja tekevät työtä, pieniä, hiljaisia askareitaan, joilla he tuskin saavat jokapäiväisen leipänsä. Sen saadessaan he ovat kiitollisia: enempiä tavoittamatta, usein onnellisempia kadehtimattakin. Niin, jopa he ihailevatkin onnellisempia: heidän mahtiaan, älyään, loistoaan, katselevat heihin kuin taivaan auringon säteilyyn; mutta heidän oma leipänsä ja leponsa riittää heille, onpa monesti melkein heidän ainoa elämänsä runous: niin köyhiä he oikeastaan ovat, ja kuitenkin ovat he luullakseni kaikkemme perusta.

Luonnon sietämätön ylivalta, historian ikui-
nen kierros, jatkuu, puute ja ahdinko astuvat
sisään miekkojen halkaisemista ovista. Nämä
vähäpätöiset, nöyrät ja alhaiset, joita tahtoisin
rakastaa ja joiden kaltainen kaipaisin sisimmäs-
täni olla, he ihmettelevät, kun eivät asioita kä-
sitä. Ja onko ihmistä, joka käsittäisi olemisen!
Mutta katso: he tyytyvät, he eivät kysy; he
ovat, eivät kapinoi: ovat kummallisia ja har-
vinaisia poikkeuksia raa'asta luonnosta; he vä-
hentävät vaatimuksiaan, heidän leipäpalasensa
tulee yhäti lyhyemmäksi, ja yhäti edelleen he
tekevät pientä ja maineetonta työtänsä, joskin
heidän yönsä ovat maailmanmenosta tulleet
levottomiksi.

Toiset heidän lähimmäisistään, ja ne, joita on
enemmistö, katkeroituvat taisteluista ja hädästä,
joiden tarkoitusta heidän on turha koettaa ym-
märtää; heidän kaikkensa luhistuu raunioiksi,
niinkuin hävitetyt kaupungit ja vainiotkin, ja
he muuttuvat raunioiden pedoiksi, hyeenoinaiksi ja
susiksi, jotka iskevät heikompiensa kimppuun
joko hädässään tai paatuen ottamaan esimer-
kikseen vertaisensa. Sellaisia eivät nämä halvat
ja silti tärkeät vähäpätöiset ole, hiljaiset ja to-
della köyhät. Saattaa uskoa, että he tohtivat
katsella ketä kanssaihmistään hyvänsä levolli-
sesti silmiin,

Massat kukistavat johtajansa ja turvautuvat uusiin, jotka saattavat niitä pettää tai erehtyä jumalallisen neronsa arvosta yhtä hyvin kuin entisetkin. Mutta nuo oikeat: heillä ei ole pohjaltaan johtajia eikä massoja, he eivät kaipaakaan muuta kuin saada aherrella hiljaisuudessa, saada ravintonsa vaikkapa kuinka niukkana; eikä heidän ravintonsa ole koskaan niin niukka, että he riistäisivät lisää sellaisen taskusta, joka ei heille sitä tahdo antaa, olipa hän sitten vaikka äveriäskin.

Massojen johtajien kosto niiden entisille kostajille on näille hurskaille kauhistus. Ja kuitenkin he, poloiset, eivät kykene vastustamaan kostajia useinkaan muulla kuin esimerkiksi, hiljaisella kärsivällisyydellään ja aheruksellaan.

Naurettavia he lienevät väkevistä ja päättäväisistä, nämä tällaiset rauhanrakentajat. Mutta lieneekö maailma oikeastaan koskaan taisteluilla rakentunut? Taisteluilla, ja suurilla aatteilla, joista taistelujen muka sanotaan johtuvan? En oikein tiedä. Eivätkö aatteilijat vain hävitä toisiaan, ja polje jalkoihinsa nämäkin yksinkertaiset ja typeriksi sanotut, jotka ovat niin heikkoja, ettei heillä ole voimaa estää itseänsä taisteluihin sekautumasta, taisteluihin, joita he itkevät, kun eivät niitä käsitä. Oi, taisteluissa

heitä lohduttaa ajatus, että he saavat ryhtyä jälleen rauhan töihin, ikäänkuin pieniä puutarhojaan vaalimaan, jos jaksavat olla kärsivällisiä. Ja sitä he jaksavat! Taistelijat hävittävät toki toisensa; ja kun se on tapahtunut, rakentavat vähäpätöiset, mykät muurahaiset jälleen keon; yksinkertaiset ihmiset muokkaavat pellon, somistavat puutarhan, nämä nöyrät ja alhaiset pienissä toimissaan: kuka tosiaan pellolla, toiset lukukammioissa tai konttoreissa taikka koneiden ääressä, itse niiden koneiden yhtenä ainoana pienenä rattaana tai vipuna. Kaikki rattaina ja vipuina. Mutta kuinka tärkeinä!

Tällaisille tahtoisin sanojeni ylettävän. Niin yksinkertaisesti pitäisi laulaa, paremminkin puhella kuin laulaa, että he sen ymmärtäisivät. Että he näkisivät, mitä jumalallista heissä on, ja saisivat siten lohdutuksen aikanamme, joka juuri heille tuottaa niin paljon lohduttomuutta, ihmettelyä ja tuskaa. Jos he — lohdutusta kaipaavat: heillähän on ylhäisin lohduttaja, heidän sydämensä rauhoittava ääni, heidän omatuntonsa. Milloinkaan ei Vapahtajan nimi kuulu tosiaan puhtaana muiden kuin tällaisten todella köyhäin huulilta.

Jos he kaipaisivat lohdutusta, heitä lohduttaa tahtoisin. Antaa heille iloa, saada heidät . . . nauramaankin muiden toivottomalle touhulle!

Mutta: nauruhan on aina iva; siihen he eivät pysty: he eivät ole älyihmisiä!

He ovat vain maan suola.

Vai olisiko suuri erehdys tai paha solvaus uskoa, että sydän on maailman rakenteessa tuhannet kerrat tärkeämpi tekijä kuin kaikki loisto, kaikki oman tahi aatteiden etujen valvonta, kaikki valta-asemat, nerous, taito, kaiken maailman kunnia?

Taivas vastaa näihin hiljaisten ja nöyrien työntekijäin vakavien ja avoimien silmien kautta.

Kylväkää, te hyväsydämiset. Ei sovi ajatella, tulevatko suuret hallat tai toukat ja kato!

ARMEIJA

Me olemme armeija, joka kamppailee patteilla, joka kärsii juoksuhaudoissa. Emmekä tiedä, miksi meidät on viety sotaan tai kuka meidät oikeastaan on sinne vienyt . . . emmekä sitäkään, ketä tahi mitä vastaan me taistelemme tai minkä tähden taistelemme.

Mutta se on varma, että me taistelemme ja kärsimme . . . ja että meidän on pakko taistella.

Nyt juuri on alkanut ottelu yhdellä kulmalla, jotakin linnaketta, jotakin suurta joukkoa tahi ainoastaan vähäistä ryhmää vastaan. Taistelu tuntematonta vihollista vastaan, joka pysyy meiltä salattuna ja ahdistaa meitä näkymättömistä ja kaukaa.

Ehkä taistellaan pitkin koko valtavaa rintamaakin, jonka suuruutta yksinkertainen sotamies ei jaksakaan käsittää eikä aavistaa, hän, joka näkee ainoastaan oman ympäristönsä, oman ryhmänsä, omat toverinsa. Ehkä taistellaan laajemmallakin kuin siinä paikassa, mihin kuulumme; kukapa sen meistä tietää! Mutta siitä ainakaan ei erehdystä, että me tässä taistelemme,

ponnistamme vereen ja henkeen asti, kärsimme, kaadumme, nousemme taas — kunnes sorrumme kuoleman uneen.

Taistelu käy . . . Taivas päällämme on musta; se on armoton, arvoituksellinen. Ja ilmojen pimeydestä edestämme, päämme päältä kaikuu jyrynä, joka särkee korviamme, huumaa ja kiduttaa aivojamme; siellä salamoii ilkeästi, petollisesti, siellä valmistetaan tuhoamme, siellä säkenöi veren värisenä, sieltä sataa tulta ja kuolemaa ja kauhistusta, raadellen ja tuhoten meitä. Ja me yritämme, ponnistamme tuota tuntematonta hyökkääjää vastaan . . . vai itsekö hyökkäämme? Sitä emme tiedä. Me teemme niinkuin jostakin kuuluva, vastustamaton komennus käskee tekemään meitä, kapinoiden mielessämme usein kyllä komennusta vastaan, koska emme sitä ymmärrä ja koska tunnemme siten joutuvamme kärsimysten uhriksi, raadelluiksi. Mutta käsky kuuluu: meidän täytyy totella! Lähimmäisemme, meitä ylemmät, pakottavat meitä seuraamaan itseään, syöksymään kanssaan. He puolestaan tottelevat joitakin heitä ylempiä ja mahtavampia, ja ne mahtavat jälleen toisia. Mahtavakkaan luultavasti käsittämättä paljoa koko menosta . . . ainoastaan kuunnellen käskyä, horjumatonta ja auttamatonta määräystä.

Niin kuljemme yhdessä virrassa, yön pimeäs-

sä . . . kukin lähimmäiseensä liittyen ja hänen tavallaan menetellen . . .

Eikä sodasta tunnu tulevan muuta loppua kuin yksilölle, kun hän kaatuu.

Sitä valitamme, nureksimme, halvat sotamiehet, ettemme tiedä, mitä varten taistelemme. Vain sen tiedämme, että taistelu on muka paha ja että tuntemattomasta vihollisesta on meille paljon vaivaa.

Koetamme päästä vihollisen kimppuun, että sen lopultakin lannistaisimme . . . mutta emme pääse, emme sitä voita.

Me väsymme; hermomme eivät kestä tätä temmellystä, joka näyttää meistä järjettömältä; me tulemme häijyiksi, julmiksi; me kovenemme, kivetymme, paadumme, muutumme sydämettömiksi koneiksi kuin poloiset sotamiehet ainakin.

Mutta vaikka pinta kovenee . . . niin joskus syvin sisus värisee: elävän ja kärsivän ihmisen kidutettu liha. Joskus ainakin me jälleen huudamme: »Eikö jo taistelu loppu? Kuka on tähän syyllinen?»

Kuinka saattaisi pieni ja arvoton sotamies tietää, kuka on syypää? Tietävätkö sitä mahtavista päälliköistä korkeimmatkaan? Mutta pieni ja arvoton, se meidän rintamamme hiukkanen, jota sanotaan ihmiseksi, etsii syyllisen sieltä, mihin asti hänen silmänsä kantaa . . . jopa lä-

hempääkin: vierestään. Hänen aseveikkonsa, vierustoverinsa, se, joka makaa hänen rinnallaan ja pysyy ponnistellen vaivoin elossa tai kestää hänen kanssaan valleilla, se on hänestä syypää . . . kenties kaikkeen: sillä hän itse väsy, vaivautuu, kärsii, ja silloin hän on ilkeä.

Silloin sotamies, lähimmäinen, solvaa, lyö ja sortaa toista. Hän puhuu mielettömiä, huutaa yhdelle:

»Sinun on syy. Sinä olet tyhmä, julkea! Et tahdo kuulla minun neuvoani, miten oli rynnättävä. Nyt meidät on lyöty takaisin . . . ja minä olen haavoittunut. Odota: minä maksan tämän kalliisti sinulle!»

Toiselle hän huutaa:

»Sinä olet itsekäs. Sinä vetäydyit hyökkäyksessä selkäni taakse ja varjelit oman nahkasi minun kustannuksellani.»

Kolmannelle:

»Ellei sinua olisi ollut . . . sinua, joka sotkeudit jalkoihini . . . niin silloin . . .»

Mitä silloin? Jotakin hyvää olisi syyttäjälle tapahtunut: hän olisi kenties suorittanut sankaruutensa näytteen paremmin, hän olisi päässyt käskemään muita, johdattamaan muka joukkonsa voittoon ja rauhaan. Joukkonsa . . . ehkäpä koko armeijankin!

Tällä tavalla jokainen joskus taistelee tois-

tansa vastaan, kostaa toiselle, polkee, sortaa toista. Riistää nälkäisenä leipäpalan hänen kädestään . . . juo vedenpisaran, joka toisen janoa sammuttaisi.

Tuntuu kuin koko rintaman osalla, koko armeijassa olisi päässyt vallalle omaa itseään syövä hävitys. Niin on joskus.

Mutta armeija on sittenkin luja ja järkkymätön. Se etenee hiljaa . . . niin verkalleen, etteivät yksityiset osastot etenemistä huomaa. Se uhraa paljon, mutta se etenee. Mitä merkitsee pienten yksilöryhmien keskinäinen riitely — sellaisessa armeijassa! Saattaako tällaisten jättiläislaumojen johto ajatella niitä pikku vahinkoja, joita siihen ja siihen joukkueeseen kuuluvien välillä raivoava vimma kokonaisuudelle tuottaa. Pienet häiriöt eivät ole vahinkoja niin valtavalle kokonaisuudelle.

Kuitenkin tuntuu tämä huolettomuus johdon puolelta, tämä välinpitämättömyys yksityisistä ryhmistä mielestämme liian tylyltä.

Olkaamme levollisia! Kas tuossa kiittää luoksemme joku, juuri sillä hetkellä, jolloin olemme menettäneet kaiken toivomme, jolloin tunnemme itsemme loppuun asti väsyneiksi ja raadelluiksi, jolloin emme usko koskaan voittavamme mitään: sen vuoksihan taistelemmekin keskenämme, kun ei yhteisen voiton näky haltioita meitä

kutakin unohtamaan omia kärsimyksiämme ja uhraamaan itseämme. Niin, lähetti kiittää . . . ja tuolla on toinen, joka lennättää toisaalle, kolmas kolmannelle taholle . . . kymmeniä ja satoja, vaikkemme heitä kaikkia näe, me tässä. Mutta meille julistetaan, — joskus sekin suopeus tapahtuu:

»Kuinka? Epäilettekö voittoa? Ettekö ymmärrä mitä vastaan taistelette? Ettekö käsitä kukin omaa tärkeyttänne taistelurintamassa, oman itsenne kalleutta tässä kaikkeuden kultaisessa ketjussa? Siksi olette synkät, siksi ette unohda haavojanne ja viluanne, siksi olette vihaiset, jos toiset taistelussa ja kärsimyksissä erehtyvät sotkemaan kulkuanne. Kuulkaa siis: milloinka on meidän armeijamme kärsinyt tappion? Eikö se ole aina voittanut? Aina!»

Ainako voittanut? Kuulemme kummastellen, jopa vihoissamme tällaista puhetta. Airut julistaa edelleen:

»Niin, aina voittanut! Vapautta olemme aina valloittaneet. Vapautta meille vieraasta kahlivasta! Vai eikö teistä ole mikään voitto se, ettei muinaisen Persian ja Hellaan ja Rooman orjalaitosta ole enää olemassa? Kristillisyyden armeija sen kukisti . . . teidän kantaisänne, vain muutama sukupolvi sitten elänyt. Siinä on jo saavutus, jonka vuoksi miljoonien on kannat-

tanut uhrata henkensä, sen myönnätte! Tuhansia muita voittoja, hengen ja aineen, voisin teille luetella, voittoja, jotka ovat tehneet eläimistä... enemmän ihmisen kaltaisia. Mutta jo tämä yksi ainoa esimerkki riittää vahvistamaan uskonne edistymiseen, voittoon! Nyt tiedätte, tunnette, että aina olemme voittaneet, aina tulemme voittamaan. Kukistamaan yhä enemmän paitsi nälkää ja kylmyyttä myöskin ihmisen sokeutta, pahuutta ja itsekkyyttä. Muistatte sen... ja silmänne kirkastuvat toivosta, haavanne ja kipunne unohtuvat ja jättävät kasvoillenne kyyneleitten ja katkeruuden tilalle hymyn, sydämenne aukenee. Ette toistanne enää näe syyllisenä johonkin teille vastaiseen, vaan kanssasoturina, joka hankkii voimainsa mukaan meidän yhteistä voittoamme. Ja ne, jotka näkevät, että heidän kärsimyksensä olivat välttämättömät, kalliit tälle voitolle, he ovat... onnellisia.»

ARVI A. KARISTO OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINO 1923

HINTA 16 MK., SID. 26 MK.